

*Беда стране, где раб и льстец
Одни приближены к престолу,
А небом избранный певец
Молчит, потупя очи долу.*
О.С. Пушкін

І.С. СМІЯН

ПАРАД АКАДЕМІЙ, УНІВЕРСИТЕТІВ

(частина п'ята)

Немає меж кольорам життя, немає меж різнобарвності оцінок проявів ПРИРОДИ, в тому числі — і людини. Ї найбільший недолік (а може, і гріх) вимагати від своїх близьких, друзів, сусідів, підлеглих, керівників... бачити світ тільки твоїми очима, тільки твоїми органами чуття. Зупинися, озирнися на всі боки, вгору і вниз в будь-яку пору

доби (!), і ти (я) переконаєшся, як мало знаєш навколишній світ. Подивися на себе, на свою поведінку, на своє внутрішнє "я", і здивуєшся, наскільки ти малопередбачувана особа та переконаєшся в своїх непослідовних вчинках, порівнюючи сьогодні і завтра. І це зовсім не вада — це динаміка, динаміка життя, динаміка руху від народження до останніх наших днів. Але при цьому давайте пам'ятати:

"Ви в змозі створити на землі свій власний рай або пекло" (Джон М. Меллтон).

Тернопіль
"Укрмедкнига"
2004

уважати, а тому він не може бути
додатком до основного тексту.
Важко уявити собі, щоб
увага була додана до основного
тексту. С.С. Сміян

С.С. СМІЯН

Сміян І.С.

Парад академій, університетів. — Тернопіль: Укрмед-
книга, 2004. — 206 с.

ПАРАД АКАДЕМІЙ
УНІВЕРСИТЕТІВ

(Тернопіль, 2004)

Важко уявити собі, щоб увага була додана до основного тексту. С.С. Сміян

С.С. СМІЯН

2004

© І.С. Сміян, 2004

*Справа не в тому, щоб швидко бігати,
а в тому, щоб вибігти раніше.*

Ф. Рабле

ПЕРЕДМОВА

Давайте поглянемо на себе, давайте вдивимося в кожну людину, яка опиняється поруч з нами, давайте уважно, дуже уважно, оглянемо кожного, з ким ми спілкуємося. Цього, може, мало? Давайте вивчимо звички свої і людей, яких знаємо дуже добре, а може, і поверхово. Давайте подивимося на основні віхи життя – як свого, так і всіх тих, з ким знайомі. Віхи занадто подібні: народився, навчався, працював, розмножився (далеко не всім це притаманне); очікування смерті і сама смерть. Це більше, ніж спрощення. Але моя мета показати, що homo sapiens має загальні особливості, які притаманні і вам, і мені, і їй, і йому... Ну чим відрізняється один горобець від іншого, бджола від бджоли... з нашого побутового погляду? Як і людина від людини – ніякими надзвичайними рисами і поведінкою. Але це з побутової “гори”. Життя ж свідчить, що кожна людина – це не тільки індивідуальність фізіологічно і морфологічно успадкованого характеру, але й індивідуальність з набутими рисами характеру. Я – цар (президент, прем’єр, голова чогось, директор, ректор...). Я підлеглий (раб). Це два протилежних полюси, між якими існують численні варіації. І ці численні варіації є проявом не природи людини (генотипу), а наслідком бажання якнайкраще пристосуватися до навколишнього середовища. Подивіться на дитину: яка вона розкута, для неї немає ні царів, ні керівників, ні підлеглих, ні рабів, ні... Це – чистий, кришталевий витвір ПРИРОДИ. І дійсно: “Кому він необхідний – такий малюк, устами якого глаголить істина” (Леонід Леонідов). А тому зрозуміло, що “коли дитина виростає, вона багато чого не розуміє” (Олександр Куліч). Але потім...!

Якісний показник будь-якої посади відсутній в людському генотипі. Він виробляється конкретною людиною в залежності від її виховання (сім’я, школа, вулиця, колектив...), рівня інтелекту, від здатності індивідуума до самоаналізу й оцінки своєї потенції. Але основним (з моєї “кочки” зору) в поведінці людини є рівень свідомості і розуміння своєї належності до роду людського. Чи може людина, яка відчуває себе невід’ємною часткою людства, заподіяти негаразди не тільки близьким, а й далеким собі подібним істотам? Відповідь – ні. На рівні безумовного рефлексу в людини діє закон зворотної дії: я тобі зло – ти мені зло; я тобі добро – ти мені добро... чи навпаки. Ці відношення

людина може змінювати і часто змінює своєю свідомою (розумовою) дією. Професор Ю.Т. Коморовський якось говорив про свого знайомого: "Ну що я йому доброго зробив, що він різні капості про мене розповсюджує?" І є більше людей, ніж ми думаємо, які не звертають уваги на "капості". Моя точка середина. Всі події життя (і незначні, і занадто вагомі) необхідно сприймати прохолодним, а може, і холодним розумом. Серце ж нехай виконує свою основну і важливу функцію кровопостачання організму. І заважати йому не слід. А тому необхідно жити не серцем, а зі здоровим серцем. Чим більш тривалий час ти (я) будеш обмірковувати свою відповідь (дію), тим більш оптимальною вона буде (сім разів...). Особливо це стосується оцінки собі подібних (людини), їх дій. Ось чому важливо пам'ятати слова Коельо Пауло: "Воїн, перед тим, як прийняти важливе рішення – оголосити війну, перебрисати разом з товаришами на іншу рівнину, вибрати поле для сівби – запитує себе: "Як відіб'ється це на житті моїх нащадків у п'ятому коліні?"

Воїн знає, що кожне діяння має довготривалі наслідки. Він хоче знати, який світ залишить своїм прапраправнукам".

Малоймовірність, а точніше недостатність духовного начала не є правилом для кожної людини. Швидше це виняток, який вона, можливо, не помічає, а можливо, робить вигляд, що не помічає (це – гірше). Дуже не хочеться думати, що такі, не притаманні людині вчинки, вона робить свідомо, щоб причинити собі подібному дискомфорт, а ще гірше – біль. Можливо, і має рацію Михайло Ломоносов: "Малый человек и на горе мал; исполин велик и в яме".

Телефоную в цьому році (2003) до Харкова ректору Національного фармацевтичного університету, два рази доктору наук (фармацевтичних і хімічних – яка в людини надзвичайно велика сила волі!), професору, члену-кореспонденту АН України Валентину Петровичу Черниху. Слухавку бере його секретар: "Слухаю", – називаю себе. "Хвилиночку". І через "хвилиночку": "Зараз він не має можливості говорити з вами. Телефонуйте пізніше".

Сказати, що це образило мене, не можу. Я кілька секунд перебував у стані невагомості. У моєму мозку відбувалися процеси, які виключали зміст один одного, і утворювалася порожнеча. З одного боку, людина, яку я глибоко поважав, з якою був у максимально добрих стосунках протягом багатьох років, з іншого – у Валентина Петровича немає часу для спілкування зі мною. І це після більш як п'ятирічного "мораторію" (з часу, відколи я перестав бути ректором). У мене ані на секунду ніколи не з'являлася думка, що професор Черних менше поважав мою особу, ніж я його. Свого часу в мене склалося враження про

врівноваженість наших стосунків. Він першим серед ректорського корпусу зрозумів зміни в суспільстві. Першим розпочав комерційну діяльність. Думаю, що це найбільш багатий ВНЗ "на одну душу". Його доброзичливість, надзвичайна творча активність завжди захоплювали мене і викликали симпатії. І на тобі!

*Как мир меняется! И как я сам меняюсь!
Лишь именем я называюсь, —
На самом деле то, что именуют мной,
Не я один. Нас много. Я — живой.
Чтоб кровь моя остынуть не успела,
Я умирал не раз. О, сколько мертвых тел
Я отделил от собственного тела! (М. Заболоцкий).*

Цей незначний життєвий епізод, зрозуміло, не наклав якогось відбитку на його чи мій подальший творчий процес, загальнолюдські, сімейні... стосунки. Але і Валентин Петрович (зрозуміло, що іншого разу я йому не телефонував), і я втратили непомітну частку себе, яку відновити неможливо. І, на жаль, позитивну. В даному випадку не зовсім підходить вислів Г. Сковороди: "Дружбу неможливо ані випрохати, ані купити, ані силою вирвати". Очевидно, що ми маємо справу з найпростішою формулою: крісла, на яких ми сидимо при житті, мають різні розміри і різне оздоблення. Так само, як і різне суб'єктивне ставлення до нього (крісла) з мого боку, його, її... Такі думки не покидали мене тривалий час. Хоча мене зовсім не стосується слова Дж. Свіфта:

*Чужого превосходства вид
Нас раздражает и гневит,
А дружба лишь тогда прелестна,
Когда сравнение с другом лестно.*

*Пусть одарен Фортуной вдруг
Наш недруг, только бы не друг;
Мы первое стерпеть готовы,
Но не переживем второго.*

І я переконав себе, що секретар професора В.П. Черниха нечітко йому доповіла про телефонуючого (про мене). Ну, а як могло бути інакше? Подивіться на дарчі підписи Валентина Петровича мені на могому підручнику і монографії. Хіба можливі ще більш приязні слова

його Величність (дух) зазнає дистрофічних процесів. І, як ніколи, наведені вітальні слова мені були необхідні (до речі, він надіслав через два дні ще одну подібну листівку. Я до сьогодні їх зберігаю). Справа в тому, що минуло всього чотири місяці, як я залишив посаду ректора, і період адаптації до інших стосунків з навколишнім світом вимагав

19.11.92
 Братівці - Хетері
 Сьогодні вранці я
 вийшов з дому і
 побачив, що на
 вулиці лежить
 людина, яка
 виглядає дуже
 погано. Я
 підійшов до
 нього і побачив,
 що це той самий
 людина, який
 був у мене в
 кабінеті. Я
 не міг повірити,
 що це він. Я
 хотів допомогти
 йому, але він
 не міг рухатися.
 Я викликав
 швидку допомогу,
 але він помер.
 Це була велика
 трагедія. Я
 не міг повірити,
 що це він. Я
 хотів допомогти
 йому, але він
 не міг рухатися.
 Я викликав
 швидку допомогу,
 але він помер.
 Це була велика
 трагедія.

ЗАБОЛЕВАННЯ ПЕЧЕНИ И ЖЕЛЧЕВЫВОДЯЩИХ ПУТЕЙ

від мене розуміння, терпіння і головне – не дати дияволу можливості оволодіти тобою, твоїми думками, які він намагається спантеличити всім відомим: ти йому (їй) зробив багато доброго..., а він (вона) тобі зовсім інше... Справа в тому, що диявол все робить з нами, аби ми забули: чи достатньою мірою віддячив я людині, яка зробила мені добро? А стимулює протилежне: тобі зобов'язані всі оточуючі. Справа в тому, що безумовний рефлекс (інстинкт) сприяє цьому і він в мене (тебе) проявляється егоїстичним “Я”. Незважаючи на те, що “я” – остання літера в алфавіті, в житті вона іде попереду “а”.

Початок вісімдесятих років ХХ століття. Колегія МОЗ України в приміщенні НДІ педіатрії, акушерства і гінекології. Чекаючи відкриття її, розмовляю з начальником головного управління науки МОЗ професором Петром Перехрестенком. Підходить академік Олена Михайлівна і звертається до мене: “Іване Семеновичу, я щойно дізналася, що ви проректор з навчальної роботи Тернопільського медичного інституту, з чим я вас вітаю”. Пауза з мого боку, яка необхідна для формулювання відповіді. У цей час професор Петро Михайлович Перехрестенко каже: “Олено Михайлівно, Ви щось понизили в посаді Івана Семеновича. Він давно ректор”. Радісне повторне вітання. Я ж не змінився, а ставлення до мене помітно змінюється з боку людини (людей), яку (их) я знав багато років. Що це, дійсно позитивна трансформація до мене як людини? Ви з власного досвіду розумієте, що ні – до посади! Пройшло понад два десятиріччя, протягом яких у нас з Оленою Михайлівною були надзвичайно теплі, дружні стосунки. Більше тридцяти моїх учнів захистили дисертації в спеціалізованій раді, яку очолювала і очолює академік Лук'янова. Більше того, там же захистив докторську дисертацію мій син, науковим консультантом якої була Олена Михайлівна. Під час перерви на захисті дисертацій О.М. запрошує мене і своїх близьких друзів до кабінету, де ми із взаємною приємністю п'ємо чай і обговорюємо різноманітні питання. У цьому році (2003) на захисті моєї дисертантки я п'ю чай в кімнаті зі всіма членами спецради і до мене звертається професорка Н із запитанням: “Чому ви не в кабінеті Олени Михайлівни, а тут?” Моя відповідь викликала в неї неабияке здивування: “Я вже не ректор, а завідувач кафедри ось уже більше п'яти років. Змінюється крісло, змінюються стосунки”. І що, після цього мені тужити? На таке запитання відповідь може бути і не зовсім коректною: “Не діждетесь”. Давайте поміркуємо в цьому напрямку. Міністр користується надзвичайною повагою серед сотень тисяч своїх підлеглих, і не тільки повагою... Після своєї відставки все це моментально зникає. Що, йому ночами не спати від поганих думок, накладати руки на себе..?

Та ні. Все це не тільки об'єктивна (мабуть, більше суб'єктивна) реальність, а й закономірність. І важливо пам'ятати, що "сум може бути ліквідований будь-якими чинниками, крім пияцтва" (С. Джонсон).

Ось чому:

*Если, друг, тебе сгрустнется,
Ты не дуйся, не сердись:
Все с годами пронесется –
Улыбнись и разгрустись.
Дев измены молодые,
И неверный путь честей,
И мгновенья скуки злые
Стоят ли тоски твоей?*

*Не ищи страстей тяжелых;
И покуда Бог дает,
Нектар пей часов веселых;
А печаль сама придет.
И, людей не презирая,
Не берись учить других;
Лучшим быть не воображая,
Скоро ты полюбишь их.*

*Сердце глупое творенье,
Но и с сердцем можно жить,
И безумное волненье
Можно также укротить...
Беден, кто, судьбы в ненастье
Все надежды испытал,
Наконец находит счастье,
Чувство счастья потеряв (М.Ю. Лермонтов).*

І думаю, що жоден не в змозі дати відповіді на запитання (правда, в цьому потреби немає): "Кому в Україні живеться добре: міністру, ректору, директору НДІ, головному лікарю, завідувачу відділення, лікарю, медичній сестрі, молодшій медичній сестрі?.." Справа в тому, що твій оптимізм, твоя удача, твоє щастя не тільки в руках Божих, а й твоїх. "Допомагай собі сам: тоді допоможе тобі кожен" (Ф. Ніцше).

Надмірним може стати все.

Емерсон

Установа – бюрократія – нагорода (догана, привілеї) – так коротко можна охарактеризувати основну функціональну організаційну структуру держави незалежно від суспільного устрою. І така схема вічна, якщо думати, що людство вічне. І таку догму підтверджує Станіслав Єжи Лец: “Я вірю в неминучу загибель всіх земних організмів – але не організацій”. І кожний з нас, і постійно, вносить свою частку (один – більшу, інший – меншу) у зміцнення такої надживучої структури-велетня, яка домінує над людиною, людством, яка значною мірою визначає життєві параметри кожного індивідуума. Ми говоримо, ми пишемо, ми дискутуємо, ми інколи ображаємо один одного, щоб довести переваги “нашої” установи, “нашого” колективу, “нашого” керівника, “наших” здобутків... І це зветься “патріотизмом”, і це допомагає нам самоутверджуватися, і це є приводом для нескінченних балачок, і це... Ми тільки не можемо погодитися з Сірілом Норткотом Паркінсоном, що “адміністративна будова може досягати досконалості тільки до того часу, доки установа не прийде до занепаду”. А мабуть, даремно, якщо врахувати, що “бюрократія росте, аби встигнути за потребами постійно зростаючої бюрократії” (Айзек Азімов).

Задумайтеся над якимось одним явищем чи фактом вашого (мого) життя, і ви переконаєтесь, що

Наш век недолог, нас не мудрено

Прельстить перелицованным старьем.

Мы верим, будто нами рождено,

Все то, что мы от предков узнаем (В. Шекспір).

А ми себе переконуємо в своїй постійній творчій активності. Правда, перелицювати штани – це теж творчість, щорічна зміна ділянок для садіння бараболі – це теж творчість... Більш високий рівень творчості – це крок в космос, попередження хвороб методами активної профілактики (вакцинація)... Але переконати себе в тому, що це для мене (тебе) особисто спіраль, а не за-

мкнуте коло, важко. Спіраль до мого затишного, комфортного життя. Життя без моральних пригнічень і фізичних негараздів. Правда і те, що кожний із нас по-різному, по-своєму розуміє різноманітні відтінки життя. І це характеризує особливість кожної людини, кожного із нас. І тільки така особливість є основою дискусійного спілкування. Не було б різних поглядів на різноманітні аспекти життя, воно виявилось би одноманітним, нецікавим, сірим, з однорідним проявом почуттів, дій...

Так ось, про деякі аспекти нашої творчості в галузі освіти за останні 15-20 років. Бажання “виділитися” не дає нам спокою. Якщо вчора ми знали, що є школа, технікум, інститут, то сьогодні кожне місто може похвалитися ліцеєм, гімназією, коледжем, академією... І все це – вищий рівень порівняно з минулими школами... Виходить, що ми здатні переконати себе і оточення в значимих перетвореннях на фоні морального і матеріального зубожіння суспільства. Елементи гіпнозу і самогіпнозу завжди “при нас”. І вони, ці елементи, відіграють в житті значно більшу роль (позитивну і негативну), аніж нам уявляється. Ми не бажемо пам’ятати В. Шекспіра:

*Люди разных стран
Равны в одном: им дорого и любо
Все новое, хоть новое и лепят
Из старого.*

Не хотілось би, щоб читач думав про мене, як про консерватора, людину, яка може стояти на одному місці або бути активною за Криловим – подібно до Щуки, Лебедя і Рака. Бажання якомога скоріше рухатися вперед, яке притаманне всім нам, нерідко, на жаль, є суттєвим гальмом такого руху. Така поведінка людини (обіцянки, обіцянки...), особливо керівника, робить її брехуном поза її волею. Особливо це стосується тих, кого переповнюють різного характеру “прожекти”: “Мрійник часто правильно визначає майбутнє, але він не бажає чекати його. Він бажає, щоб майбутнє у цю ж хвилину настало, будучи прискорене ним. Те, на що природі необхідні тисячі років, він бажає бачити досконалим під час свого життя” (Г. Лессінг).

Тому краще рухатися, не поспішаючи. А ще краще рухатися не тільки повільно, а й оглядатися в минуле, на всі боки, зробити кілька ходів шахами наперед (кількість таких кроків залежить від інтелектуального рівня індивідуума). У такому випадку рух вперед, а не по колу, буде більш ймовірним. Я не відкриваю істин, а тільки підкреслюю, що ми полюбляємо набивати “гулі” на одному і тому ж місці. Гірше для нас те, що ми, дуже часто, не помічаємо цього явища.

Але в житті бувають правила і винятки, плавна закономірність і парадоксальні явища, можливе і неможливе (на думку людини)... Не було б мрійників, не було б помітних якісних перетворень; сьогодні фантастика, завтра – дійсність. Ну як потрапити на оптимальний шлях життя, вчинків у перехрестях вогню і морозу, снігопаду і суховію, повної тиші і бурелому...? Може, так: “Щоб правильно і добре зробити яку-небудь справу, необхідно уміти зробити її. Це розуміє кожний. Так само для того, щоб правильно і добре жити, необхідно вміти і бажати жити правильно і добре” (Епіктет). Але я більше говорю про узагальнення і менше про часткове.

Так ось, наші уявлення про сутність багатьох сталих переконань у зв'язку з “оксамитовою революцією” змінюються зі швидкістю метеорологічних умов. Візьмемо тільки одне визначення – інститут. Вчора ми розуміли під цим містким і поважним для загалу словом вищий навчальний заклад, де зосереджені кращі уми (в теперішньому розумінні – еліта) у визначеній ділянці окремої галузі життєдіяльності суспільства, які виконують дві основні важливі функції: готують кваліфікованих спеціалістів для підтримки на достатньому науково-технічному рівні діяльності своєї держави і розробляють фундаментальні та прикладні наукові питання, які підтримують “на плаву”, знов-таки, державу. У всякому разі, таким чином протягом усього життя я усвідомлював сутність слова “інститут”. З такого розуміння виходило, що це слово для мене було майже святим, що воно визначало рівень держави, суспільства, кожного із нас і заслуговувало на найвищу вдячність і шану. Працюючи в інституті десятиліттями, я ніколи не поцікавився: які визначення “інституту” дають енциклопедичні словники? Був упевнений, що таке, як це уявляв я. Людина з дипломом вищого навча-

льного закладу користувалася повагою близьких і суспільства, викладач вищого навчального закладу мав (на жаль, мав) ореол не просто розумної людини, а людини за неабиякими можливостями для розширення горизонтів у напрямку обраної професії. “Всяка наука є передбачення” (Герберт Спенсер). Недарма ж я, маючи чудові побутові умови, чудові умови праці, визнання громадськості і влади (головний лікар, депутат міської ради...), доклав немало енергії і зусиль, щоб залишити все це – і перейти спочатку в науково-дослідний інститут, а пізніше в медичний інститут. Ось чому інтелектуальний рівень людей, які взяли на себе сміливість керувати суспільством, визначається їх ставленням до освіти і науки (в моєму розумінні освіта і наука – це одне і теж). Культурний та економічний рівень громадян в державі визначається освітньо-науковими досягненнями. А якщо з цим погодитися, то інтелектуальний рівень “керуючих і організовуючих” перебуває в прямо пропорційній залежності від добробуту кожного громадянина та його культурного рівня. Я ні на що не натякаю, я нікого не волюю образити (тим більше себе), я констатую закономірність: для одного – гірку, для іншого – приємну. Мені хотілося написати, що от колись до вчених ставилися з великою повагою, а от тепер... Але в пам’яті зринули вогнища, де палили книги, людей... І я зупинився. Поки що. Щодо мене, то матеріальне забезпечення, з урахуванням наукових звань, на фоні більшості громадян країни більш ніж задовільне. Але моральне (сьогодні)... Те, що не вимагає якихось затрат, а лише людяності – дорівнює нулю. Ми не бажаємо пам’ятати, що “часто погладити по голові корисніше, ніж дати під зад” (Вільям Жюно). Близько тридцяти п’яти років свого життя я віддав охороні здоров’я людей, насамперед дітей Тернопілля. Може, для когось моє твердження не буде переконливим, але думаю, що мій особистий вклад в охорону здоров’я на Тернопіллі перевищує вклад будь-якого окремо взятого медика нашого регіону. Шість років минуло після того, як я залишив “крісло” ректора – і за цей період мене жодного разу не запросили на урочисті засідання, присвячені Дню медичного працівника. І це на фоні того, що я залишився (поки що) завідувачем дитячої клініки, головою Асоціації педіатрів області, єдиним членом-кореспондентом АМН України на Тернопіллі (на час, коли писав ці рядки)... Я вже не кажу про перших осіб області,

міста... Останнім прізвище “Сміян”, думаю, не відоме. Або: три тижні тому Леонід Якимович (мало не написав Данилович) Ковальчук (мій студент в минулому, мій ...) запитав мене: “Вам, Іване Семеновичу, мабуть, вже 72 роки?” “Та ні, вже 74”, – відповів я. Дійсно, чому він мусить пам’ятати, що через 4 місяці мені виповниться аж 75 років? Я не хочу сказати, що таке ставлення мене турбує, вносить в моє життя дискомфорт. Я надто заклопотана людина, щоб такі “дрібниці” могли відволікати від постійної творчої праці. Більше того, ситуація, яку можна було б назвати “мене немає в Тернополі” (а де ж я?), навпаки, приносить спокій, можливість поміркованого планування майбутнього життя: “Якщо у вас немає життєвого плану, то ніколи не буде й порядку” (Хосе Марія Ескріва). Але нам всім слід було б пам’ятати “основні моменти”, які наводить Джон Темплтон:

1. Наша поведінка може нагадувати бумеранг: що від нас виходить, те до нас і повертається!
2. Дійсно великі, мужні і відважні люди часто проявляють справжню доброту.
3. Відібрана нами реакція або відповідь на ситуацію може принести або біль і страждання, або спокій і розуміння для всіх, хто в ній бере участь.
4. Створення ефективної комунікації – одне із найважливіших завдань нашого часу.
5. Іноді вирішення проблеми зосереджене в якій-небудь дрібниці.
6. Знайдіть свої сильні сторони – і скористайтеся ними якнайкраще.
7. Те, що всередині вас, більш важливе і значиме, ніж те, що зовні.
8. Скрупульозно аналізуйте свої здібності, розумно вибирайте собі кар’єру і потурбуйтеся, щоб любити те, що ви робите.
9. Віра в себе часто буває початком позитивних перемін.
10. “Чесність – краща політика” (Сервантес).

А що? Може, дещо з процитованого і знадобиться вам (мені) при вирішенні різноманітних питань, у поведінці при створенні і розв’язанні життєвих ситуацій? Все це правильно, але мені більше подобається вислів Джорджа Гордона Байрона, який віддзеркалює всього мене (можливо, і тебе?):

*Для чего мне сходиться со светской толпой,
Раболепствовать перед ее главарями,
Льстить хлыщам, восторгаться нелепой молвой
Или дружбу водить с дураками?*

*Я и сладость и горечь любви пережил,
Исповедовал дружбу ревниво и верно;
Осудила молва мой неистовый пыл,
Да и дружба порой лицемерна.*

*Что богатство? Оно превращается в пар
По капризу судьбы или волей тирана.
Что мне титул? Тень власти, утеха для бар.
Только слава одна мне желанна.*

*Не силен я в притворстве, во лжи не хитер,
Лицемерия света я чужд от природы.
Для чего мне сносить ненавистный надзор,
По-пустому растрачивать годы?*

Просто дивуюся геніальності таких творінь... Чому я так мало читав геніальних і великих? Чому я так багато витратив часу на "ніщо"? Господи, Ти багато доброго зробив мені впродовж мого життя! Але я сам далеко не завжди міг відрізнити зерно від полови, штучну оболонку від природної, людину від шакала... Ніколи, друже мій, не говори, що ти все пізнав, все знаєш, завжди в змозі правильно вирішити будь-яке питання... Пам'ятай, що немає більш недосконалої живої істоти, ніж людина. Моє твердження перебуває в суперечності із загальноприйнятою тезою про homo sapiens. Але воно – тільки моє. Певною мірою мою точку зору підтверджує (а може, навпаки, я підтверджую) Вільям Шекспір:

*Зову я смерть; мне видеть невтерпез
Достоинство, что просит подаянья,
Над простотой глумящуюся ложь,
Ничтожество в роскошном одеянье,*

*И совершенству ложный приговор,
И девственность, поруганную грубо,
И неуместной почести позор,
И мощь в плену у немощи беззубой,*

*И прямоу, что глупостью сlyвет,
И глупость в маске мудреца, пророка,
И вдохновения зажатый рот,
И праведность на службе у порока.*

*Все мерзостно, что вижу я вокруг...
Но как тебя покинуть, милый друг!*

Але що ж кажуть про інститут енциклопедисти?: “Інститут (від латинського institutum – становлення, установа): 1) Назва різноманітних спеціалізованих учбових закладів (середніх, вищих, системи підвищення кваліфікації і т.п.), а також науково-дослідних закладів. 2) У дореволюційній Росії – назва привілейованого середнього учбового закладу закритого типу. 3) Сукупність норм права визначеного кола суспільних відносин (інститут шлюбу, інститут успадкування...)”. (Радянський енциклопедичний словник. Головний редактор А.М. Прохоров. М., 1987 рік.) Виходить, інститут – зовсім не те, що я собі уявляв. Виходить, що інститут – це все... Навіть партії і партійки можуть зватися інститутом, я вже не кажу про кооператив, фірму... Виходить, що зібрання в кількості більше однієї людини, незалежно від причини, може називати себе інститутом. Особливо сказане підкреслюється у визначенні інституту в другому виданні Українського тлумачного словника - мінімуму української мови (Київ, видавництво “Довіра”, 2000 рік): “Інститут – назва багатьох установ різного типу, ос. науково-дослідних і дидактичних, а також загальнокультурних, видавничих, добродійних і ін. В Європейській культурі першим І. вважається Александрійський Мусейон; в новий час характер І. мали деякі АН і музеї; в ХІХ і ХХ ст. у багатьох державах виникли численні державні, суспільні і приватні І., а також міжнародні І., при ЮНЕСКО”. Ще ширше тлумачення дає Українська Радянська Енциклопедія (видання 2, Київ, 1979 рік): “Інститут

(від лат. Institutum – устрій, основоположення) у праві – сукупність норм права, які регулюють певну групу однопорядкових суспільних відносин і звичайно становлять частину відповідної галузі права. Так, І. є норми, що регулюють усиновлення в сімейному праві, заробітну плату в трудовому праві тощо. Окремі групи суспільних відносин регулюються нормами різних галузей права. Наприклад, норми, що визначають порядок розрахунків між підприємствами за поставку товарів, становлять єдиний правовий інститут, але належать до фінансів, цивільного і частково адміністративного права. Поділ права на інститути дає можливість правильно обрати і застосувати норми права...” Ось як закрутили, що без... нічого і не розбереш. Хай їм грець, таким вченим-крутіям! Чому більшість із нас не бажає висловлювати свої думки зрозумілою, доступною, простою мовою? Невже після наведених визначень, у когось із науковців виникне непоборне бажання працювати в інституті? Навіть керуючись принципом: “Хоч горшком назвіть, аби в піч не ставили”, хотілось би працювати в більш поважній установі. А ось визначення інституту в законі України “Про вищу освіту”, який підписав наш улюблений Президент Л. Кучма 17 січня 2002 року (автор чи автори – не відомі): “Інститут – вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації або структурний підрозділ університету, академії, який провадить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність і має відповідний рівень кадрового та матеріального забезпечення”. Це вже не енциклопедичне, а галузеве визначення інституту, і воно відповідає бажанню авторів закону про освіту, а не дійсності. Помилки завжди були і будуть, але бажано, щоб не такі великі і навмисні. З аналогічного приводу дуже влучно написав Ілля Ільф: “Вирішено було не допустити жодної помилки. Тримали двадцять коректорів, і все одно на титульному аркуші було надруковано: “Британська енциклопедія”. Якщо вже Олександр Олесь не знає:

*Де взяти кольорів стобарвових і живих
Для трав і квітів весняних,*

*Де взять мелодій, слів і згуків
Для всіх пісень гаїв і луків,
І шуму хвиль річних?!*

То що вже говорити про чиновників, які під зарплату і “чайові” готують закони! До кольорів, пісень... їм? Таке враження, що закон і душа людини – явища несумісні. Жоден закон не посміхається? Навіть той, який працює на людину. Сьогодні море радників, помічників у керівників різного (!) рівня. Я б обумовив прийняття таких людей на цю посаду в такому напрямку: ліриків, музикантів, чудових журналістів, художників... Одним словом, людей з розвинутим образним мисленням.

Як ви, читачу, відзначили, я веду до того, що за одягом не тільки зустрічають, а нерідко і проводжають. Не випадково, ще Оскар Уайльд писав: “Тільки поверхова людина не судить по зовнішності”. Коли я був третьокурсником Харківського медичного інституту, оголосили про курси підвищення кваліфікації для майбутніх старших піонервожатих в піонерських таборах Харківщини. Для мене працювати старшим піонервожатим, а не вихователем, означало більшу матеріальну зацікавленість, аніж моральну. Заробіток під час канікул використовувався протягом наступного навчального року. Інших джерел надходження фінансів у мене не було. А старший піонервожатий за своїми функціональними обов’язками виконував роботу заступника начальника табору, а отже – мав відповідну зарплату. Разом зі мною нерегулярно відвідував ці курси і парторг курсу Шаміль Хуснудінов, яким я опікувався. Він не мав батьків, був активним учасником війни, мав нагороди, але “наука” давалась йому надзвичайно важко. І я кожної екзаменаційної сесії просив професорів, завідувачів кафедр поставити йому позитивну оцінку. На зимові канікули я або мій друг Віктор Філатов (на жаль, цього доктора наук, професора, чудового спеціаліста із хвороб вуха, носа, горла уже немає з нами) запрошували Шаміля до своїх рідних. У такий спосіб ми надавали йому матеріальну і моральну допомогу. Настав травень. Нас запрошують на бюро обкому комсомолу – з метою визначення нашого працевлаштування. Рішення: Шаміля рекомендувати старшим піонервожатим, а мене – піоне-

рвожатим. Я – відмінник навчання, комсорг курсу, кращий слухач курсів... Для Шаміля постійно складав плани його роботи як парторга; радив, як вибрати напрямок виступів, всіляко допомагав триматися “на плаву”. Його перевага єдина – член “керівної і спрямовуючої”. Але багато студентів, не членів партії, було рекомендовано старшими піонервожатими. Такого рішення я не чекав. У чому справа? Дійшов висновку, що причиною такого драматичного для мене рішення був мій “одяг”. При зрості 172 см я мав 66 кг маси. Коли вдивляюся у фото тих років, то мені здається, наче я щойно вийшов з концтабору. Одяг мій упродовж шестирічного навчання складали морські, офіцерські шинель, кітель, штани-кльош, відповідні туфлі і картуз. І ви розумієте, що не першої і навіть не другої свіжості. І ви зрозуміли, що я працював у Шаміля піонервожатим, продовжуючи керувати його діями. Можливо, я перебільшую, але нерідко сміливість (нахабність), самовпевненість, статура визначають симпатії і позитивне рішення керівника. “Надлишок” же розуму, навпаки, впливає негативно. Правда, так було колись, а сьогодні мають неабияке значення інші чинники... Договорився... Але все ж таки звертайте увагу на “одяг”. І безумовно:

Ты помни, что уменья что-то скрывает

Порой ценней уменья говорит (Юсуф із Баласагуна).

З цього приводу теж можна наводити велику кількість прикладів. І безумовно, на першому місці – реклама. Товари “вдягають” в такі оболонки, що нерідко бажаєш купити тільки ті, які чув і бачив десятки разів з телевізійного екрана. “Як пишуть про машини в рекламних проспектах? “Хвилюючі”, “Ефективні”, “Тендітні”, “Граціозні”, “Обтічної форми”. Прямо не знаєш, куди їх вести – в гараж чи в номер мотелю” (Роберт Орбен). А поведінка політиків? Особливо перед виборами. Обіцянки, обіцянки і ще раз обіцянки! Чим більше обіцянок, тим більш переконливою для виборця стає довіра, тим вищий шанс бути обраним. Це також звичайна реклама – і не більше. І ми є свідками успіхів таких політиків, не зважаючи на відкрите окозамилування: “Всякий, хто може виростити два колоски, дві травинки там, де рані-

ше росла тільки одна, має більшу заслугу перед людством і робить більшу послугу своїй країні, аніж ціле плем'я політиків, взятих разом" (Дж. Свіфт). Таким чином, можна погодитися, що "одяг", "оболонка" відіграють неабияку роль в діях людини, колективу, суспільства, держави. І плюс до всього цього нерозуміння західними колегами визначення "медичний інститут", "педагогічний інститут"... в часи, коли "завіса" між державами зникла. Що це, якесь зібрання медиків, педагогів...? Чим воно забезпечене, які його функції? Керівникам ВНЗ важко, а часом і неможливо було переконати своїх західних колег, що це повномасштабний вищий навчальний заклад. А міждержавне спілкування все збільшувалося і збільшувалося... Першими зробили крок вперед медики-москвичі. На початку 1991 року в Москві провели нараду ректорів медінститутів СРСР з таким порядком денним (наводжу з пам'яті): 1. Урочисте засідання з приводу надання 1 Московському медичному інституту статусу медичної академії. 2. Шляхи удосконалення навчального процесу в медичних інститутах. Це була перша і остання надзвичайно урочиста, вишукана, з фуршетами й активними представниками з Німеччини, Франції, США... всесоюзна нарада медиків-ректорів. Засідання чомусь проводились не тільки у конференц-залах готелю, а й в конференц-залі Міністерства закордонних справ. На той час Україна мала суттєві відмінності в навчальному плані порівняно з Москвою. Наші навчальні плани були адаптовані до таких західних країн. Москва не критикувала їх, але й не сприймала. За Ю.П. Спіженка (міністра) нові навчальні плани були введені в дію в Україні. У подальшому до керма охорони здоров'я в Україні приходили міністри, які не були обізнані з навчальним процесом, і їх дуже легко переконали реставрувати навчальні плани. Цікаво, що нові плани вільно обговорювалися декілька разів і жоден ректор не виступав проти. Після приходу до "крісла" Короленка в Криму (Ялті) знову обговорювалася доцільність функціонування нового навчального плану (він уже працював). Всі, крім мене і завідувача Житомирського управління охорони здоров'я Зіновія Парамонова, дружно виступили за повернення до "старого" плану, плану, який діяв і діє в Москві. Справа не в Москві, справа в неможливості відійти від вчорашнього дня, спра-

ва в неможливості мати відмінну думку від “вище стоячого”, якщо це “вище” вже занадто. Правила Пола Діксона завжди діяли: “1. Начальник завжди має рацію. 2. Якщо начальник не має рації, дивися правило № 1.” Хотів би сказати, що повернення до старих навчальних планів виникло не на голому місці. Майже всі обласні управління охорони здоров'я і професори-педіатри були категорично проти ліквідації педіатричного факультету. Більше того, їх підтримувала Ніна Гойда, начальник головного управління лікувально-профілактичної допомоги дітям і матерям МОЗ України. Так що не завжди діяли правила Діксона. Основне “фе”: випускники вузів, молоді спеціалісти відмовляться працювати педіатрами. І правильно! Педіатри мали меншу заробітну платню порівняно з ЛОР-лікарями, офтальмологами, акушерами-гінекологами..., в останню чергу їм давали квартири, в першу чергу вони отримували догани, обсяг їх роботи не мав меж... До речі, і на Заході найменш оплачувана праця серед медиків – у педіатрів (на рівні медсестри). Це найбільш переконливий доказ глибини “любові” урядовців усіх країн до свого майбутнього, до “квітів життя”, до... “Коли держава повернулася обличчям до людини, людина закричала від страху” (Віктор Шендерович). Академік Л. видалив Леоніду Іллічу простату, і останній став вільно “пісяти” (до цього були значні проблеми з цим процесом), а через два тижні академікові Л. прикрипили до піджака зірку Героя... Нічого подібного не може зробити педіатр. Він тільки постійно, кожного дня, сприяє збільшенню працездатності і тривалості життя майбутньої дорослої людини, рятує життя... Але це його буденна робота, яка проходить непомітно. Якщо готувати педіатра за новим навчальним планом, то студентам (інтернам) необхідно прищеплювати мотивовану любов до здорової і хворої дитини, забезпечувати найкращі умови побуту і праці педіатра порівняно з іншими спеціалістами-лікарями, підтримувати їх морально (в радянські часи Героєм Соціалістичної Праці був один педіатр, а хірургів – десятки, якщо не сотні). А це незвично, дуже копітка робота. Краще адміністративним тиском, краще прихованою дискримінацією прав людини: боїшся вступати на лікувальний факультет, де конкурс вищий, подавай документи на педіатричний, де конкурс менший; закін-

чив педіатричний факультет – у тебе немає вибору, крім педіатрії. І на всіх рівнях в адміністраторів від медицини “покой да гладь” щодо забезпечення медичною допомогою дітей. Немає необхідності думати, немає необхідності покращувати лікувально-профілактичну роботу для дітей поза межами вказівок згори, немає... Я був і є прихильником нового навчального плану, вважаючи його прогресивним; мої опоненти, навпаки, вважали його регресивним. Кожний має право на свої переконання, на свій погляд на речі і життєві процеси. Не випадково: “Дві людини дивляться крізь пруття однієї і тієї ж решітки: один бачить багнюку, а інший – зірки” (Фредерік Ленгбрідж). Але кожному з нас необхідно рахуватися з думками інших, особливо, якщо цих “інших” переважна більшість: “Ти, безумовно ж, можеш плюнути на всіх, але якщо всі плюнуть на тебе, ти потонеш у плювках” (Марк Аврелій). Мій директор НДІ говорив: “Якщо 2-3 члени Вченої ради не підтримують мою пропозицію, то вважаю її незрілою”. І, дійсно, знімав з обговорення своє питання.

Але знову повернемося до академії. На старт вийшов тільки перший Московський медичний інститут. У голові кожного із майже ста ректорів медвузів СРСР виникло питання: “А очолюваний мною ВНЗ, може, буде академію?” Така назва звучить престижно. А що ж таке академія? Радянський енциклопедичний словник (головний редактор А.М. Прохоров, 1987 р.) дає таке визначення: “Академія – назва деяких наукових установ і навчальних закладів. Походить від назви місцевості поблизу Афін, де виникла Академія платонівська (близько 387 до н.е.). Термін часто використовують до деяких наукових гуртків середньовічного Сходу. Назву Академія носило багато наукових об'єднань Європи XV- XVI століття. В XVII столітті сформувалися перші АН”. Якщо виходити з цього визначення, то ВНЗ також може бути академією. В ті роки у нас склалося враження, що під академією розуміють тільки чисто наукові установи. Правда, ми знали і сприймали той факт, що військові ВНЗ носили і в той час назву академії. Так що перейменування Московського медичного інституту в академію було явищем прогресивним, кроком вперед в розвитку вищої школи. Але у визначенні академії все ж таки переважають переконання, що це більше науковий заклад, аніж навчальний. “Академія – організа-

ція, яка об'єднує видатних вчених чи діячів мистецтва, створена для сприяння розвитку науки і мистецтва; назва і традиції пов'язані із стародавньою Платонівською академією; розвиток сучасної А. започаткували італ. А, засновані в епоху Ренесансу, модель сучасної А. Як публічної установи, діяльність якої поширюється на всю країну, сформувалися в ХVІІ- ХVІІІ ст., до найстарших А. Належить Фр. А. (заснована в 1635) і Королівське наукове товариство в Лондоні (1660); також назва низки навчальних закладів" (універсальний словник-енциклопедія, Київ, 1999 р.). Мені подобається вагоме слово "академія". Насамперед воно свідчить про основні напрямки роботи в царині науки. Це дуже добре і для ВНЗ, дуже добре – не зважаючи на те, що основним завданням його є підготовка висококваліфікованих спеціалістів. Чим вищий науковий рівень професорсько-викладацького складу ВНЗ, тим вищий творчий потенціал випускника. Але іноді виникають деякі питання. Мене запитують, де я працюю, і я відповідаю, що в Тернопільській медичній академії. Мені дошкуляють: так що, крім Академії медичних наук в Києві є ще в Тернополі медична академія? Відповідаю, що не тільки в Тернополі, а і... Визначення академії в Законі "Про вищу освіту" свідчить про його "місцеве" значення: тільки для України, тільки для ВНЗ: "академія – вищий навчальний заклад (а що таке Академія наук? – автор) четвертого рівня (а що воно таке – рівень? – автор) акредитації (а це що таке? – автор), який провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром (як багато у нас таких центрів! – автор) у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення". А що таке Нью-Йоркська академія? Просто Нью-Йоркська, без всякого роз'яснення. Може, медична, може педагогічна..., а може, і національна? Що це – навчальний заклад чи науково-дослідний інститут? На всі ці питання відповіді немає. У мене таке враження було і є, що два або більше (можливо, й один) емігранти з України або Росії, знаючи наш менталітет, вирішили найбільш простим (простішим від амеби) способом забезпечити собі безбідне життя в США (дуже хоті-

лося б помилитися). Заходить до мене професор М.М. і просить порадити, як йому вчинити в досить приємній для нього ситуації. Він отримав запрошення до “вступу” (підкреслюю – до вступу, як в партію) в Нью-Йоркську академію, але він буде прийнятий до неї, якщо попередньо перерахує 150 доларів. Ніяких зобов'язань, ніяких прав, ніяких ознак життя цієї академії не було і немає. Я йому пояснив, що в нашій академії уже є кілька членів Нью-Йоркської і якщо йому нікуди подіти 150 доларів, то є сенс “вступати” і йому в цю надзвичайно підозрілу академію. Він думав, думав і вирішив відіслати в Нью-Йорк 150 доларів. Став академіком більш ніж сумнівної академії, не зважаючи на відносну матеріальну скруту в сім'ї. Ну як йому з периферійного ВНЗ не податися в “академіки”, якщо дійсні члени Академії наук СРСР і України в своїх біографічних довідках пишуть, що вони ще і члени Нью-Йоркської академії? І про це сповіщають, на жаль, непоодинокі вчені України. Чимось схожі до цієї “академії” й інтернаціональні бібліографічні центри в Англії та Америці. Немало наших вчених, в тому числі - і мене, занесено до книги “2000 найвидатніших людей ХХ століття” (Кембридж, Англія). Я навіть маю відповідну медаль. Мені, (і думаю, що не тільки мені), неодноразово пропонували “стати” заступником Генерального директора Міжнародного бібліографічного центру (Великобританія), почесним членом вченої ради Міжнародного бібліографічного інституту (США). Але... Але справа не стільки в наукових досягненнях як... Ви вже здогадалися, про що йде мова? “Зри в корень”! Правильно, про долари! Чим більшу суму “зелених” перерахуєш на рахунок центру, тим вищу отримаєш посаду. Зрозуміло, на папері. Гра ведеться відкрито, ринок є ринок: письмово пропонується стати одним із 2000 найвидатніших людей ХХ століття, заступником Генерального директора цього центру, сертифікат, медаль, характер оформлення “Книги”... І за кожну пропозицію визначається певна сума. Ну якщо на це “клонула” Герой Соціалістичної Праці, Герой України, академік НАН, АМН України і РАМН... М., то мене, члена-кореспондента, читач вибачить. Ну, чому ми добровільно кидаємося в каламутну воду? Більше того, ще й особисто афішуємо свої “проколи”, сподіваючись на нездогадливість ближнього.

2000

Outstanding People of the 20th Century Incorporating the Outstanding Achievement Awards

THIS IS TO CERTIFY THAT

Smilyan Ivan Semenovichi
is included in

2000 Outstanding People
of the 20th Century.

in honour of an Outstanding Contribution to
Education and Science

Signed and Sealed at the
International Biographical Centre
Cambridge, England

Claire Webb
Authorized Officer

1st November 1997

Date

Меншовартість українця закладена в його генах (в моїх, ваших) – незалежно від професії, посади, віку, наукових ступенів, звань. Ось ще приклад з наукової діяльності. У кожній монографії наводиться список літератури. У монографіях на Заході завжди, а в Росії, відколи Україна стала незалежною, в списку літератури не наводяться джерела друкованих праць з України (можливо, і були, але я їх не помітив). Монографії, дисертації українців вважаються більш цінними, якщо в списках літератури переважають іноземці. Є немало статей в українських журналах, де список літератури наводиться виключно з іноземних джерел, не зважаючи на те, що подібні дослідження друкувалися в Україні. Я зовсім не проти того, щоб використовувати іноземні друковані джерела, але мені ой як не подобається відкрите приниження наших вчених, відкрита неповага до себе і до своїх колег, прагнення не помітити здобутків своїх співвітчизників. Ось такі ми. І рівних нам на планеті в цьому сенсі я не знаю. Ми не довіряємо собі, своїй красивій, багатій, незрівнянній землі, яка має назву Україна. Нерідко, навіть часто, ми чуємо, що в Україні середня і вища освіта має немало переваг перед такою ж на Заході. Говоримо одне, а робимо протилежне. Може, вам доведеться знайти в Україні кілька сімей, які стали багатими за рахунок українського народу, а дітей, внуків не відправили навчатися в Англію, США, Ізраїль..? Назвіть тоді їх – і ми разом з вами будемо просити помістити їх прізвища в історичний музей України під рубрикою “Вони вірять в Україну”. Та не тільки діти багатих їдуть назавжди за кордон. Покидають свою Батьківщину молоді, здорові люди, покидають Батьківщину їх здорові діти. І я ніскільки не вагаюсь, коли стверджую, що це ми, їх батьки і матері, дідусі і бабусі, в переважній більшості спонукуємо своїх дітей, внуків покинути рідне гніздо. А у них, у їхніх дітей, назавжди залишаться відчуття, про які писав Іван Олексійович Бунін:

*У птицы есть гнездо, у зверя есть нора.
Как горько было сердцу молодому,
Когда я уходил с отцовского двора,
Сказать про это родному дому!*

*У зверя есть нора, у птицы есть гнездо.
Как бьется сердце, горестно и громко,
Когда вхожу, крестясь, в чужой, наемный дом,
С своей уж ветхою котомкой!*

Важко досягнути розумом закономірність: першими за кордон почали від'їжджати діти "великих патріотів" України. Таке враження, що вони не вірять в щасливе майбутнє України. Мені дуже хотілося б помилитися. Не ображайтесь на мене ті, які вважають себе патріотами України (підкреслюю, України, а не якоїсь її частки) і відправили своїх близьких далеко-далеко. Я також людина, я також можу помилятися. Можливо, ви керувалися не відомими мені переконаннями, які корисні Україні? Поясніть їх людям. Багаті (я не вживаю таких слів, як олігарх, крадій...) сміливіше плюють на Україну, що видно на прикладі Лазаренка. А може, таке явище є позитивом?: ми таким чином окуповуємо весь світ?! Але... Але правда й те, що сьогодні залишаються в Україні переважно пенсіонери, інваліди і ті, які не в змозі купити (формально – виграти) "зеленої карти", що дозволяє вільний переїзд до США. До речі, Тарас Шевченко з жалем і болем писав про подібне явище:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претесь на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого. Волі! Волі!
Братерства братнього! Найшли,
Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих слов велику силу,
Та й більш нічого. Кричите,
Що бог создал вас не на те,
Щоб ви неправді поклонились!..
І хилитесь, як і хилились!
І знову шкуру дерете
З братів незрячих, гречкосіїв,
І сонця-правди дозрівать*

*В німецькі землі, не чужії,
Претесея знову!.. Якби взяли
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тоді оставсь би сиротою
З святими горами Дніпро!*

Ми пишемо і говоримо, які ми розумні, які ми красиві, які ми... А в дійсності? Колись ті, хто виїздив у США, Ізраїль... платили своїй державі за отриману освіту, а сьогодні навпаки: так хто ж розумний, а хто не дуже (не маю наміру писати "дурний", це й так зрозуміло). З кожним роком державі Україні все трудніше і трудніше буде утримуватися на "плаву", з кожним роком населення її буде зменшуватися і зменшуватися, з кожним роком... А якщо врахувати, що 20% (Антоніна Верес) того, що виробляється у державі, проїдає чиновницька рать, то стає сумно, ой як сумно. Дійсно, фантастичне дармоїдство.

Днями всі телевізійні канали, газети, радіо сповістили, що глава політбюро чи то пак, Адміністрації Президента (може, ви знаєте різницю у функції цих двох керівних і спрямовуючих?), дійсний член національної академії... пан Медведчук (подія першочергової державної важливості) третій раз брав шлюб (а ще й 50 років немає!) у Форосі (чому не запросили великого реформатора Горбачова). З цих повідомлень ми дізналися, що головний адвокат країни буде проводити медовий місяць на яхті в Середземному морі, що донька від першої дружини навчається на Заході. Не знаю: чи радіти з такої події, чи сумувати? Я б не писав, якби про це тривалий час не говорили ЗМІ. ЗМІ, ЗМІ... Ви і мене заплутали так, що вже не можу відмежувати головне від другорядного. ЗМІ – далеко не четверта влада за впливом на психологічний і психічний стан людини. Це більше ніж влада над поведінкою окремо взятої людини. Анормальна поведінка значної більшості із нас, якщо не всіх, є наслідком цілеспрямованої роботи ЗМІ. Про силу звуку Фрідріх Ніцше писав ще в ХІХ столітті: "Мені до зарізу потрібен майстер, який володіє мистецтвом звуків, – сказав учитель своєму учневі, – щоб він перейняв у мене всі думки і в майбутньому виражав їх своєю

мовою: так мені скоріше поталанить добратися до слуху і серцець людей. За допомогою звуків людей завжди можна збити з пантелику і вселяти будь-яке брехливе уявлення або відкрити істину: хто зможе оскаржити звук?" – "Значить, ти хотів прославитися як такий, якого неможливо оскаржити?" – запитав його учень. Вчитель відповів: "Я хотів би, щоб паросток перетворився на дерево. Для того, щоб якесь вчення стало подібне на дерево, необхідно, щоб в нього дуже довго вірили: а для того, щоб в нього вірили, воно мусить бути незаперечним. Дереву необхідні бурі, сумніви, черв'яки, злоба, щоб воно могло виявити породу і силу свого паростка; і нехай воно краще зламається, ніж не набере достатньо сили! А паросток – він завжди тільки знищується, а не оскаржується"... Пишайтеся! Ефективність всякого дійства оцінюється характером наслідків.

Вчора по телевізору дивився інтерв'ю Оксани Марченко з Павлом Поповичем. Надзвичайно сподобалось інтерв'ю, надзвичайно сподобалась Оксана: розумна, красива, симпатична... Я радий, що вона проводить в ці дні подорож на яхті по Середземному морі, я радий... Мене тільки трошки пригнічує відсутність на її весіллі журналістів і письменників, художників і вчених... (я користувався тільки даними ЗМІ) і присутність тільки архіолігархів і архіполітиків. Але особисте життя кожного – то його особисте життя. І тільки так. І моє незначне втручання в нього уже можна вважати некоректним.

Про інститут ми говорили, про академію – теж. Перший московський інститут вже не інститут, а академія. Чи може подібне "пережити" ректор і секретар парткому Другого московського медичного інституту? Відповідь одна – ні. Думи думають останні і над тим, як "переплюнути" своїх колег. І це їм швидко вдається. З'являється Московський медичний університет. Он якої! А ви думали!

Що ж воно таке – університет? "Університет – (нім. Universität, від лат. Universitas) багатопрофільний вищий навчальний заклад, де готують висококваліфіковані кадри з широкого кола спеціальностей у галузі природничих, суспільних і гуманітарних наук. Типова структура У. в СРСР передбачає в ньому факультети: істор., філол., філософ., екон., юрид., журналіс., фізич.,

хім., біол., геогр., геолог. Строк навчання – 5-5,5 років. В У. створено розгалужену систему н.-д. інститутів, проблемних і галузевих лабораторій, наукових шкіл та семінарів, обчислювальних центрів, наукових студ. товариств. Університетська освіта є провідною в рад. Вищій школі. У. в СРСР є навчально-методичними й науковими центрами вищої школи, центрами формування наукових і науково-педагогічних кадрів, центрами узагальнення і поширення передового досвіду викладання. У. називаються також установи, створені на громадських засадах, що мають на меті поширення політ. і наукових знань (народні, культури, технічного прогресу...)” – Українська радянська енциклопедія, 1984 рік, т.11.

Останнє речення у визначенні університету є витвором чисто радянським. Мова йде, насамперед, про обґрунтування діючих вечірніх університетів марксизму-ленінізму, з дворічним терміном навчання. Важливим завданням секретарів партійного бюро, парткому було забезпечити партійною освітою кожного працівника даної установи, підприємства. Провідною формою такої освіти були вечірні університети марксизму-ленінізму. Навчання там було настільки заформалізоване, що воно викликало відразу у слухачів. Але всі лікарі, вчителі, інженери... добровільно-обов'язково мусили навчатися в цьому, так званому університеті. Не зрозуміле людині з нормальною психікою словосполучення “добровільно-обов'язкове” широко застосовується в тоталітарно (обов'язково)-демократичних (добровільно) державах. Таким чином задовольняються власні потреби і сусідніх держав, які вважають себе демократичними. Дивно, сам визначаю – демократичний я (держава) чи ні. А що? Старі форми керівництва використовуються і сьогодні. Пам'ятаєте, як прем'єр Валерій Пустовойтенко зігнав усіх керівників держави в ліс із метою забезпечення виплати заборгованості зарплати (не собі) працівникам виробництва. Результати, правда, були нульовими. Дійсно, про яку зарплатню можна говорити на свіжому повітрі?

Всі бачили і розуміли абсурдність функціонування університетів марксизму-ленінізму, але фантазії на краще у партайн-геносе не було. Запитайте у людей мого покоління: скільки разів вони закінчували навчання в даному навчальному закладі і скільки вони мають відповідних дипломів? І ви здивуєтесь. В асис-

тента (безпартійного) Д. з моєї кафедри таких дипломів сім. Партійний секретар визначав кому ходити в політичний гурток (санітарки, прибиральниці...), кому – на семінарські заняття (завідувачі кафедр, доценти), а кому в університет (асистенти...). Кожна людина, незалежно від її поглядів вчора і сьогодні, не поважала загальне політичне навчання. Вивчалися переважно доповіді “генеральних”, матеріали партійних з’їздів, пленумів... Нудьга, нудьга і ще раз – нудьга. І на додаток до цього – партійне навчання проводилося за рахунок часу людини, яку навчали. Держава-табір! Держава-табір з огорожею, держава-табір без огорожі. А можна і по-іншому? Шліть свої пропозиції. Тільки-но надрукував вищенаведені слова, як тут звернув увагу на репліку Г.Дмитрука в газеті “Вільне життя” від 11. 09. 2003 року “Усе, як і колись”: “Пригадуєте радянські часи: не встиг генсек виступити на з’їзді партії чи на якихось поважних урочинах, як уже на місцях розробляють заходи щодо обговорення і вивчення його “історичної промови”. Ось і Леонід Кучма виступив на святкуванні чергової річниці незалежності України, а вже на місцях затверджують заходи “щодо проведення широкого обговорення виступу Президента України на урочистому зібранні”. Чого в них тільки нема: і публікація виступу Президента у засобах масової інформації, і запровадження в них рубрик “Тема дня”, “Я так думаю”, “Позиція” – “для висвітлення думок, пропозицій, які виникають у процесі обговорення”, і організація виступів у пресі провідних науковців, політологів, юристів і “заходи співпраці з депутатами, з депутатськими групами рад базового рівня щодо обговорення виступу Президента України, і проведення “круглих столів”, дискусій на телебаченні, по радіо і в пресі...” Звісно ж, передбачається обговорення виступу Л. Кучми і “в трудових колективах, ПТУ, вищих навчальних закладах I – IV рівнів акредитації, молодіжному середовищі, військових частинах, на сходах громадян”. Пропонується долучити до цього обговорення політичні партії, громадські організації, асоціації, провести “гарячі телефонні лінії” з керівництвом облдержадміністрацій та райдержадміністрацій. Промові Президента на урочистому зібранні планується присвятити і єдиний день інформування 16 вересня. А ще – “забезпечити наявність тексту виступу” в усіх

бібліотеках області, ознайомлення з ним “у курсі вивчення новітньої історії України та політології у середніх та вищих навчальних закладах”... Усе, як колись. Ніби не живемо ми уже 12 років в іншій державі. Ніби не було нам виклику демократії, про який говорив у своєму виступі на урочинах Президент Л. Кучма”.

Я б з недовірою поставився до “репліки” Г. Дмитрука, якщо б проректор з патріотично-виховної роботи доцент К. на Вченій раді 16.09.2003 не дала вказівку керівникам кафедр про необхідність обговорення вищезгаданої доповіді. А 28 вересня 2003 року в газеті “Медична академія” (засновники – Тернопільська медична академія і управління охорони здоров’я облдержадміністрації) надруковано повний виступ Президента України Л.Д. Кучми на урочистому зібранні, присвяченому дванадцятій річниці незалежності України. Надрукувавши цей виступ, головний редактор газети потрапив у “течію”, але допустив “оплошку” – не навів позитивних відгуків студентів, викладачів, лікарів..., як це було колись. Думаю, що виступи в газеті громадян будуть у наступних номерах. Немає бажання коментувати те, що зрозуміло людині незалежно від її інтелектуального рівня. Чому ми самі себе, без силового тиску, заганяємо в становище ідіотів? Це ж неправда, що ми такі. Одначе необхідно сказати і те, що написати подібне, а тим більше надрукувати 15 років тому було неможливо.

Приведене визначення університету, крім останнього речення, прийнятне. Більш лаконічне визначення університету є в радянському енциклопедичному словнику (головний редактор А.М. Прохоров, 1987): “Університет (від лат. Universitas – сукупність), вищий навчально-науковий заклад, в якому проводиться підготовка спеціалістів з фундаментальних та багатьох прикладних наук, різних галузей народного господарства і культури. Університет, як правило, проводить наукову роботу. Перші університети з’явилися в XII-XII столітті в Італії, Іспанії, Франції, Англії. Перші У. в Росії – Академіч. (1726-1766, Петербург) і Моск. (з 1755); в 1916 було 11 У. В СРСР в 1984 68 У.”

Зміст, який вкладено у визначення університету, не може пояснити масову трансформацію інститутів в університети. Університет є багатопрофільним, а, скажімо, педагогічний інститут (нині університет) готує тільки вчителів, медичний – лікарів і т.

д. Тому в законі “Про вищу освіту” наведене “необхідне” визначення. Подібне зроблене не стільки тому, що ми здатні на “все”, а тому, що закон писався, коли було створено десятки університетів і вони функціонували. Це той випадок, коли паротяг їде позаду ешелону, а ще краще: кінь позаду воза. Зверніть увагу на останнє речення в цьому визначенні (знову останнє речення): “Університет – багатопрофільний вищий навчальний заклад четвертого (знову четвертого – авт.) рівня акредитації, який проводить освітню діяльність, пов’язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра (що воно таке – широкий спектр? – автор) природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових, науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень (а який це? – автор) кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність.

Можуть створюватися класичні та профільні (технічні, технологічні, економічні, педагогічні, медичні, аграрні, мистецькі, культурологічні тощо) університети”. Таке враження, що автори цього визначення працювали над ним після ювілейного фуршету або в перервах між... Якщо радянські енциклопедисти віднесли до університетів курси політнавчання (університетами називаються також установи, створені на громадських засадах, що мають на меті поширення політичних і наукових знань...), то “законники” зробили “велике” наукове відкриття: “профільні університети”. У першому випадку виконувалось політичне замовлення, в другому – підтверджувався факт наявності таких установ. Якось я поцікавився, як депутати “складають” закони. Поцікавився у викладачки нашої академії, яка неодноразово, на тривалий час (2-3 місяці) викликалась у Верховну Раду з метою підготовки проекту закону з охорони здоров’я (відрядження – за рахунок інституту). На моє запитання чи вона і їй подібні консультанти не заважають роботі депутатів, відповіла: “Що ви, Іване Семеновичу, вони дуже рідко відвідують нашу комісію, бо заклопотані власними проблемами”. А ви кажете, що один депутат

подав триста проектів різних законів. Тепер ви зрозуміли, що “подати” і “підготувати” – дуже різні речі. Чому запроваджено три читання проектів законів? Може, на третьому читанні депутат нарешті зрозуміє, про що йдеться в ньому. Хотілося б, щоб у цій фразі було більше неправди, аніж правди. А взагалі:

Искать – всегда не мудрено,

Найти – куда труднее.

По ветру плыть не суждено –

Плыти еще быстрее (Ф. Ніцше, переклад В. Топорова).

Генріх Гейне думає, на мій погляд, дуже добре (Про Геттингенський і Болонський університети): “Обидва університети відрізняються один від одного тими простими обставинами, що в Болоньї найменші собаки і найбільші великі вчені, а в Геттингені, навпаки, найменші вчені і найбільші собаки”. Я ж кажу, що письменники, поети... дуже спостережливі люди. Гейне навіть між двома університетами знайшов те, що відрізняє один від іншого. А я не можу знайти різниці між “однопрофільними” та “класичними” університетами. Тим більше, це складно зробити, тому що керівництво всякого ВНЗ заявляє, де тільки можна, що його ВНЗ – найкращий! Про маленьких вчених і про маленьких собак ніхто мови не веде (як ви переконаєтесь в подальшому, я – не виняток). Все тільки велике. О, Гейне, прийди і розберися з нашою вищою школою! Не заблукай лишень в атестаціях, акредитаціях, рівнях... Бери з собою обов’язково косу для знищення бур’янів, які заважають нам рухатися вперед! Сьогодні в цивілізованих країнах іде мова про загальну вищу освіту для всіх громадян. А якщо Теодор Рузвельт дивиться в корінь: “Зовсім не освічена людина може хіба що обікрасти товарний вагон, а випускник університету може вкрати цілу залізницю”? Що тоді? Що тоді, як не залишитись не вкрадених залізниць? Ой, не знаю, не знаю...

Одне слово, бути інститутом добре, але краще – академією. Дехто переконаний, що академією бути дуже добре, але краще – університетом. Чому? Можна запитати у професора Валентина Петровича Черниха, враховуючи, що очолюваний ним фармацевтичний інститут був академією, а сьогодні – уже університет.

Правда, не просто університет, а національний університет. Така метаморфоза — єдина на Україні. І вона відбулася за короткий час. Страх бере: а якщо так швидко і людина буде перетворюватися в мавпу? А ви кажете, що відсутнє реформування вищої школи. Соромно тим, хто так думає. Борис Немцов ще гірше “виражується”: “Реформи розпочинаються там, де закінчуються гроші”. Про “Пшекруй” я вже не говорю: “Можна думати, що ми ходимо по колу: ми весь час на повороті”. Так чи не так, а ми рухаємося, а це вже життя. Одним словом, ми щось надумуємо, придумуємо. Одним словом, ми працюємо, працюємо... А близьким, і не тільки близьким, втовкмачуємо, які ми заклопотані, які ми перетружені, як у нас немає часу для відпочинку, для себе “ніц”, ані хвилини... Десять заповідей лінивої людини нам не притаманні:

1. Людина народжується втомленою і живе для того, щоб відпочити.
2. Люби своє ліжко, як самого себе.
3. Відпочивай вдень, щоб міг спати вночі.
4. Коли бачиш, що хтось відпочиває, допомагай йому.
5. Праця вимучує, не мучся.
6. Що маєш зробити сьогодні, зроби післязавтра — будеш мати два вільних дні.
7. Якщо робота викликає труднощі — дозволь зробити її кому-небудь іншому.
8. Надлишок відпочинку ще ніколи нікого не довів до смерті.
9. Коли з'являється бажання до праці, сядь і почекай, доки воно зникне.
10. Праця облагороджує — відпочинок ошчасливлює.

Можна додати й 11 пункт: придбай мобільний телефон. Жарт жартом, але вдумайтесь, і побачите, що ви (я) більшою чи меншою мірою виконуєте всі одинадцять заповідей. Якщо їх повною мірою ігнорувати, то організм не витримає і “зламається”. Десять заповідей лінивої людини — безумовний рефлекс, спрямований на підтримку зіткнення в організмі протилежних реакцій (я бажаю — я не бажаю), на підтримку тривалості життя. Таким чином, в якому б стані не перебував організм людини (спокій — праця, здоровий — хворий...) у ньому не тільки “вирують” фізіологічні процеси (обмін речовин), які підтримують життя, але й

розмаїття духовних (психологічних), які на сьогодні не мають об'єктивних параметрів їх визначення. Самопереконання людини в значних наукових досягненнях (в тому числі – і останнього десятиліття: 1. Остаточне розшифрування генетичного коду людини. 2. Проведення інвентаризації всіх білкових молекул організму. 3. Впровадження в практику фармакогеноміки і фармакопротеоміки) щодо людського організму носить характер: бажане сприймається за дійсність (це моє переконання, і не більше). Досконало вивчити всі параметри життя і визначити закономірності функціонування не тільки людини, а й окремої тварини, пташки... в найближчі десятиліття неможливо. На мою думку: суттєві наукові відкриття останніх років спрямовані не на удосконалення фізичної і психологічної “матриці” людини, а на анатомічну корекцію вад (створення органів і тканин поза організмом з подальшою імплантацією і відновленням частин органа і тканин безпосередньо в організмі). Таке враження, що наукові досягнення використовуються не на користь людства, а з чисто комерційною метою; прибуток на можливості незначного збільшення тривалості життя деяких небідних людей. А завдання, глобальне завдання, яке стоїть перед людством, перед наукою, перед кожною ЛЮДИНОЮ: знищити ген агресивності, посилити дію гена, відповідального за любов до ближнього, до всього, що оточує – живого і неживого. А ще краще: значно посилити дію генів людського організму, які відповідають за реалізацію десяти ЗАПОВІДЕЙ БОЖИХ. Ми вважаємо, що наука розвивається семимильними кроками, цивілізація перебуває на надзвичайно високому рівні... А придивіться більш уважно: як багато тисяч років тому, так і сьогодні людина знищує людину; війни, як були, так і залишилися, тільки мають більш вишукані форми; про “прогрес” у ставленні людини до ПРИРОДИ не доводиться говорити, настільки воно НЕ ЛЮДСЬКЕ...

Настав час відволіктись від інститутів, академій, університетів, науки... Скільки можна! Необхідно подумати і над третьою заповіддю лінивої людини (відпочивай вдень, щоб спати вночі).

Останні роки ХХ століття характеризувалися масовим і гарячкуватим освоєнням дачних ділянок. Раніше на подібне накладалось “табу”. Я – не виняток. Я теж хочу дачу. Де ж “захопити” 6

соток землі? В Березовиці (під Тернополем)? Якраз там виділили ділянку для колективу обласної лікарні, якою була моєю клінічною базою і де працювала дружина. Думаю “по-соціалістичному”. Для чого мені в Тернополі і квартира, і дача? Десь на відстані необхідно шукати ділянку під дачу. В цей час доцент Юрій Миколайович Саук завітав до мене з метою підписати якийсь папірець з проханням виділити йому дачну ділянку в Горішньому Івачеві біля озера. “Юрію Миколайовичу, – кажу я йому, – дописуйте і моє прізвище”. Таким чином я отримав 6 соток землі біля озера в Івачеві, таким чином став сусідом по дачі у Сауків. Мені 60 років і я, в прямому розумінні, “впадаю” в дитинство: після тривалої перерви – знову земля, знову все, що з нею пов’язано. Мої батьки – селяни, мої діди, прадіди... селяни. Тяжка робота зі сходом сонця і до його заходу. Але цього ні мої батьки, ні я не розуміли. То була буденність, то була звичайна необхідність, то було саме життя. Відомо, “що селянин, навіть якщо він вирішив поледарювати, встає з півнями, щоб розпочати цю справу раніше”. Ось тільки один із епізодів життя селян, про що так влучно пише Олександр Олесь і що залишилося в нас:

*Косять коси,
Луг голосе,
Косять, косять косарі;
А в моїй душі співають,
Срібло струн перебирають,
Грають, грають кобзарі.*

*В оксамитах,
В сріблі, злоті
Виступають козаки...
Косять коси,
Ноги босі
І діряві сорочки.*

*Підійшов я,
Привітався
І звертаюсь до юрби:
“Ось ви в злиднях, босі й голі,*

*А чи прагнете ви долі,
Чи готові до боротьби?!"*

*В оксамитах,
В сріблі, злоті
Виступають козаки...
Косять коси,
Ноги босі
І діряві сорочки.*

*Хтось всміхнувся,
Обернувся
І промовив мені враз:
"Ми, паничу, луки косим –
І вже вас ласкаво просим:
Потурбуйтеся за нас".*

*Косять коси,
Луг голосе,
Гнуться низько косарі,
Гнуться низько...
Тане військо...
Завмирають кобзарі...*

Окремі люди пишуть "скільки себе пам'ятаю, я займався..." Я можу стверджувати, що розпочав сільськогосподарську працю "не скільки пам'ятаю", а значно раніше – з дня народження. З дня народження тому, що мама зі мною розмовляла тільки на сільські теми, тому що, коли почав ходити, уже виконував якісь вказівки по хаті, по двору, по городі... Найбільше враження в пам'яті залишилося від корови ЗОРЬКИ, яку я супроводжував на пасовище з 4, 5 років і до 15. У ті часи кожна сім'я мала багато дітей і кожна корова мала "власного" пастуха (сьогодні таке неможливо). Ранньої весни з нашого хутора одночасно виганяли 12 корів. Перше, що вони робили, то з'ясовували: яка з них буде "гетьманом". Боротьба йшла за допомогою рогів: хто сильніший, хто кого "перепхає", той і переможець. Як правило, ми, пастухи, спокійно спостерігали за боротьбою, іноді була і кров, але невеличка: переможниця, перепхавши супротивницю,

навздогін, рогом роздирала їй шкіру на 5-10 см довжиною. Рана була поверхневою. Ми її засипали землею (свою рану, якщо така виникала, також засипали землею). Таке враження, що правця в той час у нашому краї не було. Ми багато чого не спостерігали або, навпаки, багато що спостерігали: колорадського жука не було, ніколи (ніколи!) не гинули бджоли, було дуже багато різних птахів, крім ворон, в річці водилася різноманітна риба (особливо запам'яталися в'юни), раки... Кожної весни мене огортало одночасно радість і сум у зв'язку з тим, що моя Зоряка виходила переможницею: радість тому, що ми всіх перемогли! Аякже, перемога завжди надзвичайно радісне почуття індивідуума; сум тому, що тепер Зоряка буде ініціювати і очолювати всі "походи" корів. А що це за "походи"? У кукурудзу, буряки, ячмінь, пшеницю, просо... А кому необхідно бігти, щоб попереджати шкоду, якої можуть завдати врожаєві корови? Правильно, "господарю" ведучої (ні, не партії, всього-на-всього корови). Так що кожного літа я бігав і бігав. Ви, мабуть, помітили, що "гетьманом" була одна, одна-єдина корова. А вчора повідомили, що на святкування до Севастополя одночасно прибули 3 козацьких гетьмани. Думаю, що далеко не всі. Адже лідер кожної партії – теж гетьман. Правда, вже не козацький, а всього-всього українського народу. А ви переконуєте себе (мене), що людина розумна. Яке все відносно на цьому світі...

З якою жадністю і любов'ю накинулися на шестисоткову ділянку землі і в минулому селяни, і в минулому мешканці міста! Таке враження, що в людини генетично закладена любов до землі. Так, любов, а не щось інше. Ось маленький приклад. Пропоную завідуючій кафедрою педіатрії факультету післядипломної освіти, моїй учениці, професору Лідії Михайлівні Слободян поїхати головою державної екзаменаційної комісії у будь-який медичний ВНЗ України, де вона, крім заробітної плати, ще отримає додатково оплату, як дві заробітні плати. І, нічого гріха таїти, ще й відпочине. Яку ж я отримав відповідь? "Ні, Іване Семеновичу, дякую за добру пропозицію, але в мене дача – і я нікуди не поїду". "Так за отримані гроші ви зможете купити щонайменше 5-10 врожаїв з вашої дачі!", – продовжую я. "Я це розумію, але залишити дачу не можу", – закінчила розмову Л.М. То що

ж це, як не любов до землі, схоже на любов до рідної дитини? Дійсно, посіяне, посаджене скоро перетворюється в “новонароджене дитя”, потім в “дитя” все старшого й старшого віку і, нарешті, в доросле, зріле, симпатичне і приємне живе створіння (ми думаємо, що людське). Бери мене, пам’ятай про мене, насолоджуйся, продовжуй в майбутньому життя мені подібним... Сам посіяв грядочку, сам спостерігаю, як з кожним наступним днем все більше і більше удосконалюється ніжна і тендітна рослинка, як вона просить поживи, води. Як людина, та й годі. Тільки значно виразніше і швидше. Виникає навіть думка, що систематичне спілкування з рослиною приводить до взаємного розуміння. Не випадково господар бере сокиру, ходить навколо груші (яблуні...) і каже: якщо і в подальшому ти будеш мало родити яблук (груш, слив...), то я тебе зрубаю. І в наступному році з’являється рясний врожай. Он якої! А ви кажете! Той, хто з більшою любов’ю ставиться до рослин, отримує більше задоволення не тільки від спілкування з ними, а й від наслідків спілкування — плодів. Ось уже більше 15 років я, моя сім’я, сім’я доньки користуємося плодами “власної” землі. Складається таке враження, що своя морковка, картопелька, цибуля, часник, петрушка, груші, смородина... набагато смачніші, ніж ті, які колись ми купували на базарі. Більше того, навіть “помітні” особливості плодів, які притаманні тільки “нашим”, що дозволяє відрізнити “свій” огірок... від сусіднього. Але є й інший бік медалі. Він, з деякими перебільшенням, відображений в народній поезії останніх років ХХ століття в “Гімні дачника”:

Сад, как сад — всего шесть соток.

Что, друзья, не говори,

Я нашел себе работу

От зари и до зари.

Приобрел себе участок

И забыл про домино.

Я на яблони люблюсь,

Не хожу теперь в кино.

Телевизор не включаю
И не балуюсь вином,
Вечерами не гуляю,
Только в сад бегу бегом.

В отпуск я теперь не езжу
И в театры не хожу,
Лучше я в саду под грушей
На навозе полежу.

На работе или дома
Полон я всегда забот.
Обеспечен я работой
На участке круглый год.

Выпал снег — нашлась работа,
Надо вишни окопать,
Я работаю до пота,
Даже некогда пожрать.

Грызунов, мышей пугаю,
Снег под деревом топчу,
Зайцев так теперь гоняю,
Что за гончую сойду.

Снег сошел — пошла работа:
Там покрасить, там полить,
И беседку переделать,
И деревья побелить.

Май, июнь, июль и август
Я в саду, как на войне,
Полный день на солнце маюсь,
Достается и жене.

То я с птицами воюю,
То с червями или тлём,

*Я граблями так шурую,
Пыль клубится над землей.*

*Все, конечно, не опишешь,
Не расскажешь, не прочтешь,
И так воздухом надышешь,
Еле ноги волочешь.*

*Позабылись воскресенья,
Не хватает и суббот,
Днем готовлю я варенье,
Ночью делаю компот.*

*Сок давлю из помидоров,
Мариную огурцы,
От такой веселой жизни
Скоро я отдам концы.*

*И никто из садоводов
На могилу не придет,
Потому что садоводы —
Очень занятый народ.*

*Я достал себе на дачу
По дешевке круглый лес,
И теперь меня таскает
Круглый день ОБХСС.*

*Изломал себе здоровье,
Нет и силы погулять,
Симпатичная соседка
Перестала волновать.*

*Позабылись все романы,
Даже некогда поспать,
Мне бы птичьего помета
Лучше где-нибудь достать.*

*Сделал вор в заборе дырку –
Надо колья забивать,
Иль в руках с дубовым колом
Возле дырки ночевать.*

*Никогда я не лечился,
Был здоровым, словно бык,
А на даче простудился
И схватил радикулит.*

*И остались только кости,
Только скулы и мослы,
Видно, дачи себе строят
Только круглые ослы.*

*Как ишак и днем, и ночью
Я работаю в саду.
Нету сил передвигаться
Видно, скоро упаду.*

*Под нагрузкою такою
Провалюсь я словно куль.
Похоронят, крест поставят
И напишут: “спи, куркуль”.*

Всякому явищу в житті людини притаманний “закон парадоксів”. У даному випадку дача приносить неабиякий оптимізм, позитивно впливає на фізичне і психічне здоров’я людини, чудово заповнює “час лінощів”. І цей “позитив” значно перевершує “негатив”, який відображений у наведеному вірші.

Нерідко бувало і так, що за працею по доведенню до “кондиції” грядок не було часу зайти в будиночок, який ми й не відчиняли. Приїхали і поїхали з приємним відчуттям фізичної втоми та просвітленими головами. А сон... Сон після “відвідин” дачі – як у новонародженого. І після цього погоджуєшся з Бєроу: “Година суттєвої праці дає людині більше сили, аніж місяць скарг на життя”. На фоні фасаду й внутрішнього двору дачного будин-

ку я і дружина під час короткочасної перерви. А на наступних фотографіях – фрагменти перлини дачного кооперативу – Іва-

чівського озера з внуками на його фоні. Сотні разів оспівано море і так мало – затишні водойми, які приносять людям насолоду відпочинку і влітку, і навесні, і взимку, і восени. До цього часу це краще місце для

рибалок. Внук Юра (сусідів Саюків), лінується допомагати на городі, але вдень і вночі сидить з вудочкою на озері або річці Серет. Він забезпечує немалу сім'ю щуками, карасями, карпами... А що може бути смачнішим на природі за юшку, смажену рибу... І далеко не останнє, що приносить позитивні емоції – це спілкування з різними людьми за характером, віком, фахом...

сусідами по дачі. У мене таке враження, що власники дачних ділянок, пам'ятають, що “ наш світ зникне в ту саму хвилину, коли всі, хто живе в ньому, набудуть властивості брати більше, аніж давати” (Весна Перун).

Ми вже знаємо, що таке інститут, академія, університет. Може, навіть переконалися, що більш престижно: бути академією, ніж інститутом; університетом – аніж академією. Нехай мені вибачать колеги, але назва більше відповідає характеру зовнішнього кольору, ніж внутрішньому змісту. Коли ми, чоловіки, вперше зустрічаємося з жінкою, то враження залишається від її зовнішності, а не від... Хто з нас не знає, як непросто складається життя в жінки, у якої “зміст” перевершує “оперення”. Із цих двох прикладів видно, що російська приказка “Не красна изба углами, а красна изба пирогами” не так уже й часто відповідає життєвим реаліям.

Користуватися визначенням вищого навчального закладу для його формування і функціонування неможливо без складних, тривалих процедур атестації і акредитації. Якщо б людина не створювала штучно численних перепон, які потім активно і “успішно” ліквідовувала, то вона не належала б до *homo sapiens*. Бар'єр перший: “Освітня діяльність на території України здійснюється вищим навчальним закладом на підставі ліцензій, які видаються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (там сьогодні “сидять” переважно кандидати і доктори наук, навіть академіки – автор). У ліцензіях на освітню діяльність зазначаються назва напряму, спеціальності, освітньо-кваліфікаційний рівень та обсяги підготовки, термін дії ліцензії, а також юридична адреса вищого навчального закладу, його відокремлені структурні підрозділи (філії) та їх юридичні адреси. Ліцензування освітньої діяльності вищих навчальних закладів здійснюється перед початком підготовки фахівців за напрямом, спеціальністю спеціально (прочитавши останніх два слова, переконуєшся у “високій” філологічній грамотності законодавців і “примкнувшим” до них – автор) уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки шляхом проведення ліцензійної експертизи. Спеціально уповноважений центральний орган влади у галузі освіти і науки на підставі заяви вищого навчального

закладу (він ще не з'явився на світ Божий – автор) про проведення ліцензійної експертизи у двомісячний термін приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову в її видачі. Обов'язковою умовою видачі ліцензії вищим навчальним закладам є наявність у них необхідної матеріально-технічної, науково-методичної та інформаційної бази, бібліотеки, науково-педагогічних кадрів за нормативами, що встановлюються спеціально уповноваженим центральним (обов'язково центральним, а ви як думали? – автор) органом виконавчої влади у галузі освіти і науки. Вищому навчальному закладу, що успішно пройшов ліцензійну експертизу, видається ліцензія на освітню діяльність, як правило, на термін завершення циклу підготовки фахівця за напрямом, спеціальністю, але не менше, аніж на три роки. Продовження терміну дії ліцензії здійснюється у порядку, встановленому для її одержання (дуже зрозуміло! – автор)..." (Закон України "Про вищу школу", 2002 рік). Зверніть увагу, як прискіпливо виконується один із законів Паркінсона: "Чиновники створюють роботу один для одного". Десяткам, а може і сотням бюрократів забезпечена на тривалий час "клопітлива", "тяжка", "відповідальна"... праця. Трудно вам, читачу, заперечити, що "державна машина – дивний механізм, який дозволяє десятком виконувати роботу одного" (автор не відомий). Хіба не простіше розробити і затвердити конкретні, зрозумілі не численні критерії "діагностики" вищого навчального закладу? Вони просто контролювались би однією відповідальною особою (хотів написати людиною, але це не відповідає бюрократичному стилю) й за дуже короткий термін (години). У такому випадку виключалось би будь-яке значення і вплив чиновника будь-якого рангу на наслідки атестації. А це в обов'язки "вище стоячих" чи "сидячих" не входить. Порушився б принцип, який, єдиний, не має нахилу до самоліквідації, а навпаки, набирає все більших обертів самовдосконалення: чим різноманітніше і "щиріше" прохання, яке включає в себе подяку, подяку і ще раз подяку (моральну і матеріальну), тим результативніший наслідок. Взагалі ж як у проханні, так і в слові "дякую" відсутні змістові елементи, які б вступали в суперечності цивілізованих взаємин людини з людиною. Навпаки, цими словами, значною мірою, визначається наш культурний

рівень. Якщо ж вони є головними у вирішенні різноманітних питань між службовцями “нижче і вище стоячими”, то такі стосунки характеризуються рухом рака в печеру. Хотів написати, що такі стосунки необхідно назвати патологічними, але: “Влада втрачає всю свою привабливість, якщо нею не зловживати” (Поль Валері). Тим більше: “Мета влади – влада” (Джордж Оруелл). Якщо це не так, то хто б “перся” у вищі ешелони влади? Геній? “Геній, прикований к чиновницькому столу, должен умереть или сойти с ума, точно так же, как человек с могучим телосложением при сидячей жизни и скромном поведении умирает от апоплексического удара” (М. Лермонтов). І не випадково:

*Тот, кто достиг пределов высшей власти,
Опасен тем, что властолюбье губит
Сердечность в нем* (В. Шекспір).

Вперше до складу комісії з атестації вищого навчального закладу (Сумського університету) мене ввели в 1992 році. Голова і всі члени “оної” були з міністерства освіти. Один я – медик. Переді мною завдання: атестувати медичний факультет. Виконати його було не складно. Цей факультет мав найкращі показники в університеті щодо укомплектованості докторами і кандидатами наук, чудову матеріальну базу (навіть окремі курси мали свої лекційні аудиторії), лікарні міста, які були клінічними базами медичного факультету, майже всі розташовані у недавно збудованих приміщеннях... Залишилися в пам’яті два епізоди: 1. При проведенні контролю знань студентів з анатомії завідуюча цією кафедрою, доктор наук, особисто перевіряла письмові роботи і близько 30 відсотків з них оцінила незадовільно. Таке явище я відніс до позитиву. Як правило, кожний із нас, часто несвідомо, переоцінює наслідки своєї праці, а в даному випадку подібного не було. Думаю, що чекали від мене невтішного висновку, а я був упевнений в їх об’єктивності. 2. При спілкуванні зі студентами я в бесідах з’ясовував глибину їх знань і серед інших питань поставив таке: “Які анатомічні особливості простати у жінок похилого віку?” Пауза, пауза затягується, я посміхаюсь, і врешті один зі студентів, з радісним виразом обличчя, майже

криком: "Так у жінок простати немає!". Я уточнив, що він закінчував не медучилище, а середню школу, а тому сказав: "Молодець!". А найбільше мені запам'яталася чудова річка Псьол, яка протікає через місто Суми, і яка обрамлена стіною зелених дерев, переважно вербами. І зустріч із Сумами для мене радість, радість молодості, перших кроків у медицині (в 1948 році закінчив Сумську фельдшерсько-акушерську школу). Ректору університету, професору І.О. Ковальову я сказав: "Пам'ятайте про мене, я завжди буду радий співпрацювати зі своїми земляками" (народився я на Сумщині). Комісія працювала близько двох тижнів і за кожним із нас необхідно було "вертітися і крутитися". Скільки часу було "украдено" у професорсько-викладацького складу університету, а отже, і у студентів, ніхто не підраховував. "Велику" справу робила комісія, а тому подібна "дрібнота" не бралася до уваги. Чи була корисною така експертиза для університету, для підвищення якості підготовки спеціалістів, удосконалення наукових досліджень?.. Моя відповідь – ні. Вона "підвела ризик" під зрозумілим і до цього фактом: університет "живе" і може надалі функціонувати. Ми ніколи не задумувалися над тим, що всяка комісія – це приниження і керівника, і колективу установи недовірою. Оскільки без перевірки, контролю діяльність окремої людини і окремого колективу практично неможлива, елементи приниження були, є і будуть супутниками нашого життя. Сприймай все спокійно! Більше того, перевіряй подумки того, хто тебе контролює! Що воно за "цабе", заслуговує на твою повагу чи, навпаки, зневагу. Постарайся втягнути це "цабе" в дискусію, готуй для нього папери... І будь готовий, як піонер, до нових зустрічей; будь готовий також і до того, що тобі теж неодноразово за життя доведеться когось перевіряти. І в такому випадку тебе також будуть перевіряти вуха, очі, ніс... того, кого ти перевіряєш. О Господи, що за замкнуте коло, а не життя! Невже нам визначена орбіта, як для атома? Але ні. Не комплексуй, друже! Життя значною мірою залежить від кольору окулярів, які ти натягнув на свій дорожочинний ніс. І від тебе залежить підтвердити Оноре де Бальзака, чи ні? "Бувають люди, подібні до нуля; їм завжди необхідно, щоб попереду них йшли цифри".

А тепер уже про акредитацію. Уважно порівняйте з визна-

ченням атестації і ви переконаєтеся, що у чиновників зовсім не така багата фантазія, як ви думали. "2. За результатами акредитації напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів (перемішалися і коні, і люди – автор) видаються сертифікати (тепер на всіх конференціях її учасникам видають сертифікати – автор) у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (воно йому потрібне? – автор). У сертифікаті про акредитацію напрямів або спеціальності (або у додатку до нього) зазначаються назва напрямів або спеціальностей (тавтологія, тавтологія... – автор), освітньо-кваліфікаційний рівень та обсяг підготовки, термін дії сертифіката, а також юридична адреса вищого навчального закладу, його відокремлені структурні підрозділи (філії) та їх юридичні адреси. Акредитація напрямів, спеціальностей та вищого навчального закладу здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки шляхом проведення акредитаційної експертизи. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки на підставі заяви вищого навчального закладу про проведення акредитаційної експертизи приймає рішення про видачу сертифіката про акредитацію напрямів, спеціальностей та вищого навчального закладу чи про відмову у його видачі. Вищі навчальні заклади, що успішно пройшли акредитаційну експертизу, отримують сертифікат про акредитацію напрямів, спеціальностей або вищого навчального закладу, термін дії якого не може перевищувати 10 років. Продовження терміну дії сертифіката здійснюється у порядку, встановленому для його одержання. З дня прийняття рішення про ліквідацію вищого навчального закладу виданий сертифікат втрачає чинність." (Закон України "Про вищу освіту", 2002 рік). Цей закон я не тільки з великими труднощами читаю, а що гірше – погано розумію. Не знаю, в чому тут причина: 1. Можливо, вік (зовсім не молодий). 2. А можливо, і відсутність юридичної освіти. Стати молодим я уже не зможу, з цих же причин – не зможу закінчити юридичну академію (університет). Залишається надія на розуміння закону головою акредитаційної експертизи, на його здібність втиснути мені і подібним до мене всі нюанси такого "важливого" закону, який народжувався тривало і у муках. Правда, всі ці атестації, акре-

дитації мене не обходять. Для мене важливе єдине: студент, з яким я маю справу, мусить досконало знати основи педіатрії. А навів зміст атестації і акредитації з метою показати наші необмежені можливості подальшої бюрократизації суспільства. На підтвердження сказаного хотів навести три останні речення з достатньо довгої статті (8 сторінок) “Акредитация медицинских учреждений и права пациентов” у медичній газеті “Здоровье Украины” (2002) експерта Головної акредитаційної комісії МОЗ України, кандидата медичних наук В.В. Глуховського: “У пациента, как главного потребителя медицинских услуг, возрастает уверенность в получаемой медицинской помощи, ее эффективности, надежности и безопасности. Словом, нашему здравоохранению предстоит серьезный экзамен. А смысл его в том, что акредитация, в первую очередь, необходима главному участнику всех реформ в здравоохранении – пациенту, для которого мы, в принципе, и существуем”. Слова, слова, слова...

*Каждый знает цену слова, –
Мы им дорожим,
По веленью наших предков
Бережно храним.
Слово в стужу обогреет,
Сладко усыпит,
Нерешительность развеет,
Силой вдохновит.
Слово может быть холодным,
Острым, как кинжал,
Им калечат душу, сердце
До рубцов и ран.
Слово может быть блестящим,
Полыхать зарей,
На века остаться в песнях
Голубой мечтой.
Слово может быть изящным,
Как побег цветка,
Иль корягой безобразной
И уродством пня.
Слово может быть веселым
Украшеньем дня*

И заполнить благородством
Мысли и дела.
Как графит, казаться темным,
Едим, словно дым.
Недвусмысленным и честным,
Ласковым, простым.
Слово может быть гранитом,
Твердым, как броня,
Загреметь взрывным набатом,
Гроном у виска.
Слово может стать законным,
Как печать суда,
Может быть сухим, казенным,
Липким, как смола.
Слово может быть искристым,
Как людей глаза.
И пахучим многоцветьем,
Как в степи трава.
Слово может даже вечность
Превращаться в миг –
Как богат и безграничен
Русский наш язык! (Анатолій Антонов)

(наша українська мова не менш багата! – автор).

Думаю, що ви, читачу, знайдете в цьому вірші рядки для оцінки слів експерта Головної акредитаційної комісії МОЗ України. Невже пацієнту необхідна акредитація медичних установ, як стверджує автор вищенаведеної статті? Ну, скажімо, я, ти тільки після акредитації отримаємо “ефективну, надійну і безпечну” медичну допомогу? Акредитація медичних установ закінчена. Хто з вас, “пацієнти”, помітив цей “державницький” процес? Як би було просто і легко удосконалити лікувально-профілактичну роботу серед людей, якщо б для цього можна було обійтися тільки словами або, точніше, акредитацією! Історія кожної людини, окремого суспільства, історія людства знає немало слів нейтральних або навіть шкідливих; зі зламаним або перекрученим змістом; неширих, відверто неширих і навіть брехливих; пустопорожніх і легковажних; провокаційних і образливих; політиків і дипломатів... “Стерпиться – злюбиться”, – на це наді-

ються “стратегі” долі людських. І часто не помиляються. Але історія і кожен з нас не тільки знає, але й пам’ятає слова мами і тата, друга і подруги...

Одне слово, я так зрозумів Закон України “Про вищу школу”: ліцензування дозволяє функціонувати вищому навчальному закладу, який уже діє. Акредитація ж ще раз дозволяє функціонування того ж самого вищого навчального закладу і визначає його рівень. Таке враження, що організатори того чи іншого ВНЗ не знали до акредитації кого вони готують. І тільки акредитація відкрила їм очі. Тільки члени акредитаційної комісії розуміють, що робить той або інший професорсько-викладацький склад, а сам він (викладачі і їх керівники) чекає, коли їм пояснять – чим вони займаються. Тепер – щодо рівня акредитації вищих навчальних закладів. Раніше були середні спеціальні навчальні заклади, які готували в медицині фельдшерів, акушерок, медсестер і їх відносили до випускників із середньою спеціальною освітою. Навіть Міністерство носило назву вищої і середньої спеціальної освіти. Тепер медучилища – вищі навчальні заклади першого рівня акредитації, які готують молодших спеціалістів (не медсестер, фельдшерів і акушерок!). ВНЗ, в минулому інститути, тепер академії, університети (є поодинокі інститути, як правило, приватні!) четвертого рівня (є і винятки – третій рівень). Приватним інститутам (власне і тільки власне враження) трудніше проходити державне ліцензування й акредитацію, особливо – якщо вони не в столиці. Вони ж не державні! Вище четвертого рівня за законом ніхто не має права “підстрибнути”. Але, але... поживемо – подивимось. Невже ректори-депутати не внесуть поправки до цього закону щодо життєвої необхідності п’ятого рівня? Так сталося, що я був у складі трьох комісій з акредитації медичних вузів: Донецького, Вінницького і Одеського. Фактично тих ВНЗ, які мали надзвичайно високий науково-педагогічний потенціал, свої традиції, наукові школи, випускники яких характеризувалися високими фаховими знаннями не тільки в столицях та найбільш віддалених куточках республік Союзу, але і в багатьох країнах далекого зарубіжжя. Хотів би підкреслити, що всі медичні ВНЗ України користувалися високим авторитетом і повагою. Сьогодні кожний із цих ВНЗ може назвати не одне прізвище своїх випускників, які

успішно працюють в Німеччині, США, Ізраїлі, Канаді..., які мають визнання громадськості і держави.

Так що поїздка до Донецька в ролі заступника голови такої комісії носила формальний характер. Я був переконаний і говорив про це представникам Міністерства освіти (керівникам різних підрозділів акредитації), що медичні ВНЗ належить атестувати й акредитувати заочно, відповідно до документів, не витрачаючи коштів на відрядження великої кількості кваліфікованих фахівців і не відволікаючи останніх від основної праці. Справа в тому, що ні один ВНЗ Міністерства освіти не мав такого високого потенціального кадрового забезпечення, як “останній” медичний. Розуміючи все сказане, я відправився до Донецька в “розслабленому” стані. Безумовно, я цікавився науковими розробками, насамперед – педіатричних кафедр, особливостями педагогічного процесу, лікувально-профілактичною роботою співробітників інституту, здобутками господарюваннями. Все це було похідним, а головним в моїй діяльності було переконати членів комісії в тому, що ми приїхали не “жучки” шукати, а констатувати факт відповідності Донецького медичного інституту четвертому рівню акредитації. А така відповідність була очевидною за сотні кілометрів. У Донецьку було проведено анкетування викладачів і студентів з метою виявлення: яка кількість викладачів змогла б вести педагогічний процес українською мовою і яка кількість студентів готова до сприйняття викладання рідною (українською) мовою. Отримані наслідки виявилися не зовсім оптимістичними: близько 30 % готові читати лекції, проводити практичні заняття і семінари українською мовою (наводжу дані з пам’яті); в межах 15 % студентів добре володіють українською мовою. Так що Міністерства освіти й охорони здоров’я отримали і такі дані – не тільки для роздумів, а й для докладавання відповідних зусиль щодо оволодіння державною мовою в Україні. Цікаво, що у вимогах до акредитації не стояло питання про знання рідної мови. Якщо б воно було, то більшість інститутів довелось би закривати. Сьогодні ситуація з мовою у ВНЗ помітно покращилася. Всі розуміють, що цей процес (українізація українського народу) проходить надзвичайно повільно. І тут винен не тільки активний консерватизм перших осіб в державі, а й тих, хто щиро бажає, щоб в Україні розмовляли українською.

Останні бажали і бажають, щоб русифікація, яка проводилася століттями, зникла за рік, два... На мою думку, подібне неможливе. Не сила, а переконання перемагають; сила (різноманітні примусові методи оволодіння мовою) викликає парадоксальну (зворотну) реакцію: говорив і буду говорити, як хочу. До нас в академію приїхав на посаду завідувача кафедри доктор медичних наук Р. Доцент цієї кафедри, почувши російську мову з вуст свого керівника, в присутності багатьох лікарів проявив “патріотизм” і заявив, що він готовий з автомата побити всіх москалів. Ну яка реакція може бути у “москаля”? Я маю на увазі реакцію духовну, оскільки він освічена і цивілізована людина, а тому не став вступати в суперечку, говорити, що така заява суперечить Заповідям Господнім, що... До речі, цей “москаль” – українець, його тато провів 13 років у таборах за утвердження української мови в Україні. Можна з професором сперечатися, а можна було вислухати його пояснення, щоб зрозуміти, як так сталося, що він вільно володіє англійською мовою, а українською на рівні – суржику. Оволодіння ним в повному обсязі українською мовою – лише справа часу. Але я впевнений, що “українського патріотизму” у професора Р. не менше (це скромно сказано), ніж у доцента Б., якого я знаю майже з пелюшок. Знову слово... Слово, як з тобою обережно треба поводитися! Друзями стають не під тиском багнета, ударами батога, не в результаті морального терору, нудного повчання і повчання взагалі, зверхнього ставлення... Шлях один: любов до ближнього, повага до ближнього, власне життя, яке гідне наслідування... Якщо я борюся за незалежну Україну, українську мову, а моя дружина й діти є громадянами США і розмовляють по-англійською, то у багатьох виникне сумнів у ширості моїх слів; або заявлю, що відірву ноги, а потім, свідомо, і голову (вислів одного з керівників держави), то у деяких людей складеться враження, що з головою я відірву і язик. На мою думку, не тільки в школі, а й у дошкільних дитячих закладах слід переконати дитину в тому, що “істинна любов до своєї держави неможлива без любові до своєї мови” (Костянтин Паустовський). Про надзвичайну важливість мови не тільки в любові до батьківщини, а й у всіх сферах життя писали генії ще до нашої ери:

*...Зачем,
О смертные, мы всем другим наукам
Стараемся учиться так усердно,
А речь, единую царицу мира,
Мы забываем? Вот кому служить
Должны мы все, за плату дорогую
Учителей сводя, чтоб, тайну слова
Познаши, убеждая – побеждать” (Еврипід).*

Основний фронт діяльності в цьому напрямку (і не тільки в цьому) — діти, діти з пелюшок. Великі стратеги всіх часів і всіх країн вважали і вважають дітей основним об'єктом свого впливу. Я тільки додам, як педіатр, що чим менша за віком дитина, тим більш податливішим “матеріалом” вона є для “архітектора”. Можна говорити і про таку закономірність: сила впливу виховання обернено пропорційна віку дитини. І то правда: “Дитинство часто тримає у своїх слабих пальцях істину, яку не можуть втримати люди своїми мужніми руками і відкриття якої складає гордість більш зрілих років” (Д. Рескін).

У Донецьку був кілька разів. Був гостем професорів Савелія Остропольця, Галини Дорофєєвої..., відвідував театр... Але найгостріші враження залишилися від відвідування шахти ім. Засядька. Я зрозумів, що немає більш важкої, більш небезпечної для здоров'я і життя, найменш престижної роботи... взагалі. Був у шахті на глибині майже кілометр, вагонеткою і на своїх двох понад 30 хвилин добиралися до забою, де працювали шахтарі відбійним молотком. Металеві стовпчики, які підтримують вугільну лаву, постійно гнуться і скриплять, шахтарі в “печері” висотою до 0,5 м, лежачи на животах, відвалюють одна за одною брили вугілля. Нам запропонували по-пластунськи наблизитися до шахтарів і понюхати “пороху”. Заступник начальника управління лікувально-профілактичної допомоги дітям і матерям МОЗ України сміливо дісталася до відбійників; відчуття чорноти, тиску зі всіх боків не дозволили мені просунутися більше одного метра, і я повернувся (ви зрозуміли, як я повертався — задом наперед) назад. Жінка своєю сміливістю перемогла мене, на жаль, а може й ні, жінки нерідко ставали переможницями наді мною.

Пізніше відвідали під землею медичний пункт, де на той час були два шахтарі із незначними ранами. Ми по телевізору чуємо про загибель шахтарів і не знаємо, що систематично вони отримують різного характеру пошкодження. Надзвичайно трудна доля шахтаря. І коли слухаєш про затримку їм заробітної плати, стає моторошно. Хто ж ними керує, хто ж їх експлуатує? У мене немає рішучості сказати, що люди (я не знаю достеменно всіх деталей цієї тяжкої роботи і кажу тільки про своє враження – враження сторонньої людини). Коли я навчався в Харківському медичному інституті, то із заздрістю дивився на студентів гірничого інституту, які мали стипендію в 2-2,5 рази вищу, ніж в інших ВНЗ і чудову форму, яку отримували безоплатно. Пізніше зрозумів, що ці пільги студентам були невеликою часткою компенсації майбутньої тяжкої праці.

Ось уже і п'ята книга спогадів і роздумів розпочинає життя, а я все думаю: наскільки коректні мої враження про ті чи інші події, людей. І можу віднести до себе слова М. Козлова: “Скільки живу, скільки спостерігаю себе: те, що сьогодні (зараз) вважається очевидним, безперечним (і відповідно, з приводу чого мене тягне висловитися жорстко-безжально-темпераментно), через деякий час (коли хвилина, коли година, коли декілька років) робиться вже не дуже ймовірним, а то і ймовірним з точністю до навпаки... І, згадуючи свою горячковість та категоричність, робиться коли смішно, коли сумно, коли соромно...”. І це життя, динаміка життя:

*Гіркий був келех життєвий,
А ще хотів би з його пити,
Любити, мучитись, і жити,
І знать, що ти є ще живий.*

*В колиці простій під рядном
Хотів би я в цю мить лежати,
А надо мною ніжна мати
Схилилась зморщеним чолом.*

*Струмком би лився спів її,
І сльози капали на мене,*

*А за вікном десь солов'ї,
І хилить буз гілля зелене.*

*І грає арфа, мов у сні,
Про щось солодке і болюче,
І все життя – як ліс дрімучий,
Як ліс терновий навесні (О. Олесь).*

Можу, дорогий читачу, сказати: читай і вчитуйся в ПОЕЗИЮ. Прочитати талановите, а тим більше геніальне творіння один раз – вважай, що ти його не читав! І знову, читачу, лізу тобі в душу. І чому ми, старики, такі говірливі, нав'язливі і любимо зі своїм склерозом повчати тих, у кого цей склероз ще не почав розвиватися. “Що стосується порад, то вони рідко навчають, але часто сердять. У зв'язку з цим, тим, хто любить давати поради, раджу – давайте їх тільки тоді, коли вас запитують, і тільки такі, за які вам будуть вдячні” (М. Козлов). Це теж парадокс – рушій життя. Отак і виправдав сам себе. А хто ж мені допоможе?

Нарешті дійшла черга і до Вінниці, міста, яке чарівними природними умовами і доброзичливими людьми відоме далеко за межами України. За 22 роки (проректор, ректор) я тільки один раз поїхав у службове відрядження зі своїм “самоваром” (дружиною), в даному випадку – проводити акредитацію медичного інституту. Неодноразове відвідування Вінниці завжди дарувало мені гаму позитивних емоцій, які сприяли не тільки тривалому оптимізму, а й активації творчої діяльності. Далеко не в останню чергу цьому сприяли постійна повага, приязність і симпатія до ректора Вінницького медичного інституту (тепер – Національний медичний університет), члена-кореспондента АМН України, заслуженого діяча науки і техніки, професора, доктора медичних наук, Героя України Василя Максимовича Мороза. Його врівноваженість, спокійна (навіть заспокійлива) манера розмови, завжди знімали напругу у співрозмовника, а нерідко й викликали посмішку. Я ніколи про це не говорив, але в мене були почуття, які назвав би почуттями тата до сина, до сина здібного, цілеспрямованого... У цьому ВНЗ вперше була проведена комп'ютеризація навчального і наукового процесу. У 80-ті роки ХХ століття кожний завідувач кафедрою

мав персональний комп'ютер (я його не маю до сьогодні), була своя друкарня, чудова науково-дослідна лабораторія..., вдало дібраний, дружний професорсько-викладацький склад. Акредитаційна комісія не стільки працювала, скільки отримувала задоволення від побаченого і почутого. Дійсно, хіба була потреба в комісії для такого відомого і визнаного ВНЗ? Чому ми нікому не довіряємо? Таке враження, що нас привчили не довіряти і самим собі. Дуже рідкісне явище, коли керівник говорить, що він довіряє (окремій людині, колективу), як самому собі і впевнений в його (їх) правильному напрямку діяльності. Від кого і від чого ми страшуємо себе? Дуже просто: образа і приниження "нижче стоячого, інколи – лежачого" на підставі державницьких позицій. І головне, нас привчили сприймати подібне як нормальне явище. Але кому це потрібно? Тобі, мені, йому, їй? Ми забуваємо, що "довір'я народжує довір'я" (Моріц Фердинанд Шмальц). І ми до цих слів додаємо: "Довіряй, але перевіряй", а в життя втілюємо: "Спочатку перевіряй, а потім довіряй". А ще краще: "Перевіряй, перевіряй і ще раз перевіряй... все життя перевіряй. Перевіряти краще, ніж бути тим, кого перевіряють". Той, хто перевіряє може мати знання, може їх мати в незначній кількості і навіть не мати. Той же, кого перевіряють, мусить мати знання – і завжди. Коли я був головним лікарем, в управлінні був "страшний" ревізор (керівник всіх ревізорів), який майже шоквартально "налітав" на дитячий санаторій і знаходив "щось" – то м'яса в котлі було на 200 г менше, ніж написано в меню, то неправильно перерахували кошти за твердий інвентар, то... Настав час реорганізації управління, і "найголовніший" ревізор запропонував себе головним бухгалтером в очолюваний мною санаторій. Я зрадів. Він же все знає. У мене тепер буде все в "ажурі" (бухгалтери дуже люблять це слово). З великим задоволенням зарахував його на вакантну посаду головного бухгалтера. Як я помилився! Виявилось, що знання "головного" ревізора були надто мізерними, а амбіції занадто великими, а тому він допускав грубі фінансові порушення. Тільки при ньому я зрозумів, яке велике значення має професійність головного бухгалтера установи для відносного спокою керівника. Менше ніж через рік ми з ним розійшлися, він подався до іншого санаторію. Так що, друже, якщо немає впевненості в своїх профе-

сійних знаннях, біжи в контролери. А їх сьогодні особливо багато наплодилося, мов саранчі, прости Господи.

А потім Одеса. Одеса, як кажуть одесити, не столиця, але й не друге місто в державі. Море і Одеса, Одеса і море – два слова, невід'ємні одне від одного. Я кажу “Одеса”, а розумію – море; я говорю “море”, а розумію – Одеса. Моє неодноразове, але короткочасне спілкування з одеситами не підтверджує спостереження М. Лермонтова:

*Волны катятся одна за другою
С плеском и шумом глухим;
Люди проходят ничтожной толпою
Также один за другим.
Волнам их неволя и холод дороже
Знойных полудня лучей;
Люди хотят иметь души... и что же? –
Души в них волн холодней!*

Я жодному разі не вступаю з генієм в дискусію: моє враження про одеситів, як доброзичливих людей, основане на поверховому знайомстві, переважно з працівниками медичного інституту; М. Лермонтов говорить про глибинні процеси в людських душах. І стверджувати, що цього не може бути, тому що не може бути ніколи, нерозумно. Життя настільки різноманітне, що його в повному обсязі не може виразити не тільки талановита, а й геніальна людина. Найбільш повний опис різних проявів життя мені вдалося знайти у вірші Себастьяна Бранта (1458-1521 рр.):

*Кто сует повсюду нос,
Бывает часто бит, как пес.*

*Давать советы все не прочь,
Не зная как себе помочь.*

*Признавший сам себя глупцом,
Считается вправе мудрецом,
А кто твердит, что он мудрец,
Тот именно и есть глупец.*

Язык у человека мал,
А сколько жизней он сломал,
Свой проявляя низкий норов, —
Виновник сплетен, склок, раздоров!

Все преходяще, быстротечно,
И лишь наука долговечна.

Когда родители ужны
И добродетельно скромны,
То благонравны и сыны.

Кто вечно только модой занят —
Лишь дураков к себе приманит.

Старик-дурак себя погубит,
Коль он порок и кривду любит.

Глупцов глупей, слепцов слепей
Те, кто не воспитал детей.

... Учится ребенок
У мудрого отца с пеленок.
(Кто думает не так — дурак.
Ребенку и себе он враг!)

А нравственность, влеченья, званья
Зависят лиш от воспитанья.

Да, в богатстве, ни во власти
Нет без морали счастья.

Так не поранит острый нож,
Как ранит подлой сплетни ложь.

Кто себялюбью лишь послушен,
А к пользе общей равнодушен,
Тот — неразумная свинья:
Есть в общей пользе и своя.

Кто дело сделав, ждет совета,
Тому не впрок ни то, ни это,
А кто заранее все обсудит,
Тот в дураках потом не будет.

Кто женский пол чрезмерно любит,
В себе живую душу губит:
Как Богу Богово воздать,
Коль слишком дамам угождать?

Когда б не пьянство, то вовек
Не знал бы рабства человек!

Кто много должностей имеет —
Ни на одной не преуспеет.
И тех, кто служит и там и тут,
И там и тут напрасно ждут.

Делами заработай право
Других учить себе на славу.

Хоть будь красавицей жена,
Но если душой рождена,
С ней, как с глухой кобылой, мука...

Известно испокон веков:
Новинка — слабость дураков.

Знания приумножая,
Чужие посещать края
Считаю делом добрым я.

В чести и силе та держава,
Где правит здравый ум и право,
А где дурак стоит у власти,
Там людям горе и несчастья.

Царят на свете три особы,
Зовут их: Зависть, Ревность, Злоба.

*Нет вражды неукротимей,
Чем ненависть между своими!*

*Нищенствовать тяжело
Тому, кто истинно в беде —
Противостоять не смог нужде.
А дармоед, само собой,
Доволен нищенской судьбой.*

*Муж ласков, коль жена нежна,
И он суров, коль зла жена.*

*Язык иной жены для мужа
Врага отъявленного хуже.*

*Ловушек нет страшней на свете,
Чем тайные силки и сети,
Что женщины покоя веков
Плетут для ловли дураков.*

*Три вещи мир бросают в дрожь
(Четвертой не переживешь):
Вдруг ставший барином холоп,
Обжора, пьяный остолоп,
И тот, кто плоть и дух свой слабый
Связал со злобной, грубой бабой.*

*Худая кровля не страшна —
Страшна сварливая жена!
Что сатана тому бедняжке,
Кто с ведьмой жил в одной упряжке?*

*Дурак не может снесть,
Что он таков, каков он есть!*

*Кто слишком легковверен, тот
Себя до петли доведет.*

Те, що найбільше в цьому творі дісталось жінці, свідчить: а) дружина у С. Бранта вирізнялася недосконалим характером та інтелек-

ктом; б) кожна людина має своє, суб'єктивне нашарування при висвітленні тих чи інших подій. І кожний з нас не бажає з цим погоджуватися: є тільки моя правда. Думаю, що такі переконання є основою всіх непорозумінь між людьми. XV-XVI століття (С. Брант) і сьогодення (21 століття): так мало змінилося в поведінці людини (у мене, в тебе) і ми не вчимося на мудрих дороговказях минулого, а бажаємо створювати свої труднощі, а потім з радісними зойками долати їх. Порівняйте чотири рядки С. Бранта (“кто много должностей имеет...”) зі статтею Богдана Казки (“Свобода” від 29 квітня – 5 травня 2003 року) “Генії, котрі нами керують”:

“Віце-прем’єр з питань гуманітарної політики Табачник Дмитро Володимирович. Справді, кому бути таким віце-прем’єром, як не вченому, автору низки монографій, професору, члену-кореспонденту? Але щось недолadne міститься в біографії віце прем’єра на урядовому порталі. Вже кілька років, як опубліковані електронні довідники “Офіційна Україна сьогодні”, “Політична Україна сьогодні” та “Хто є хто в українських мас-медіа”. Там чітко вказано: 1991 року Дмитро Табачник захистив кандидатську дисертацію, 1995 – докторську. Щороку довідники оновлюються. Так, в останньому із них додано, що Дмитро Володимирович має аж 12 орденів інших країн, зокрема Іспанії, Італії, Франції, Греції, Португалії, Литви, Бразилії, Індонезії. Але справа в іншому. На порталі Кабміну немає ні слова про ордени – натомість вказано: 1989 року майбутній віце-прем’єр захистив кандидатську дисертацію, 1991 року – докторську. Кому вірити? І ще одне: в електронному довіднику дворічної давнини – Дмитро Табачник є членом-кореспондентом якоїсь загадкової АПрНУ, у торішньому – вже академіком, а на порталі Кабміну він знову – член-кореспондент тої ж АПрНУ. Де правда, а де ні? І якщо не точна інформація на порталі Кабміну, то чому платників податків дурять їхнім же коштом? Та рушимо далі. Відвідувач згаданого урядового інтернет-порталу у той день, коли я вивчав дані про віце-прем’єра, одразу ж перечіплявся об розміщене там опитування з єдиним запитанням: “Якою, на Вашу думку, є праця урядовця?” Пропоновані варіанти відповіді (дуже цікаві): “Відповідальною і напруженою”, “Легкою і прибутковою”, “Знаю мало, тому не можу оцінити”, “Вагаюся з відповіддю”. Щоб не вагатися і не відповідати – знаю мало” – я звернувся до додаткової інформації. І легко знайшов. Адже про

факти особистої біографії pana Табачника урядовий портал ще щось там може сказати не те, але офіційні обов'язки віце-прем'єра навряд чи окреслює нечітко. Отож, чим займається на своїй посаді Дмитро Володимирович? Постанова Кабміну від 21 січня 2003 року № 106 визначила коло його обов'язків і кількість офіційних посад (мабуть, це більше обов'язки, аніж посади – автор). Загалом їх тридцять. Д. Табачник призначений головою національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення (дуже “мудра” і незрозуміла рада – автор); головою національної координаційної ради по боротьбі з наркоманією при Кабінеті Міністрів України (а що, є антинаціональні ради при Кабміні України? – автор); головою національної ради по туризму; головою ради у справах інвалідів при Кабінеті міністрів України; головою ради з питань координаційної діяльності в галузі реклами; головою державної комісії з підготовки і проведення конкурсу на кращий ескіз великого Державного Герба України і кращий текст Державного Гімну України; головою координаційної ради контролю над тютюном при Кабінеті міністрів України; головою міжвідомчої комісії з проблем “нацистського золота” та компенсаційних виплат жертвам нацизму; головою міжвідомчого комітету з проблем захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності; головою комісії з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті міністрів України; головою міжвідомчої комісії з питань охорони дитинства; головою міжвідомчої комісії з боротьби із туберкульозом; головою міжвідомчого комітету з питань виконання національного плану дій з гігієни довілля; головою комісії з встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Кабінеті міністрів України; головою комісії з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів; головою міжвідомчої ради з питань захисту прав споживачів; головою міжвідомчої комісії з підготовки проекту концепції розвитку санаторно-курортної галузі та здійснення заходів щодо захисту майнових інтересів держави під час приватизації оздоровчих закладів (не знаю, як щодо державних інтересів, а інтереси значної частини населення України втрачаються з кожним таким приватизованим – автор); головою координаційного центру з питань здійснення пенсійної реформи; головою міжвідомчої координаційної ради з питань ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів (в цьому році в Тернополі розпочав роботу такий центр, чудово оснащений – автор);

головою міжвідомчої комісії з розгляду та вирішення питань соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; головою міжвідомчої комісії з підготовки пропозицій щодо відновлення прав церков і релігійних організацій, які були порушені внаслідок проведення колишнім Союзом РСР тоталітарної політики стосовно релігії; головою координаційного комітету з підготовки та забезпечення участі України у Всесвітній виставці "Експо-2005" (Японія); головою міжгалузевої ради з питань професійно-технічної освіти; головою міжвідомчої координаційної ради з питань співробітництва з українською діаспорою; головою комітету з присудження премій Кабінету міністрів України за внесок молоді у розбудову держави; головою наглядової ради з питань реалізації спільного із Світовим банком проекту "Контроль за туберкульозом та ВІЛ/СНІДом в Україні"; головою координаційного центру з питань впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування; головою наглядової ради Українського фонду соціальних інвестицій; головою спостережної ради Українського національного фонду "Взаєморозуміння і примирення" при Кабінеті міністрів України; головою урядової комісії з питань боротьби з ВІЛ/СНІДом; головою спостережної ради Українського фонду боротьби з ВІЛ-інфекцією і СНІДом. (Думаю, що це не повний перелік обов'язків цього віце-прем'єра. А школа, а вища школа? Вчора бачив по телевізору, як він ставив завдання у спорті, раніше – бути чи не бути українській школі в Донецьку... – автор). Ось так! Слава Богу, що герб і гімн уже ухвалені Верховною Радою, тож хоча б один тягар голови комісії з цих питань з плечей Дмитра Володимировича впав. Отож, лише спробувавши уявити обсяг діяльності, покладені на віце-прем'єра з гуманітарних питань, будь-який відвідувач порталу (і я – в тому числі) швидше відповість: праця урядовців є відповідальною і напруженою. Дуже-дуже. І на неї потрібна доба тривалістю не 24, а щонайменше 88 годин. А професор Табачник, лауреат премії "Золоте перо", іще ж, крім усього, є членом редколегії "кращої газети України" на ймення "Бульвар". І звідкіля б ми про це дізналися, якби не було Інтернету, де поки що не налагоджена на належному рівні "цензура"?

Я переконаний, що подібна заангажованість посадами, обов'язками притаманна не тільки Дмитру Володимировичу, не тільки всім віце-прем'єрам, міністрам, а й... Я чомусь переконаний, що

ні один високий посадовець не зможе з пам'яті перерахувати свої посади, а про їх завдання і говорити не доводиться. Чому така велика кількість посад в однієї людини? Що це — бажання “осягнути неосяжне”? А може, бажання “захопити чи загарбати” під свою особу якомога більше і більше, незважаючи на обмежені розміри шлунка? Незважаючи на всім зрозумілу неможливість задовільного виконання навіть завдань двох-трьох комісій (комітетів). Більша ймовірність того, що в таких випадках людина керується не бажанням зробити якомога більше добра ближньому, а взяти якомога більше державних чи відомчих процесів під особистий контроль. Але нам з вами слід пам'ятати, що “поздравляя радующегося о полученном ранге, разумный человек поздравляет его не столько с рангом, сколько с тем, что получивший ранг только оному радуется” (Козьма Прутков).

Моє враження про акредитацію Одеського медичного інституту, інституту — “старика”, інституту з чудовими традиціями й історією відзначається теплими почуттями і розумінням зусиль професорсько-викладацького складу з удосконалення навчальної, наукової і лікувально-профілактичної роботи. Акредитація пройшла “без сучка і задоринки”. Залишилися в пам'яті більш ніж чудовий оперний театр, дегустація вин в інституті виноробства, море, люди... У голові промайнули спогади про чудову людину, яка працювала в цьому вузі проректором з навчальної роботи, потім ректором — Дмитра Бабова. З ним мене пов'язувала якщо не дружба, то добрі приятельські стосунки, взаєморозуміння і симпатія. На жаль, він надто рано залишив цей світ. Пам'ятаю, коли ще ми обидва проректорами були, він говорив: “Іване Семеновичу, ніколи не говоріть студентам, що медичне обслуговування на Заході платне. Я був рік на стажуванні в Англії і Франції, де люди отримують медичну допомогу практично безоплатно”. Це тепер ми дуже грамотні, а в ті роки (70-ті, ХХ століття) були переконані, що лікують там, за “завісою”, тільки за великі гроші. Ми так себе в цьому переконали, що сьогодні все робимо аби вилучити з Конституції 49 статтю про безоплатну медичну допомогу людям в Україні. На жаль, навіть академіки (медики), формальні організатори мертвонародженого “Пульсу України” (перед виборами Президента), ратували за це (ганьба нам, вченим!). Немає бажання розвивати цю тему, особли-

во після того, як посол Куби в Україні в своєму інтерв'ю заявив, що їх країна виділяє 50-60 % від бюджету країни на медицину. Перейду до Одеси. І знову про багатолітнього завідувача кафедри педіатрії, академіка, професора Бориса Яковича Резніка, з яким я спілкувався у формальній і не формальній обстановці під час акредитації. Через п'ять з половиною місяців після смерті своєї дружини Мадлени Олександрівни Алферевої не стало і Б.Я. Але він всі ці п'ять з половиною місяців писав спогади про дружину. Учні і друзі академіка Б.Я. Резніка завершили книгу спогадів, яка ви-йшла з друку під назвою "Видеть надо сердцем". Ось як пише в цих спогадах про свого Вчителя науковий керівник Одеського дитячого центру ім. академіка Резніка, завідувач кафедри дитячих інфекцій, професор, лауреат Державної премії Ігор Петрович Мінков (у молодому віці, в цьому році, його не стало – "смерть без розбора расставляет сети..."): "Врач от Бога... Ученый с мировым именем... Блестящий организатор... Известный общественный деятель... И просто – обаятельнейший Человек..."

Ця фотографія із книги "Видеть надо сердцем", якої (фотографії) у мене немає. На ній (зліва направо) академік Б.Я. Резнік, я і ректор Одеського медичного університету, завідувач кафедри акушерства і гінекології (за моєї пам'яті це – перший ректор із такою спеціальністю), академік, професор Валерій Миколайович Запорожан. Вона відображає нашу увагу до виступаючих на загальних зборах Академії медичних наук. Не знаю, хто фотографував, але знаю, що це зроблено за 3 дні до смерті Бориса Яковича. На цих же зборах Б.Я. емоційно і змістовно виступав. Думаю,

що Франсуа Ларошфуко писав про таких, як професор Резнік: “Найбільш сміливі, найбільш розумні люди – це ті, які під будь-яким пристойним приводом намагаються не думати про смерть”. Як це не сумно, але: “Завтра нікогда не наступає; длиться вечное сегодня. Не будущее замкнется смертью, а длящееся настоящее. Не завтра будет смерть, а когда-нибудь сегодня” (Григорій Ландау). Сьогодні, сьогодні, сьогодні... Але нехай сьогодні буде ранок і сонце, спів птиці і подих вітру... Ну що таке:

СЕ ЧЕЛОВЕК

Что меня родило? Пламя!

Ненасытная, веками

Ум и душу жгла тоска.

Свет – вот все, что расточаю!

Прах – вот все, что оставляю!

Пламя я! Наверняка! (Фрідріх Ніцше).

Але пора повертатися до “хати”. Я вже знав глибинні процеси трансформації інститутів, неодноразово був їх активним учасником, мав добрі стосунки, майже зі всіма співробітниками Управління головної інспекції Міністерства освіти, яке займалося ліцензуванням і акредитацією. Поряд з цим Тернопільський медичний інститут, який я очолював, посідав провідне (перше) місце серед медвузів України із забезпечення висококваліфікованими кадрами. На цей час більшість медичних вузів були акредитовані і набули статусу академії або університету (що хто бажав). Так що заважає перетворити Тернопільський медичний інститут в академію або університет? Нічого. Вперед, Іване Семеновичу! Розмова раз, розмова два, розмова... з цього приводу в Міністерстві освіти закінчується з рахунком 0 : 1 не на мою користь. Велика черга бажаючих вузів “перетворитися”, відсутня фізична можливість задовольнити моє прохання про створення комісії для проведення акредитації та інші пояснення примушували мене буди частим гостем міністерства, його співробітників. Крапля довбає і камінь. Створена численна комісія з акредитації нашого вузу, висновки чудові. Я – по своєму інституту, а переді мною – ректор Запорізького інституту професор Анатолій Дмитрович Візир доповідаємо Державній акредита-

ційній комісії в Міністерстві освіти про стан справ у наших вузах: після нас експерти цієї комісії викладають свої думки і... остаточне рішення про надання нам четвертого рівня акредитації і права трансформуватися в академію Тернопільському медичному інституту і в університет – Запорізькому. Якщо на цій “дефіляді” до мене не було якихось зауважень, то до професора А.Д. Візира – дуже багато. Але важливий кінцевий результат. Кабінет Міністрів “народив” циркуляр про створення медичного університету в Запоріжжі через два місяці, а про академію в Тернополі – майже через два роки. Помітна різниця? Я був переконаний (а вже мені було за 60), що чим вища владна структура, тим більш вона справедлива (так думали, так думає переважна більшість людей і сьогодні). Але на досвіді акредитації свого вузу переконався, що я дуже-дуже помилявся. Навпаки, в мене склалося враження, що кожна сходинка влади ускладнює всяку справу в геометричній, а не арифметичній прогресії. В апараті Кабінету Міністрів значно більше чиновників, ніж у міністерстві, і кожний з них “до всього” має справу, далеко не професійну. Хто може заперечити, що “ми любимо не людину, а її властивості. Не будемо ж знущатися над тими, хто вимагає, щоб його поважали за чини і посади, оскільки ми завжди любимо людину за властивості, отримані нею в короткочасне володіння” (Блез Паскаль). Після тривалої, переважно професійної оцінки вузу міністерствами охорони здоров’я і освіти, після остаточного висновку державної акредитаційної комісії, виявляється, необхідно, щоб ці документи “завізували” (яке чуже слово!) міністри економіки і фінансів (акредитація і перетворення в академію чи університет не вимагали додатково жодної копійки), всі віце-прем’єри... А потім уже прем’єр-міністр підписує відповідну постанову. “Чудо-юдо”, та й годі..! Кожні два тижні телефоную в Кабінет Міністрів, де мені відповідають, що справа підготовки до підпису документів прем’єр-міністром складна і необхідно запастися терпінням. “Запасаюся” терпінням, продовжую телефонувати і постійно отримую відповідь, що уже підписав такий-то міністр, потім – інший... Нарешті..., нарешті мені повідомляють, що “ваші документи зникли, і їх не можемо знайти”. На моє запитання, “що ж мені робити”? Відповідь була прямо-таки вражаюча: “То ваші проблеми”. І я зрозумів, що “іноді головою не проб’єш навіть папір” (Веслав Брудзінський). А ви го-

ворите, що чиновники – відповідальні державні службовці! Я сказав би словами Леоніда Кучми: “Україна – не Росія”. І продовжив би цю “глибоку” думку: “Україна – не Пакистан і навіть не Сенегал..!” Знову запитання: “Що робити?” “Лечу” в Міністерство освіти, прошу надати мені копії документів про акредитацію Тернопільського державного медичного інституту, які рік тому були відіслані в Кабінет Міністрів. Мені привітно і доброзичливо пояснюють, що так не робиться, що необхідна повторна експертиза вашого вузу на предмет його акредитації. От старий дурень, а я ж думав..., а я ж радів... “Як була в попа собака...” – тільки розпочинається. Наш вуз пройшов повторне коло експертизи... Повторно відправили документацію в Кабінет Міністрів... І знову: “Що робити?” Вірогідність повторного зникнення документів занадто велика. Адже ніхто не вибачився, ніхто не поспівчував, ніхто нікому не зробив зауваження з приводу небаченого нехлюйства, ніхто... Таке враження, що чиновницька рать сьогодення перевершила визначення М. Погодіна: “Все наши начальники суть ч и н о в н и к и, делопроизводители, бумажники. Жизнью им некогда заниматься, подмечать ее явления, проникать в ее причины, предугадывать следствия, прокладывать пути, облегчать сообщения, да и вообще делать добро, кроме бумажного, – у них вечно связаны руки”. У моєму випадку навіть “паперового” добра чиновники не побажали зробити. Зрозуміло, що я заметушився і отримав від колег практичну пораду: шукай впливову людину в ранзі не менше поважного депутата, яка могла б “проштовхнути” твої документи. Шукаю і думаю, кого шукати, думаю і шукаю... З огляду на те, що неодноразово зустрічався з В’ячеславом Максимовичем Чорноволом, вирішив за допомогою звернутися до нього. Помічник В.М. надає мені телефонні координати, але застерігає, що з ним важко зв’язатися, оскільки він постійно “на колесах” – “тільки в цьому місяці він три рази був за кордоном”. Не швидко, але вдалося зв’язатися з В.М. Результат розмови з ним мене не втішив: “Я настільки заклопотаний, що не в змозі вам допомогти”, – такою була відповідь частого гостя Тернопільського медичного інституту. Ось тут “думи мої, думи...” порушили мій сон і спокій... Немає у мене достатньо високого посадовця, з яким були б якщо не дружні, то теплі стосунки. І я вирішив звернутися до Богдана Гориня, з яким зустрічався тільки один раз

— під час його балотування (вдало) в депутати Верховної Ради по Тернополю. Можу стверджувати, що це надзвичайно інтелігентна, надзвичайно скромна і чуйна людина. Він не тільки взявся за цю нелегку справу, але й співпереживав, постійно повідомляв мене про вдалі і не зовсім вдалі кроки тепер вже в нашої загальній справі. У мене склалося таке враження, що Богдан Горинь був більш щасливий, аніж я, коли його клопотання (він ходив по кабінетах чиновників з паперами щодо нашого вузу) закінчилося успішно: постановою Кабміну про зміну статусу Тернопільського медичного інституту на медичну академію. Минуло багато часу після цих подій, але я завжди пам'ятаю його, як ЛЮДИНУ, здатну на безкорисливу допомогу своєму ближньому. Після того я ніколи з ним не зустрічався, не знаю його долі, але він залишається для мене близьким, бажаним для спілкування... І дійсно:

*Добре ім'я краще великого багатства,
І добра слава краща від срібла і злата*
(Притчі Соломона, гл. 27, ст. 21).

Мабуть, наведене заважає Богданові Гориню бути на олімпі влади, як і деяким іншим нашим співгромадянам. Переконали, що талановитість, а тим більше геніальність, ніколи (!) не використовується власником для подолання владних сходиночок. Виходить, що талант і влада — не сумісні? Може, так, а може, і не зовсім так. Для тебе, читачу, цей ребус, розгадай його! До цього можу додати: “Досвід багатьох років і спостереження не одної революції переконали мене в тому, що шукачі влади зовсім не люблять свободи і що, виходить, ті хто любить свободу, не шукають влади” (М. Дюкан).

Сьогодні думаю над тим, як ми дуже часто витрачаємо життєвий час в нікому не потрібному напрямку. Хотів написати: в напрямку в нікуди. Але ні. Напрямок відомий: зневір'я в людське добро, зневіра в доброзичливість, зневіра в те, що ми людського роду, зневір'я в... Близько двох років “ходіння” коридорами влади, які (коридори) мають непрямої стосунок до вищої школи (кому це потрібно?! І їх перевага наді мною (тобою) єдина — вони знаходяться на Печерських пагорбах. Хіба я зміг в той час і зможу

В. Буткевич, Б. Горынь, А. Саїдінський

Генеральному Уряду Секретарю
з того, що світо порядку
до українську варту професу
Світ - у Європі ми шукаємо

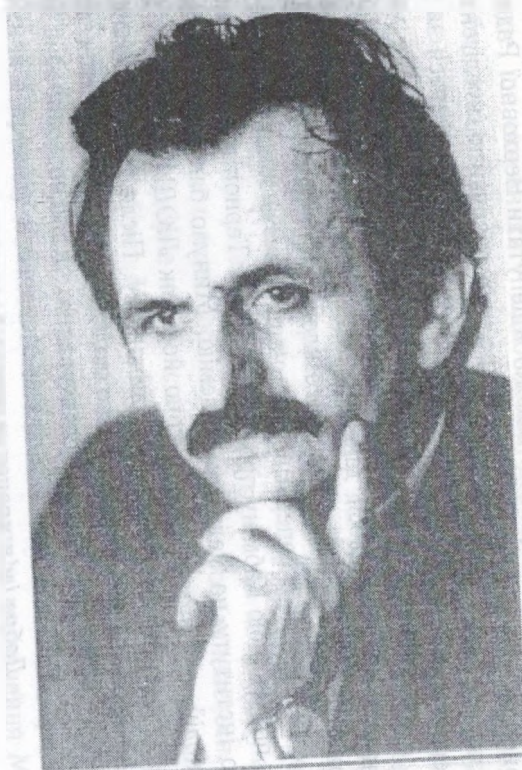
РИМ

НЕДІЛЯ ЗОНА ВІДНОЧИНКУ

З повагою

Б. Горынь

26 X - 94

Поклик сумління
Дієві
1993

БОГДАН ГОРЫНЬ

Богдан ГОРЫНЬ

НА ПУТИ В ЕВРОПУ

Всім членам Уряду Секретарю
на 1994 рік: 1. 1994 рік
на 1994 рік: 1. 1994 рік
на 1994 рік: 1. 1994 рік

НА ПУТИ В ЕВРОПУ
ВЫСТУПЛЕНИЯ, СТАТЬИ, ИНТЕРВЬЮ

КОНФЕРЕНЦІЯ ПОЛІТИЧЕСКИХ ПАРТІЙ
СТРАН МЕЖУМОР'Я

ИЗДАНИЕ
УКРАИНСКОЙ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ ПАРТИИ
КИЕВ - 1994

відповісти сьогодні на запитання: чому Тернопільський медичний інститут, який перебував на вищій сходинці в рейтингу медичних вузів України, з такими труднощами і такий тривалий час отримував бажаний статус академії? Чому я, офіційний представник державної установи, змушений шукати обхідні шляхи для вирішення офіційних питань? Мабуть, точніше сказати так : чому змушують мене (тебе) вирішувати питання поліпшення діяльності державної установи манівцями? На це відповісти я не можу. Не можу тому, що воно поза логікою життя, поза моїм розумом. Хіба що: "Все в наших силах! – якщо при владі всі наші" (Максим Звонарьов). На це запитання в 1922 році поспробував дати відповідь В.В. Маяковський у своєму вірші "Прозаседавшиея":

*Чуть ночь превратится в рассвет,
вижу каждый день:
кто в глав,
кто в ком,
кто в полит,
кто в просвет,
расходится народ в учрежденья.
Обдают дождем дела бумажные,
чуть войдешь в здание:
отобрав с полсотни –
самые важные! –
служащие расходятся на заседания.*

*Заявишься:
"Не могут ли аудиенцию дать?
Хожу со времени она". –
"Товарищ Иван Ваныч ушли заседать –
объединение Тео и Гукона".*

*Исколесишь сто лестниц.
Свет не мил.
Опять:
"Через час велели придти вам.
Заседают:
Покупка склянки чернил
Губкооперативом".*

Через час:
ни секретаря,
ни секретарши нет —
голо!
Все до 22-х лет
На заседании комсомола.

Снова взбираюсь, глядя на ночь,
на верхний этаж семиэтажного дома.
“Пришел товарищ Иван Ваныч?” —
“На заседании
А-бе-ве-ге-де-е-же-зе-кома”.

Взъяренный,
на заседание
врываюсь лавиной,
дикие проклятья дорогой изрыгая.
И вижу:
сидят людей половины.
О дьявольщина!
Где же половина другая?
“Зарезали!
Убили!”
Мечусь, оря.
От страшной картины свихнулся разум.
И слышу
спокойнейший голосок секретаря:
“Они на двух заседаниях сразу.
В день
заседаний на двадцать
надо поспеть нам.
Поневоле приходится раздвояться.
До пояса здесь,
а остальное
там”.

С волнения не уснешь.
Утро раннее.
Мечтой встречаю рассвет ранний:
“О, хотя бы

*еще
одно заседание
относительно искоренения всех заседаний!"*

Сьогодні “прозаседавшиєся” значно вдосконалили свою діяльність: слухання перше, слухання друге, слухання третє, слухання повторне... (450 осіб “засідає” прозоро і цілодобово, а біля них ще 2-3 тисячі в тіні); конференції, семінари, симпозиуми, конгреси, з’їзди, колоквиуми, курси... (багато тисяч із Адміністрації, Кабінету міністрів... прозоро і ще більше в тіні). Про партії, громадські і не громадські організації й говорити не доводиться. І немає цьому ні початку, ні кінця. Змагаються, хто більше запропонував законів, указів, постанов, розпоряджень, доручень..., хто частіше побував не тільки за океаном, а й біля його берегів, серед гір і пустель..., якомога далі. І мене вже втягнули в цей процес: я даю розпорядження за розпорядженням, доручення за дорученням своїй бабусі (дружині) і контролюю їх виконання, правда, сам. Останнє – неподобство. Думаю контроль доручити своєму улюбленцю – Лорду (вівчарці), а то він тільки їсть та гавкає – просто так, для порядку. А необхідно гавкати конкретно, цілеспрямовано та з користю для...

Інколи на мене знаходить страх, мабуть, дитячих літ (перевжив голодомор) і постійно, кожного дня, декілька разів на день людина вживає продукти харчування і в неمالій кількості; ось, ось їх не стане, і почнеться всесвітній голодомор (такого не може бути – це тільки асоціація дитячих літ). Інколи, навпаки, радість світла, радість життя: зник бюрократичний апарат, не стало відряджень за рахунок ближнього – скільки мільйонів (мільярдів) коштів було б заощаджено, які б зробили працю кожного громадянина творчим і щасливим процесом. Ці міркування схожі на припущення одного селянина, який сказав мені: “Якщо б зібрати всі сокири в нашому селі, зв’язати і кинути їх в колодязь – ой, як би булькнуло!”. Скільки тих бульок навкруги! І правильно, що ми їх не помічаємо. Життя дається один раз і...

Але час переходити і до власних справ. Позаду “ходіння по муках”, попереду – святкування з приводу присвоєння нового статусу нашому Тернопільському медичному інституту – академії і

сорокаріччя історії нашого вузу. Воно (святкування) важливе не стільки з точки зору підбиття підсумків діяльності, підвищення емоційного настрою на майбутню роботу, а більше для того, щоб кожний працівник вузу подивився на себе, на своїх колег світлим поглядом, поглядом своєї значимості в підготовці тисяч лікарів, в оздоровленні дітей і дорослих, в підготовці та розробці нових і ефективних методів профілактики, лікування... Тим часом кожний в святкових, заспокійливих умовах зверне увагу на власний здобуток і на роботі, і в сім'ї, і в сфері культури і мистецтва, і... І йому (їй), можливо, прийде думка, близька думці Сенеки: "Пам'ятай, що дні неповторні і що кожний день – нове життя". А може:

*Я вопрошал себя о смысле бытия,
О цели и пути всего, что вижу я,
О будущем души, о благе жизни бренной,
И я постичь хотел, зачем творец вселенной
Так нераздельно слил, отняв у нас покой,
Природы вечный гимн и вопль души людской*

(Віктор Гюго).

Аркуш паперу має обмежені розміри у вигляді площини. І мабуть, тому викласти не тільки ціле життя, а навіть його короткий відтинок з відображенням всіх його відтінків неможливо. Життя – це об'ємний процес із численними параметрами, більшість із яких людині не відомі, навіть математикам, астрологам, психологам... Попробуй, читачу, це зробити і ти зі здивуванням зрозумієш, що таке звання не для людини, навіть талановитої, навіть геніальної. На папері ми відображаємо лінійне розуміння того чи іншого явища, предмета. І тільки. Я пишу все це до того, що "боротьба" за право мати назву замість слова "інститут" слово "академія" була незначною часткою мого життя, життя колективу, який очолював. Намагання удосконалення навчального, наукового, лікувально-профілактичного, виховного процесу в інституті не зупинялося ні на мить. Така діяльність притаманна кожному викладачу, кожному працівнику бібліотеки, кожному... медичного вузу. Це робиться і свідомо, і навіть підсвідомо. Про що ви переважно розмовляєте в сім'ї, з друзями і не зовсім дру-

зями? Про свої здобутки на роботі. І це проходить поза вашою свідомістю. Особливо такий феномен чітко проявляється у хірургів. Цікаво це для слухачам чи ні, кожний хірург буде розповідати про успішно проведену ним операцію, про його вдалий маневр, винахід під час оперативного втручання... І його не втомлювала така поведінка ні вчора, не втомлює сьогодні і не буде втомлювати завтра. Така поведінка хірурга переходить в переконання, що його робота най... Навіть академік Олександр Федорович Возіанов (президент АМН, уролог) в день свого шістдесятиліття заявив журналісту телебачення, що ми, хірурги, особливі люди. А раз особливі, то і відношення суспільства, держави до них мусить бути особливим. Якщо поглянути на список членів АМН, то виявиться, що за чисельністю перше місце займають хірурги і останнє... ви здогадалися? Дійсно, педіатри. Ті, які ведуть боротьбу за здоров'я і життя "нашого майбутнього".

У кожного із нас, принаймні у більшості, постійно жевріє вогник своєї переваги над ближнім (у одного на лацкані піджака пусто, у другого – густо, а у третього аж п'ять зірок – і все мало); моя хата мусить бути красивішою і... ніж у сусіда... І всі ми забуваємо слова Лесі Українки:

*Завжди терновий вінець
буде кращий, ніж царська корона.
Завжди величніша путь
на Голгофу, ніж хід тріумфальний.
Так одвіку було
й так воно буде довіку,
поки житимуть люди
і поки ростимуть терни.*

*Але стане вінцем
лиш тоді плетениця тернова,
коли вільна душею людина
по волі квітчається терном,
тямлячи вищу красу,
ніж та, що кричить на майданах:
"Гей, хто до мене? Ходіть,
я кожному в руки даюся".*

*Путь на Голгофу велична тоді,
коли тямить людина,
нащо і куди вона йде,
не прагнучи інших тріумфів,
знаючи іншу величність,
ніж ту, що на троні гукає:
"Я з ласки Бога цариця,
бо гляньте, – сиджу на престолі!"*

*Хто ж без одваги й без волі
На путь заблукався згубливу,
Плачучи гірко від болю,
дає себе тернові раниць,
сили не маючи тільки,
аби від тернів боронитися, –
Боже, пожалюсь тої крові,
що марно колючки напоїть!*

*Ліпше б вона на обличчі
краскою втіхи заграла,
очі комусь звеселяючи
десь на невинному святі.*

Думаю, що марево перейти в іншу якість (академію), свідомість яскравого творчого історичного сорокарічного шляху свого медичного вузу роздмухували творчий вогник діяльності кожного працівника, робили працю багатокольоровою, цікавою, в якоюсь мірою, розкутою. Отже, життя для кожного співробітника ставало емоційно піднесеним, затребуваним близькими і суспільством. Дійсно: "Дія – найважливіший атрибут людини. Завдяки дії вона творить саму себе. Дія – її вчитель, лікар, животворна сила. Дайте людині свободу дії – і вона врятована" (Іван Федорович). Незважаючи на численні перепони, які доводилося з великим труднощами переборювати в цьому 1997 році, моя творча активність не зменшувалася, а, навпаки, підвищувалася: видано чотири книги, надруковано 11 журнальних статей... Різноманітні, але сильні подразники підвищували цілеспрямованість дій. І як тут не погодишся з Марком Твенем: "Як би не складалася праця, це все одно: вона сама по собі слугує благословенням, коли людина пра-

гне діяльності". Ось чому: "Праця так само необхідна людині, як хліб" (Іван Федорович). Може, то тільки мої враження, але я відчував і бачив обличчя співробітників з веселою, доброзичливою посмішкою і життєстверджуючою іскрою в очах.

Але я не тільки писав, а й читав, що видно із фото книг, які мені довелося рецензувати напередодні і в рік ювілею вузу.

Зрозуміло, що відгукнувся й на знаменні дати нашого краю. Так, в газеті "Тернопіль вечірній" поряд з іншими тернополянами була і моя репліка. "Тернополю 455. Іван Сміян, член-кореспондент АМН, ректор Тернопільського медінституту: – Ми в інституті зуміли не тільки утриматися, а за багатьма параметрами ще більше підняти планку авторитету свого міста. Це і збільшення темпів підготовки докторів і кандидатів наук, видання лекцій, навчальних посібників, монографій, відкриття нового медсестринського факультету. Професори М.А. Андрейчин, С.А. Сморшок, В.В. Файфура, Я.І. Гонський, Я.І. Федонюк, а також я обрані академіками різних громадських академій. Вперше з Тер-

В.М. Пономаренко, А.М. Натаніан,
А.Н. Широбатий, В.П. Поліщук.

ІНСТИТУТ РЕЦЕНЗІЙ І З НАПРЯМКАМ
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАШОГО

44-Тернопіль, 1-2-Тернопіль, 1-2-Тернопіль, 1-2-Тернопіль, 1-2-Тернопіль

Чернобыль... Здоровье детей.

ВОДА НАФТУСА
І ВОДНО-СОЛЬОВИЙ
ОБМІН

Рецензент: член Кореспондент АМН України,
ректор Тернопільського медичного інституту
им. акад. І.Я. Горбачевського,
зав. кафедрою педіатрії,
доктор медичних наук професор І.С. Сміян.

Рецензенти: академік Возіанов О.Ф.,
чл.-кор. АМН України Сміян І.С.

Книга
1978

Бібліо
Відомості
1977

нопілля став членом Державної академії (Академія медичних наук) професор нашого колективу. Професорами, доцентами, досвідченими кандидатами наук проконсультовано, прооперовано тисячі хворих жителів міста. Впроваджено у медичну практику сотні наукових розробок фахівців інституту. У цей день ми з оптимізмом дивимось у майбутнє. Фінансові негаразди (часто штучні) навівають смуток, але не закривають сонця”. Або започаткована мною в 1997 році (безумовно, за допомогою і участю редакції) в газеті “Ваше здоров’я” рубрики “Здоров’я матері і дитини – здоров’я нації”. Перші статті в цій газеті були написані мною і присвячені раціональному харчуванню дитини, впливу алкоголю на плід і здоров’я дитини... Я завжди пам’ятав: “Недостатньо рано встати – необхідно ще і прокинутися” (Чаплін). І це мені завжди допомагало в житті. Додам, не погано пам’ятати кожному із нас:

*Твой труд переживет тебя, поэт,
Переживут творца его творенья,
Живого не утратит выраженья
С тебя когда-то писанный портрет –
И станешь ты, незримый, безтелесный,
Мечтою, мыслью, сказкою чудесной* (Іван Бунін).

Задзвонили передсвяткові дзвони для Тернопільського державного медичного інституту, а тепер – академії, у вигляді повідомлень ЗМІ. Коли на “Великому пранні” один “діяч” мистецтва заявив, що ЗМІ заважають зіркам сцени, то присутня письменниця запитала його: “Чого варті були б зірки без ЗМІ?” І я з нею

ЖОВЧОГІННА ДІЯ ВОДИ «НАФТУСЯ»

Рецензенти: чл. хор. АМН України Смигін І.С.,
академик Возіанов О.Ф.

Книга
Киево-молдавська
1997

згідний. І не тільки зірки сцени, а зірки науки, трудівники полів, заводів... навіть олігархи. На мою думку ЗМІ іноді вдається зробити великого карликом і навпаки. Наша історія це підтверджує.

Розпочну з освітянських обріїв газети "Свобода" від 4. 03. 1997 року:

"ЗНАННЯ, ПРАЦЯ, ДОБРОТА. БЕЗ ЦЬОГО ЛІКАРЯ НЕ БУДЕ

"Академіків" у нашому місті з'явилося – тьма! Це коли рахувати студентів двох академій, яким ще довго рости, а то й не дорости до академіків, та все ж, хоча б жартома, можна себе титулювати протягом 5 чи 6 років навчання "академіками". А що саме слово зобов'язує, то, може, й тягнутимуться більше до світла знань?! Як тягнулися їх наставники – весь професорсько-викладацький склад, щоб здобути медичному інституту право називатись академією. Зустрілася з її ректором, членом-кореспондентом АМН України професором Іваном Сміяном, попросила "поділитися секретом": як стати академією?

- Не просто. До цього статусу ми готувалися не один рік. І, як наслідок, серед медичних вузів за якісними і кількісними показниками займаємо перше місце в Україні. Оцінка кожного вузу – це кількість науковців у ньому: докторів, кандидатів наук. У нас їх найбільше. За темпами підготовки до акредитації ми теж вийшли в передові. Якісний показник нашого студентства також високий: 60 процентів вступників – з медалями або відзнакою. У нас і конкурс найвищий серед вузів.
- Якось ви згадували, що новий статус гарантуватиме вихованцям легший доступ до світової освіти. В чому це проявлятиметься?
- У нас уже є студенти, які проходять практику у вузах США. Цього року на практику в Німеччину, Югославію, Словаччину поїдуть 11 чоловік. Знову є запрошення з Америки через студентське товариство.
- За якими критеріями добираєте студентів за кордон?
- Успіхи у навчанні плюс знання мови.
- Хто оплачує їх перебування?
- За домовленістю, сторона, що запрошує. Їхні студенти теж будуть проходити виробничу практику в нас. Ми готові їх при-

йняти, взявши на себе витрати на житло, харчування, організацію екскурсій.

- Чи з'являться зі зміною статусу в медакадемії нові предмети?
- Ширше впроваджуватимуться факультативні заняття, щоби, крім обов'язкових предметів, кожен студент мав можливість набути більше гуманітарних знань. У нас діють факультативи з етики й естетики, народної медицини, лікарських рослин тощо.
- Чи стане тепер конвертованим наш диплом?
- Це неправда, що наш диплом не конвертований. Він був і є конвертований. Наші кандидати наук працюють в Ізраїлі без усяких іспитів. У США складають іспити, але не для того, щоб навчитися заново, а щоб досягнути їхні особливості. Там добре знають, що наші лікарі високої кваліфікації. Просто для них створюються штучні перепони, і чималу роль у цьому відіграє конкуренція. А підтвердженням того, що у нас значно кращий процес навчання, доводиться чути з уст багатьох зарубіжних світил медицини. На зустрічі з американськими сімейними лікарями один з них зауважив: "Прошу вас, не посилайтеся на наш досвід — торуйте свій шлях".
- Чи можна, спостерігаючи за студентами, визначити, хто з них буде добрим спеціалістом? Може, варто застосувати систему тестування, щоб відсіяти випадкових у медицині людей?
- Тести, співбесіди не так багато дають. Більше покаже ставлення до роботи. Якщо людина постійно працює, вона втягується, вдосконалюється, їй дедалі більше подобається професія, вона стає її життям. Я часто повторюю студентам, що любов приходить і відходить, а праця — постійна, особливо коли вона — творча і успішна, — приносить радість.
- Однак не всі працюють над собою. А помилка лікаря може стати фатальною...
- Наша нинішня біда — мала поінформованість. Лікарі недостатньо підвищують кваліфікацію, не читають наукової літератури — вона їм не доступна з економічних міркувань. Однак переатестація, що проводитиметься кожні п'ять років, вже буде стимулювати лікарів підтримувати форму. Лікарем можна бути доти, поки працюєш над собою. А перестанеш працювати — ти вже не лікар.

- Що нового з'явиться в структурі навчання в медичній академії?
- Після закінчення академії випускники отримуватимуть сертифікати, дійсні на п'ять років. Потім вони перескладатимуть іспити на підтвердження кваліфікації, як це робиться на Заході. І так – кожні п'ять років. Це – один із інструментів стимулювання лікарів до підвищення кваліфікації. Крім цього, в нас є магістратура. Випускники академії, провчившись ще два роки, отримують диплом магістра – спеціаліста вищого рівня.
- Які зміни несе новий статус студентам?
- Він зобов'язує до максимального підтримання дисципліни, працездатності, високого рівня навчання – щоб викладачі могли більше дати, а студенти – взяти. Не можу не сказати, що наших спеціалістів оцінюють високо.
- Чи не забагато випускають лікарів? Якісь зміни в наборі відбудуться?
- Чомусь створюється враження, що в нас багато лікарів. От і Іван Курас на колегії таке казав. У мене ж інша точка зору. Набір студентів і так скоротився. Якщо раніше держприйом становив 440 чоловік, торік – 240, то цього року, може, 160 буде. По Україні скорочення десь на півтори тисячі чоловік. Намагаємося рівнятися на Захід, не враховуючи, що в нас – різні умови. По-перше, лікарів найбільше не в нас, а Італії, Іспанії, Скандинавських країнах. По-друге, коли розраховують кількість лікарів на 10 тисяч населення, то враховують і стоматологів, і сангігієністів, і головлікарів (менеджерів). За кордоном ці спеціальності не враховуються. По-третє, хіба можна порівнювати можливості і пацієнтів, і лікарів у нас і у них? Коли наш сільський житель на те, щоб добратися до спеціаліста в райцентр чи область, згає у кращому випадку цілий день, а щоб пройти обстеження – місяць, то за кордоном пацієнт отримує паспорт здоров'я за годину-дві. Там він може поскаржитися хіба на те, що ніхто з ним не розмовляв – усе це зробив комп'ютер. А у нас ще й розпитують, щоб докопатися до суті, бо мало ще є “мудрої” апаратури. Звичайно, в Тернополі лікарів багато, а поїдьте в райцентр, поговоріть з людьми. Їм конче потрібен сімейний лікар, а фельдшер може бути його помічником.

- Однак, на жаль, мало хто прагне в село...
- Тому, що в селі спеціаліст не має підтримки. Якби йому дали кредит, наприклад, на 20 років, на будівництво котеджу, на придбання машини, зарплату в півтора рази більшу, ніж в Тернополі, ніхто не відмовився б їхати працювати в село. Керівники господарств повинні зрозуміти, що від цього виграли б усі. Робота в селі дає більше самостійності у прийнятті рішень, формує професіонала. Ми були піонерами в підготовці сімейних лікарів, та й зараз готуємо певну кількість. Однак добра ідея компрометується тим, що на 3 тисячі чоловік дають одного сімейного лікаря. Він же не розірветься! Тим паче, що він повинен не лише добре володіти медичними знаннями, а й бути психологом, душпастирем, знати генетичні особливості, схильність своїх пацієнтів до тих чи інших хвороб, щоб правильно зібрати анамнез і встановити діагноз. Отож, сімейний лікар має обслуговувати максимум 400-500 чоловік. Тоді будуть задоволені і одна, й друга сторона. І, можливо, що бояться конкуренції, як це має місце на тому ж Заході.
- Тернопільський медінститут дав чимало відомих імен і світові, й Україні.
- Так, наші випускники не посоромили альма-матер. Серед них – членкор АМН України, фармаколог Іван Чекман, членкор АМН, нейрохірург, завкафедрою національного медуніверситету Віталій Цимбалюк, кардіолог Амосовського інституту професор Сітар, офтальмолог Одеського інституту офтальмології професор Якименко. У нас починав трудову діяльність ректор Київського національного медуніверситету Євген Гончарук. Багато випускників працюють нині в Москві, Ізраїлі, Канаді, майже всі наші завкафедрами – випускники інституту.
- А як з науковими розробками?
- У нас багато цікавих розробок в галузі травматології (проф. Єдинак), ендокринології (проф. Шідловський). До речі, в Тернополі створено другий в Україні ендокринний хірургічний центр. Є здобутки в лікуванні вірусного гепатиту – на кафедрі інфекційних хвороб (проф. Андрейчин), ревматології, у педіатрії. Західний центр слуховідновних операцій очолює професор Яшан, великою популярністю користується республікан-

ський дитячий офтальмологи професор Синякіна. Є задумка відкрити центр лікування остеопорозу (такого немає в Україні). Якщо б закупити необхідну апаратуру, можна було б обслуговувати всю Україну. Це окупилося б швидко! За допомогою діагностичної апаратури можна визначати зміни в кістках задовго до появи симптомів хвороби і призначити лікувальні препарати для попередження захворювання.

- Ось сусіди-рівненчани своїм діагностичним центром.
- Наздогнати рівненчан за обладнанням ми не зможемо. Однак свою кафедру діагностичної інформатики в Рівненському центрі ми відкрили. Завідує нею доцент В. Поліщук.
- У 40 літ – академія. А що далі?
- Праця, ініціатива – для них немає меж. Статус академії дає нам більше автономії для діяльності, хоча гріх нарікати, що нас обмежували раніше. Будемо й далі підвищувати якість підготовки спеціалістів. Маємо магістрів. Медсестринський факультет буде випускати бакалаврів. Створено комплекси з Чортківським і Кременецьким медучилищами. Добра ідея співпраці з Тернопільським ліцеєм, де учні 10-11 класів проходять програму підготовки медсестер, після чого зможуть вступати на медсестринський факультет, де пройдуть скорочений, річний курс навчання. Академія проводить і видавничу діяльність – випускає журнал “Інфекційні захворювання”, щорічний вісник “Експериментальна і клінічна медицина”. Щороку в нас проводяться міжнародні, всеукраїнські конференції з педіатрії, хірургії, терапії, морфології та ін. Це свідчить про те, що маємо здобутки, і це приваблює до нас науковців. У цьому році буде проведено всесвітню наукову конференцію студентів-медиків. До 40-річчя в нас відбудеться виїзна сесія Академії національного прогресу. А 11 квітня всіх своїх випускників та симпатиків наша академія запрошує до палацу “Березіль” на вечір, присвячений зміні статусу і ювілеєві.
- Хай щастить!

Розмовляла Влада Собуцька.”

Прошло майже 7 років після появи цієї статті, але я і сьогодні готовий підписатися під нею. Якось так складається, що мені

доводилося й доводиться зустрічатися тільки з талановитими журналістами, переважно журналістками. У жінок також не мало негативних рис, але мій досвід переконує, що жінки більш здібні, більш працездатні, швидше йдуть на компроміс... Мабуть, слід згодиться з Г. Лебоном: “Серйозна перевага жінки над чоловіком полягає в її інстинктивній здатності часто швидко і підсвідомо вгадувати речі, до яких чоловік доходить тільки після тривалого глибокого роздуму”. Видно, добре “насолили” жінки Конфунцію, коли він думає, що “у звичайної жінки розуму стільки, скільки у курки, а у незвичайної – скільки у двох”. До речі, щодо “дурної” курки. Проганяю курку, яка сидить з бажанням висидіти нащадків. Я її палкою і лайкою виганяю геть. Вона, як страус в пісок, ховає голову в соломі і не виконує моєї команди. У цей час царською ходою направляється в сарай курка-красуня (незвичайної білизни, шия і хвіст чорні), підходить до неслухняної сестри і сильним ударом дзьоба виганяє її геть. Потім повільно сама вийшла до двору. Я міг би немало розповідати про змістовну поведінку курей, але і цього прикладу достатньо. Так що, невідомо, в кого більше корисних вчинків: у бджоли чи чоловіка, у чоловіка чи курки... Дійсно ж: “Жінки керують нами; поспробуємо ж довести їх до досконалості: чим більше вони будуть знати, тим досконаліші будемо і ми. Від розвитку жіночого розуму залежить і чоловіча мудрість” (Р. Шерідан).

Найбільш ласкові, теплі, душевні і привітні слова написані поетами і письменниками про жінку, а не чоловіка. Попробуй, чи тобі вдасться написати щось більш зворушливе про жінку (маму), аніж те, що написав поет-пісняр Вадим Крищенко?:

МАМО, МАТУСЮ

*Де мати посіє, там стелиться ласка,
Де мати посадить, там сходить добро,
Бо в мами рука і легка, і прекрасна,
І серце глибоке, як сивий Дніпро.*

Приспів:

*Мамо, матусю – осінню вмига,
Встала раненько, щоб діток навчить.*

*Дітоньки діти – сонячне жито,
Мамин посів у душі не топчійть.*

*Запахнув чебрець з материнського поля,
Немов нагадати силкується він,
Що мати дала нам і сонце, і долю,
Дала, не забравши нічого взамін.*

Приспів.

*З далеких країн нашу душу тривожну
До рідної хати птах добре несе,
Бо тільки матуся уміє і може
Порадить, утішить, пробачить усе.*

Приспів.

“...Пробачить усе”, пробачить усе. Пробачити усе здатна, мабуть, тільки жінка. Ми чоловіки, далеко не всі на це здатні. Згадайте Тараса Бульбу, його занадто жорстока поведінка щодо свого сина Андрія! Це ж стосується і Івана Грозного. Та не тільки... Ви також спостерігали щось подібне у своєму житті. Хіба мама (психічно здорова) здатна убити свого сина?

Але передсвяткові дзвони продовжують свою справу. “Вільне життя” від 11. 04. 1997 року:

“Іван СМІЯН: МИ БУЛИ ПЕРШИМИ – І ТАКИМИ ЗАЛИШИМОСЬ”

Подвійне свято відзначає у ці дні Тернопільська медична академія імені І.Я. Горбачевського: надання навчальному закладу статусу академії та 40-річчя з часу заснування. З цієї нагоди я запросила до розмови ректора академії, члена-кореспондента АМН України, професора, доктора медицини І.С. СМІЯНА.

– На початок традиційне ювілейне запитання: Іване Семеновичу, з якими успіхами зустрічає ваш вуз своє 40-річчя?

– Медичний інститут був першим вищим навчальним закладом у Тернополі. Як мовиться, починали з нуля: у нас був один доктор і 117 кандидатів наук. І було велике бажання працювати... А сьогодні? Займаємо перше місце серед вузів України (не тільки

ки медичних) за відотною кількістю докторів і кандидатів наук (відповідно, 19,5 і 68,5 відсотка від загальної кількості викладачів). Докторів у нас – 65 чоловік. Це більше, ніж в усіх інших тернопільських вузах, разом взятих. Особливо багато захистів було в останні роки. Часом сам дивуюсь, як попри усі нинішні негаразди, коли так дорого і важко (а кожен захист вимагає великих матеріальних та інтелектуальних затрат), люди настільки активно працюють. І йдеться не тільки про наукові роботи. Наша база – лікарні. Із кожних ста лікарів на Тернопіллі 80 – наші випускники. У якійсь мірі той стан медицини, який маємо в нашій області, визначає наша медична академія. Якщо він поганий, то ми погано працюємо, якщо добрий – то добре. Загалом готуємо ми добрих фахівців. Це особливо відчутно, коли буваєш в інших областях, де схвально відгукуються про роботу наших випускників. Недарма на наше 40-річчя прийдуть представники обласних держадміністрацій з Рівного, Волині, Житомира, Хмельницького, Кіровограда та інших міст.

- Переважна більшість викладачів, професорів, докторів академії – випускники вашого вузу. Назвіть хоч кілька імен.
- Професор Ярослав Боднар – проректор з навчальної роботи, завідувач кафедри патоанатомії, професор Михайло Андрейчин – проректор з наукової роботи, завідувач кафедри інфекційних хвороб, професор Леонід Ковальчук – проректор з лікувально-профілактичної роботи, завідувач кафедри госпітальної хірургії. Практично усі декани також закінчили наш інститут. Думаю, нема в Україні іншого медичного вузу, де було б стільки видано українською мовою методичних посібників, монографій, підручників, як у нас.
- Мабуть, з цією українською літературою ви виходите на всеукраїнську арену?
- Безумовно. Більше того, кожен рік підбиваються підсумки серед медичних вузів, хто і які досягнення має. За 1996 рік ми посіли перше місце за кількістю докторів і кандидатів наук. Наш вуз мав найвищий конкурс, до нас найбільше вступило медалістів – двоє із кожних трьох студентів. Ми готувалися до нинішньої репрезентації, чекали присвоєння інституту статусу академії і такого сплеску активності, як уже згадував,

у науковій роботі, а також у громадсько-політичному житті студентів ми не мали вже багато років. Майже кожен день – концерти, вечори, змагання між групами, курсами. Коли вкладається душа, усе виходить добре. У нас, скажімо, нема фізкультурного факультету, але ми з багатьох позицій займаємо перші місця серед вузів міста.

- Академія – це передусім школа провідних професорів, сказав на днях в інтерв'ю нашій газеті академік Устенко. Чи є у вас такі школи?
- Звичайно. Скажімо, уже згадуваного професора Андрейчина. Він видає в Тернополі республіканський журнал інфекціоністів і очолює їх республіканське товариство. За жодним іншим напрямком медицини нема більш такого випадку, щоб кияни віддали на периферію першість. Єдиний – з інфекційних хвороб – республіканський центр міститься у Тернополі. Професор-травматолог Єдинак має цілий ряд розробок лікування переломів, вивихів, які ніскільки не поступаються відомим курганським розробкам. Може, в дечому й навіть кращі за них. Але ми не можемо забезпечити таку потужну рекламу. Професор Ковальчук на основі регіонального кровообігу шлунка розробив дуже ефективні оперативні втручання. Наша кафедра педіатрії – науковий центр в Україні із вивчення синдрому мальабсорбції (гідроліз і всмоктування елементів їжі) у дітей. Одна з кращих в Україні за змістом і формою наша кафедра анатомії. Вона вивчає морфологію кісток, і ці розробки в якійсь мірі застосовуються у космічній медицині.
- Знайомі, діти яких навчаються у медичному, розповідають, як важко їм вчитися: сидять за підручниками до ночі, кожен день питають, наче в школі. Йдете за принципом: важко у навчанні – легко у роботі?
- Ми першими в Україні ввели на клінічних кафедрах принцип: один хворий – один студент. Щоб не йшли групами, косяками, а спілкувалися з хворим один на один. Це дуже важливо для засвоєння програми навчання. Зараз за кордоном студенти-медики навчаються по дев'ять-десять годин щоденно, не враховуючи чергувань. Ми поки що такого рівня працездатності не досягли, хоч прагнемо цього. І перший крок уже зробили,

- знову ж таки першими в Україні, – ввели п'яти-, шестигодинні пролонговані заняття. Це не всіма ще сприймається. Але коли ти довгий час спілкуєшся з хворим, можеш обстежити його і сам провести процедури, отримати результати, – це зовсім інше, ніж двогодинне заняття.
- Нині йде комерціалізація вищої школи. Як у вас: скорочується державний набір?
 - Різко. Уже втричі. У цьому році на державне навчання прийматимемо лише 160 чоловік, більше половини з яких – за цільовим направленням із Житомирщини, Рівненщини. А решту – до 520 – можемо брати на контрактних умовах.
 - І яка вартість року навчання?
 - Дві тисячі п'ятдесят гривень. Оплачується кожен семестр. Це не мало. Але йдуть. У медсестер навіть чималий конкурс.
 - Отже, отримати державну медичну освіту з кожним роком надій все менше.
 - Так. Але дуже талановита дитина не згубиться, вона неодмінно вступить, навіть, якщо прийматимемо кілька десятків чоловік. Ломоносови і шевченки поза інститутом не залишаться. А на контрактній основі приймаємо практично всіх. Тож не варто шукати, кому дати, щоб дитина вчилася. Краще гонорово, офіційно заплатити державі. Але вчитися при цьому треба обов'язково. Інакше відрахуємо і грошей при цьому не повертаємо. Це в угоді зазначено. І друге, що має знати кожен, вступаючи на цю форму навчання: підписав угоду – взяв на себе хомут до кінця інституту. Про переведення на державне навчання не може бути й мови. Ця умова також є в контракті.
 - Іване Семеновичу, чи є можливість в нинішніх умовах усім вашим студентам після закінчення академії мати роботу?
 - Самі знаєте, яка нині лінія уряду: на скорочення ліжок, медперсоналу. Це негативні процеси. Вважаю, тут не все обдумане до кінця. Клінтон у своїй інавгураційній промові, коли його вдруге обрали президентом США, сказав: наступає на нас ХХІ століття, і щоб витримати його натиск, треба розвивати освіту. І говорити нині, що нам треба стільки-то лікарів, стільки-то інженерів чи вчителів – це значить запрограмувати суспільство на деградацію. Думаю: для того, щоб підвищити інтелект нації,

країни, треба щоб якнайбільше молоді навчалось. Я проти визначення якоїсь квоти спеціалістів. Скажімо, візьмемо ми десять відсотків випускників шкіл у вузи, а дев'яноста відсоткам що робити? Роботи нема. Чим мають займатися? Держава втратить не тільки матеріально, знижуватиметься інтелект нації. На це чомусь не звертають уваги, а думають лише про сьогочасний фінансовий вигравш. Що ж до наших сьогоднішніх випускників, переконаний: незважаючи на велике скорочення, якщо лікар захоче працювати за фахом, він працюватиме. Але не там, де захоче, не в Тернополі, а в будь-якому місті чи селі України. Ще п'ять-десять років при високому випуску кожен зможе влаштуватися (я помилився – сьогодні вакантних місць не зменшилося, а збільшилося – прим. автора).

- Прикро, що в нас так знецінюється інтелектуальна праця, що ми більше думаємо про гроші, ніж про інтелект нації. В результаті – ні того, ні другого.
- Такого постаріння медиків і викладачів, як нині, ще ніколи не було. Кожен старається затриматися на роботі. Була б нормальна пенсія, вони б звільнили місце для молодих. Те ж саме можу сказати і про професорів. Я, ректор, єдиний у Тернополі член державної академії (з тернопільських лікарів – другий після І. Горбачевського), коли піду на пенсію, отримуватиму меншу пенсію, ніж будь-який клерк в облдержадміністрації (сьогодні моя пенсія пристойна – прим. автора). На жаль, справді сьогодні абсолютно не цінується ні розум, ні талант. Міністр науки виступає і каже: це нічого, що п'ять тисяч науковців виїхало з України... Більш шкідливої думки важко уявити. Якби він сказав, що п'ять тисяч виїхало, а десять приїхало до нас, я б його зрозумів. А це п'ять тисяч генетично талановитих людей покинули країну. Це не гроші втрачено, це генетика виїхала. А до нас із Замбії навіть фельдшер не приїхав. Ось де трагедія.
- Ваш інститут змінив статус, став академією...
- Не знаю, як в інших, а в нас цей статус вистражданий. Ще в 1994 році були готові всі документи. Вони пройшли усі шаблі узгоджень, під ними поставили свої підписи міністри, віцепрем'єр-міністри. Залишилося занести їх на підпис до прем'є-

- ра. І не знайшлося того, хто б це зробив. А зараз нам допоміг народний депутат України Богдан Горинь...
- Що дає вам зміна статусу? Чи це важливо лише для престижу?
 - Це стимулює нас до подальшої активної роботи – і викладачів, і студентів. Це і вища відповідальність. А потім: на міжнародному рівні інститут, інституція – це будь-яка організація. Академія – вищий рівень, що відкриває ширше двері для міжнародного співробітництва, обміну студентами, викладачами.
 - Дякую вам за інтерв'ю.

Розмову вела Галина Садовська

Більшість питань цієї розмови залишаються актуальними і сьогодні. У мене появилось бажання розширити уявлення про якість медичної допомоги. Ще коли Міністром був Юрій Спіженко багато організаторів охорони здоров'я з різних областей України виступали на колегіях МОЗ і неодноразово говорили, що забезпечення лікувальних установ ультразвуковою апаратурою дозволить наздогнати, а може й перегнати (прямо за Хрущовим) рівень медичної допомоги на Заході. Юрію Прокоповичу вдалося забезпечити УЗД-установками і обласні, і районні лікувально-профілактичні установи України. Кінцевий результат – вище нульового, але не настільки, щоб про нього можна говорити. Вчора і сьогодні я говорив і говорю, що матеріально-технічне забезпечення лікувальних установ сусідніх областей (Рівненської, Івано-Франківської, Хмельницької) помітно вище, ніж нашої, Тернопільської. Але не зважаючи на це, різнобічні показники здоров'я людей в Тернопільській краші, ніж у наших сусідів. Я зовсім не бажаю стверджувати, що "чим гірше, тим краше", що оснащення лікувальною і діагностичною апаратурою на Тернопіллі не бажає бути кращим, а тільки підкреслюю важливість і інших чинників, про які ми забуваємо. Як говорив про останній "вождь" Союзу Горбачов (тепер на його місці появилось 15 "вождів". А якщо врахувати їх плінність, то підрахувати їх кількість за 14 років неможливо), цей чинник – людський. Я переконаний, що професорсько-викладацький склад нашої академії зумів переконати своїх вихованців у важливості як професійних знань, так і чуйності, співчуття, якщо не любові, то глибокої поваги до своїх пацієнтів.

до медицини взагалі. Ось цим я пояснюю “добрі” показники “нашої” медицини взагалі, зокрема на Тернопіллі. Та не тільки цим, а й відносно, високим культурним рівнем населення. По правді: “Добра людина із доброї скарбниці серця добре виносить, а лиха із лихого виносить лихе. Бо чим серце наповнене, те говорять уста його!” (Євангелія від св. Луки 6, 7). Думи мої, думи мої... про нашу недосконалу медицину, в чому і я винний:

*Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?*

*Бо вас лихо на світ на сміх породило,
Поливали сльози... чом не затопили,
Не винесли в море, не розмили в полі?..
Не питали б люде, що в мене болить,
Не питали б, за що проклинаю долю,
Чого нуджу світом? “Нічого робить”, –
Не сказали б на сміх...*

*Квіти мої, діти!
Нащо ж вас кохав я, нащо доглядав?
Чи заплаче серце одно на всім світі,
Як я з вами плакав?.. Може, і вгадав..
Може, найдеться дівоче
Серце, карі очі,
Що заплачуть на сі думи, –
Я більше не хочу.
Одну сльозу з очей карих –
І пан над панами!*

*Думи мої, думи мої
Лихо мені з вами!*

“На запитання “Необхідно пливати за течією чи проти неї?” є тільки одна правильна відповідь: “Необхідно пливати туди, куди необхідно”. Але оскільки течія завжди зносить, необхідно навчитися пливати проти течії. Навчитися діяти незалежно від обставин і наперекір їм” (М. Козлов). Підтвердженням такої думки є і моя стаття в газеті “Ваше здоров’я” від 15. 03. 1997 року:

“ЧЕРЕЗ НОВИЙ СТАТУС – ДО НОВИХ ЗДОБУТКІВ

У січні нинішнього року на базі Тернопільського медичного інституту створено Тернопільську державну медичну академію імені І.Я. Горбачевського. Це сталося напередодні 40-річчя вузу.

Відкриття інституту було важливою подією у культурному житті Надзбручанського краю, зумовленою низьким рівнем надання медичної допомоги жителям Східної Галичини, Рівненщини і Хмельниччини. Першого вересня 1957 року перед студентами гостинно відчинили двері 19 кафедр. Вже з перших років існування інститут стає важливим науково-практичним центром України. Підвищення якості та ефективності викладання, творчий підхід до розв’язування навчальних завдань, органічне поєднання професійного навчання з професійною роботою і вихованням студентів стають характерними рисами вузу. Принцип організації занять підпорядковується головній меті – формуванню фахівця. Постійно вдосконалюється процес пошуку нових технологій. Так, уперше було впроваджено принцип “один студент – один хворий”. Практичні заняття набули дослідного характеру зі створенням виробничих ситуацій. У 70-х роках апробовано метод програмованого навчання і контролю знань студентів. Він ліг в основу сучасних навчальних технологій із застосуванням комп’ютерної техніки. Сьогодні на кафедрах функціонують 96 комп’ютерів і створено 8 базових класів. В останні роки викладачі опорної кафедри госпітальної хірургії розробили комп’ютерні програми професійного тестування, які впроваджено в навчальний процес усіх профільних кафедр України. Крім того, педагогічні працівники академії брали участь в розробці тестів атестаційних систем зі спеціальностей “Лікарська справа”, “Педіатрія”, “Ревматологія”, які використовуються на державному рівні. Нас особливо хвилюють проблеми гуманізації медичної освіти, її орієнтація на загальнолюдські цінності медицини, і відповідно до рішень

ректорату і вченої ради ці питання введені у плани лекцій і практичних занять. Упродовж 40 років навчальні програми переглядалися, зазнавали змін і доповнень. На вимогу часу відкриті нові курси: клінічної фармакології, променевої діагностики, променевої терапії і радіаційної медицини, догляду за дітьми, терапевтичними і хірургічними хворими, пропедевтичної і факультетської педіатрії, реаніматології, медицини катастроф. Уперше у 1995 році ми підготували групу сімейних лікарів для потреб охорони здоров'я Тернопілля, а також започаткували підготовку медичних сестер і бакалаврів. Впровадження нових методів і форм навчання поставило перед науково-педагогічними працівниками завдання значною мірою оновити і привести у відповідність до потреб часу, освітньо-професійних програм навчально-методичні матеріали. Все це активізувало видавничу діяльність, особливо методичних вказівок для практичних занять і самостійної роботи студентів, текстів лекцій, а також підручників і посібників. За останнє п'ятиріччя докорінно змінено форми і методи ступеневого і підсумкового контролю знань та вмінь студентів. Впроваджено підсумкові заняття з певного розділу вивченого матеріалу, ректорські контрольні, а також визначення якості оволодіння практичними навичками наприкінці кожного семестру. Перевідні іспити проводять у вигляді письмового тестового контролю, що дало можливість об'єктивізувати оцінки і документувати відповіді. Державні іспити проводять у два етапи: одного дня випускники складають практичну частину, наступного — теоретичну. Якість їх значно підвищилась у зв'язку із застосуванням комп'ютерної техніки. Таким чином, пошук і впровадження нових форм і технологій навчання дозволяють нам успішніше розв'язувати питання підготовки лікарських кадрів нової генерації, перетворення вищої медичної освіти на школу мислення, практичної дії і виховання інтелектуальної особистості. За роки свого існування Тернопільська медична академія підготувала понад 11 тисяч лікарів, які плідно працюють в Україні, близькому та далекому зарубіжжі. До того ж, близько 90 відсотків викладачів — випускники академії. Нині в її структуру входять факультети: медичний, медсестринський і післядипломної освіти, навчально-виробничо-наукові комплекси з Кременецьким і Чортківським медучилищами, ліцей (м. Тернопіль), що дає можливість реалізувати ступеневу підготовку фахівців. Навча-

льний процес забезпечує висококваліфікований колектив. У ньому є один член-кореспондент АМН України, 9 академіків галузевих і громадських академій наук, заслужені працівники вищої школи, заслужені діячі науки і техніки України, заслужений винахідник України. Ректорат вузу приділяє особливу увагу постійному науковому зростанню викладачів, виходячи з того, що в оптимізації навчально-виховного процесу важливу роль відіграє інтелектуальний рівень професорсько-викладацького складу з його високим покликанням і здатністю вести за собою молоде покоління. Тільки за останні 5 років підготовлено 24 доктори 88 кандидатів медичних наук. До виконання дисертаційних робіт залучаються висококваліфіковані практичні лікарі, ними захищено 64 дисертації. Науковці ведуть пошук нових пріоритетних рішень. Так, кафедрою педіатрії розроблено концепцію адаптованого харчування дітей раннього віку і вдосконалено методи комплексної терапії запальних захворювань печінки, жовчних шляхів і кишечника. На кафедрі травматології та ортопедії, яку очолює заслужений винахідник України, професор О.М. Єдинак, створено нове покоління травматологічної техніки і технології, захищене 120 авторськими свідоцтвами. Тут відкрито мале підприємство “Остеосинтез”, яку виготовляє пристрої для багатьох областей України. Співробітники кафедр хірургії (наукові керівники – заслужений діяч науки і техніки, професор Л.А. Ковальчук, професор І.Я. Дзюбановський, професор В.О. Шідловський, професор Ю.М. Полоус) розроблено нові методи органозберігаючих, органощадних операцій при виразковій хворобі шлунка і дванадцятипалої кишки, апробовано нові медичні розсмоктувальні, біосумісні полімери спрямованої лікувальної дії – шовні матеріали, клей, удосконалено методи лікування цукрового діабету шляхом тканинної трансплантації, впроваджено методи лапароскопічних операцій. Ефективно працює клініка ЛОР-захворювань щодо лікування хворих на отосклероз (професор І.А. Яшан). Ведуться пошуки ефективного лікування розладів мозкового кровообігу при стенозах і оклюзіях магістральних артерій голови шляхом корекції центральної і церебральної гемодинаміки (науковий керівник професор М.М. Іщенко). Протягом останніх років у клініці акушерства і гінекології медичного факультету (завідувач професор А.Ю. Франчук) розроблено і впроваджено в практику нові методи магнітно-лазерної тера-

пії. Співробітники вузу запрошувалися для читання лекцій і проведення семінару з лазеротерапії в Росію і Латвію. Ряд кафедр (біохімії, гістології, інфекційних хвороб, педіатрії, терапії) впродовж останніх років розробляють сорбційні методи лікування поширених хвороб. Випробувано близько 2 десятків нових марок ентеросорбентів. Створено і апробується новий ентеросорбент рослинного походження фібросорб. Він не тільки сприяє виведенню з організму шкідливих продуктів обміну речовин, але й зменшує негативний вплив радіонуклідів. Гігієністи академії (науковий керівник професор В.А. Кондратюк) удосконалюють методичні підходи при оцінці забруднення води відкритих водойм хімічними реагентами, які використовуються при виробництві магнітних носіїв інформації. Обґрунтовано профілактичні заходи, які сприятимуть поліпшенню здоров'я людей у зоні підприємств. Щороку в академії проводяться наукові симпозіуми, з'їзди, конференції. Вуз має значний доробок друкованої наукової продукції у вигляді монографій, посібників, довідників, брошур, статей. Науковці беруть активну участь у громадському житті міста і країни. В академії створені всі умови не тільки для навчання і виховання молоді, а й для відпочинку. У розпорядженні студентів сучасні гуртожитки, спортзал, спортивно-оздоровчий табір, профілакторій, бібліотека і читальні зали. Все це сприяє інтелектуальному збагаченню майбутніх лікарів, розширенню їхнього світогляду, поліпшенню естетичних смаків, підвищенню етичного і загальнокультурного рівня. Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського стрімко утверджується, її діяльність спрямована у майбутнє. Просимо всіх випускників відгукнутись і подати матеріали для поповнення музею...

Іван Сміян, ректор Тернопільської медичної академії імені Горбачевського, член-коресподент АМН України, професор"

На фоні щоденних, багаторічних труднощів кожного члена колективу бажаний короточасний танець, пісня... А чому й ні:

*Десь тут була подоляночка,
десь тут була молоденькая,
тут вона впала,
до землі припала.*

– Устань, устань, подоляночко,
умий личко так, як шкляночку,
біжи до Дунаю,
візьми ту, що скраю!

(“Сі пісні переймала Леся Українка найбільше від люду свого рідного і коханого волинського краю в дитячі літа і ранній молодості” – Климент Квітка).

І дуже добре, якщо людина при цьому керується таким: “Воїн світла уважно читає послання Душі Світу до Чіко Хав’єри: “Після того, як зумієш подолати труднощі, вертайся пам’яттю своєю не до того, як тяжко тобі це далось, а до радощів, що ти з честю зумів витримати це випробування. Відійшовши після тяжкої недуги, думай не про страждання, які довелося пережити, а про благодать Бога, який дозволив тобі зцілитися. До гробової дошки зберігай в пам’яті те гарне і добре, що народилося із труднощів. Вони стануть випробуванням твоєї сили і додадуть тобі впевненості перед обличчям нових перепон”. Дійсно, життя подібне до хвиль моря Айвазовського: вони надихають мужність, незбагненність наступної секунди твоєї долі, надію на надзвичайний, зовсім не “штатний”, твій вчинок, загострюють красу природи. І такі почуття пригнічують рушійну силу моря, його непереборних хвиль. Це, як на мене, звичайне сприйняття моря людиною з оптимальним функціонуванням систем організму. І навпаки, страх, невпевненість у наслідках розбурханого моря, сприйняття хвиль без відтінків, у темних кольорах... – наслідок хворобливого стану організму, а не особливостей характеру. Вчитайтесь в геніальні слова Тараса Шевченка, і ви переконаєтесь в його ЗДОРОВ’І, незважаючи на тяжкі фізичні і моральні випробування:

*Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.
Пишається калинонька,
Явір молодіє,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.*

*Тече вода із-за гаю
Та попід горою,
Хлюпочуться качаточка
Помеж осокою.
А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.*

*Тече вода край города.
Вода ставом стала.
Прийшло дівча воду брати,
Брало, заспівало.
Вийшли з хати батько й мати
В садок погуляти,
Порадитись, кого б то їм
Своїм зятем звати?*

Я це все веду до того, що сприйняття святкування сорокаріччя інституту і його нового статусу — академії, не було одним не тільки для співробітників вузу, а й для всіх тих, хто тією чи іншою мірою був “втягнутий” у наші урочистості. Але ореол “святості” нейтралізував темні тіні під забором. Останні були не помітні в променях добра. В цей час ми спостерігали перемогу Послання св. апостола Павла до римлян 2, 1-8: “Ось тому без виправдання ти, кожний чоловіче, що судиш, бо в чому осуджуєш іншого, сам себе осуджуєш, бо чиниш те саме й ти, що судиш. А ми знаємо, що суд Божий поправді на тих, хто чинить таке. Чи ти думаєш, чоловіче, судячи тих, хто чинить таке, а сам робиш таке саме, — що ти втечеш від суду Божого?.. Та через жорстокість свою й нерозкаяність серця збираєш собі гніву та об’явлення справедливого суду Бога, що “кожному віддасть за його вчинками”: тим хто витривалістю в добрім ділі шукає слави, і честі, і нетління, — життя вічне, а сварливим та тим, хто противиться правді, але кориться неправді, — лютість та гнів”... Безумовно, я пишу про своє сприйняття тих днів, яке було світлим, піднесеним, якоюсь мірою ейфоричним, з голубим, рожевим, заспокійливим та ваблячим горизонтом. Незважаючи

на те, що я ні на хвилину не забував про свої багатовекторні обов'язки, які виконував з піднесенням, передсвяткові дні академії були для мене тривалий час (тижні, місяці) радістю, окриленням надій, святості душі, поваги і любові до ближнього. Такий стан можна назвати "сьомим небом". Думаю, що це помічали не тільки мої близькі, а і... З сьогоднішньої "гори" думаю про те, як мало необхідно людині, щоб вона почувала себе в раю. Мені навіть не приходила до розуму геніальна думка Тараса Шевченка, яка підтверджена і моїм життям:

*Не так тії вороги,
Як добрії люди –
І окрадуть жалкуючи,
Плачучи осудять,
І попросять тебе в хату.
І будуть вітати,
І питать тебе про тебе,
Щоб потім сміятись,
Щоб з тебе сміятись,
Щоб тебе добити...
Без ворогів можна в світі
Як-небудь прожити.
А ці добрі люде
Найдуть тебе всюди,
І на тім світі, добряги,
Тебе не забудуть.*

Отже, життя тим і цікаве, що воно завжди багатобарвине, з притаманними йому несподіванками і непрогнозованими наслідками. Хто міг навіть під час сну подумати в часи сталінізму, що найближчий друг і соратник "вождя всіх народів" у всіх добрих і злих справах Микита Хрущов буде і першим його викривачем? Хто міг подумати, що "симпатяга" Лазаренко так грубо підставить своїх захисників? Хто міг подумати, що... Хоча правда і те, що серед нас бувають і Тараси Бульби, і... На жаль, сучасність поки що не дозволяє мені навести навіть декілька прізвищ, які претендували б на "іконізацію". Все це дозволяє стверджувати, що "хоча конкуренція невелика, а все ж таки важко бути доб-

рою людиною” (Радівое Дангубич). В тому числі і мені, і тобі, і... Така якість людська не виборюється, не оцінюється званнями і нагородами, вона або є, або її немає. Добро, як і зло, в людині закладено генотипно (успадковано) і фенотипічно (набутими властивостями від впливу зовнішніх подразників). Люди говорять: “Все залежить від Божої ласки”. А може, не тільки? Чи завжди здатні ми виконати настанови з Євангелія від св. Марка (9, 43-50): “І коли рука твоя спокушає тебе, – відітни її: краще ввійти тобі до життя одноруким, ніж з обома руками ввійти до геєнни, до огню негасимого, де “їхній черв’як не вмирає, і не гасне огонь”. І коли нога твоя спокушає тебе, – відітни її: краще ввійти тобі до життя одноногим, ніж з обома ногами бути вкиненому до геєнни (до огню негасимого), де “їхній черв’як не вмирає, і не гасне огонь”. І коли твоє око тебе спокушає, – вибери його: краще тобі однооким ввійти в Царство Боже, ніж з обома очима бути вкиненому до геєнни огненної, де “їхній черв’як не вмирає, і не гасне огонь”! Бо посолиться кожен огнем, і кожна жертва посолиться сіллю. Сіль – добра річ. Коли ж сіль несолоною стане, – чим поправити її? Майте сіль у собі, майте й мир між собою!” Якою могутньою мусить бути воля людська, щоб перебороти спокуси “легкого” життя, спокуси свого егоїстичного “я”, спокуси щоденної, щогодинної, щохвилинної, щосекундної навали цивілізації? Стверджувати “так” – означає не критичну самовпевненість, поверхневий підхід до розуміння цієї глобальної проблеми. Мабуть, можна говорити тільки про різний рівень подолання “спокус” для кожної людини, на різному відрізку життєвого шляху. Та ще до цього слід додати, що немає жодного дійства, ні жодної речі, на які дивилися б усі люди однаково (це один із параметрів сутності життя). Погляньмо як дивиться на добродетельність Блез Паскаль: “В чому полягає добродетельність? В цнотливості? Ні, відповім я, тому що вимер би рід людський. У шлюбному співжитті? Ні, в утриманні більше добродетельності. В тому, щоб не убивати? Ні, тому що порушився б усякий порядок і злодії повбивали б праведних. У тому, щоб убивати? Ні, вбивство знищує живу твар. Наша істина і наше добро тільки частково істина і добро, і вони заплямовані злом і брехнею”. Його думка зовсім не категорична. Вона більше бли-

зько до кожного із нас, аніж – ні. Більш чітко відокремлює добро від зла Оксана Яциковська в статті “Не вимагайте подяки за добро” (газета “Місто” від 1. 10. 2003 року): “У неділю гостем однієї з програм телебачення був кардинал Любомир Гузар. Запам’яталася сказана ним фраза про те, що добро – це природний стан, а зло – неприродний, і тому воно так важко сприймається. Люди їдуть вулицею назустріч один одному, знайомі вітаються, усміхаються, і нікого це не дивує... І було б не по собі, якби ваш знайомий замість привітання вдарив кулаком у ніс... (що обов’язково вдарити в ніс? Можна ж “дружньо” передати якусь неприємну чутку про вас – автор). Це дивно, бо це неприродно. Зло не гармонійне з природою, зі світом... Його набагато менше, воно разюче, і тому завжди помічаєш. Добра ж набагато більше, тому його не помічаєш...” Я б сказав, що ми самі себе переконуємо в превалюванні добра над злом, нам так би хотілося, щоб так було... Хоча Томас Брукс стверджує, що “ні одна добра справа не залишається без покарання”. Згадайте геноцид в Україні 1932-1933 роках. Що в ці роки переважало: добро чи зло? Подивіться відкритими очима на сьогоднішній світ, в тому числі і на свою рідну державу, покладіть грошовитість і безгрошів’я, характер поведінки “сильних” світу сього і “слабого” також світу сього, добро і зло... на терези, і ви зі здивуванням побачите, що терези не бажають навіть рівноваги. Не випадково Антуан де Рівароль писав: “Заради грошей Мірабо готовий на все – навіть на добрі справи”. Навіть... і тільки. Але моє життя склалося таким чином, що мені в більшості випадків зустрічалися добрі, безкорисливі, доброзичливі люди, які сприяли (безпосередньо чи опосередковано) моєму оптимізму, творчій удачі, покращанню здоров’я, непомітно знімали з моїх очей темні окуляри... І з своєї, особистої, індивідуальної точки зору можу стверджувати, що на моєму шляху добро завжди переважало. Навіть в тих випадках, коли за загальноприйнятими канонами на мене навалювалося зло, я переконувався, що воно трансформувалося (перетворювалося) в добро для мене, мого здоров’я, для моїх близьких. Мають, характер сприйняття індивідуумом зовнішнього світу визначає кількісну оцінку добра і зла. Мені тільки прикро, що слова невідомого автора стосуються і до мене: “Ми добре пам’я-

таємо гарні справи, особливо свої власні". А чудові, добрі справи тих, хто нас оточує, зустрічається на тривалому життєвому шляху, сприймаємо, як звичайну поведінку людини і забуваємо сказати їм гарні слова. Чому я, майже, не говорив теплих слів вдячності тим, хто мене оточував у Трускавці, Мукачеві, П'ятигорську, Железноводську, Тернополі, на Сумщині..? Що мені заважало це зробити? Звичайність таких відносин? Недостатність загальної культури? Постійний рух? Постійний біг? Куди? У вічність? Запитань багато, а відповіді не знаходжу. Може, тому? – "Не кричи: "Я вірую!" ("Вільне життя", 28 серпня 2003 рік, о. Василь Ганішевський): "Проповідник людському натовпу розповідав і доказував, що можуть віра і той, хто вірує. Це було біля Ніагарського водоспаду, і на підтвердження віри проповідник, йдучи по линві над водоспадом, ще й тачки пхав перед собою. Люди переживали, ахали, молилися, щоб, не дай Боже, демонстратор віри не звалився в прірву. Нарешті, легко зітхнули – він щасливо ступив на протилежний берег. Натовп, пригломшений видовищем, кинувся до "чудотворця", а він продовжував переконувати: "По вірі зможете більше, ніж я!". Хтось мовчав. Хтось уважно розглядав проповідника. Хтось про себе тихо мовив: "Вірую". Але один чоловік збуджено вигукнув: "Так! Так! Ми віруємо! Віруємо! Люди, та скажіть, що ми віруємо! Віруємо! Віруємо!". Проповідник поставив того чоловіка перед собою, перед людьми, щоб бачили його, і мовив: "Вірю тобі, що ти віруєш! Сідай у тачки – і я тебе перевезу по линві над водоспадом!". – Зараз! Зараз, пане! Лише на хвилю-другу відійду... Тільки його й бачили". Таке дуже часто трапляється з нами. Уважно оглянімося, придивімося до себе й інших, як у всіх сферах, так і на всіх рівнях. Чимось захопиться – і вже стверджує оте одне. Згодом – інше, а ще... І, як мовиться, "чим далі в ліс, тим більше дров". А тачки чекають на правдомовця, вірника, патріота своїх же слів, щоб підкріпити їх ділами. Хіба не діла свідчать про людину – хто вона, яка вона, а звідси і віра пізнається тієї людини. "Вчителів багато, а виконавців мало", мовиться у приказі. Сьогодення – це час формування нової людини – з новим мисленням, світоглядом державотворення в обсязі усього людського життя у всіх сферах суспільного ладу. Безперечно,

відбувається якесь переродження людини зі старої системи в нову з переходом від невірства до масового вірування. Природно, що скільки людей – стільки думок, характерів, діянь, діл, віросприйняття. Але в центрі цих процесів є Людина: багата і бідна, здорова і хвора, щаслива і нещаслива. Але всі потребують до себе від інших і поваги, і доброти, і ласки. Отут якраз і є на варті людського щастя та віри Христова віра і вчення, що той, хто вірує в Ісуса і миле йому Його вчення, сам був тим Ісусовим виконавцем і вірником усіх Христових принципів і моралі християнської. Навіщо дертися на скелі? Немає необхідності свою віру демонструвати над прірвами. Є одне, таке необхідне щодо віри Христової: дай голодному їсти, спраглому – води, голому – одяг. Не треба кричати: “Я вірую! – Я вірую! Вірують усі!!!”. А просто зробити добре діло, і то мовчки, якщо можливо, і в таємниці, без розголосу. Ймовірно, той, хто втратив віру і в милосердя людське, і в Господнє піклування, відчувши чийсь ласку, добре слово, якусь поміч, поверне себе до світла віри і повірить: є добро на світі! На тім і віра, і життя, і світ тримаються, бо добро всеперемагаюче, а добрі люди – як сонце поруч. Хай віра і радість Божя будуть з усіма нами!”. І дійсно:

*Будь проклят тот, кто убегает,
Когда кричит, изнемогает
И бедствует народ!
Позор тебе, поэт беспечный,
Коль ты, мурлыча стих увечный,
Бежишь из городских ворот...* (Віктор Гюго).

Але: “Бий в барабани...” Замість цього я наводжу з республіканської газети “Ваше здоров’я” (9 квітня, 1997 рік): “Вітаємо ювіляра

ПЛАНИ ЮНОСТІ І ДОСВІД ЗРІЛОСТІ

Тернопільській державній медичній академії
імені І.Я. Горбачевського виповнюється 40 років

Уже з перших днів заснування Тернопільський медичний інститут став важливим науково-практичним центром України. Нині, напередодні ювілею, вузу надано новий статус – на базі інституту

створено Тернопільську державну медичну академію імені І.Я. Горбачевського. Погляньмо на минуле ювіляра: 11 тисяч лікарів навчалося саме тут, у стінах академії розроблено і впроваджено в практику нові методи лікування багатьох хвороб, сформовано нові форми і технології підготовки медичних кадрів. Навчальний процес забезпечує висококваліфікований колектив на чолі з ректором академії, членом-кореспондентом АМН України, професором Іваном Сміяном. Лише за останні 5 років тут підготовлено 24 доктори і 88 кандидатів наук. Саме цей колектив творить сьогоднішній день вузу. Адже пошук нового, прогресивного – це завжди творчість. Розробка новітніх наукових концепцій, вдосконалення існуючих методів, апробація лікарських засобів нового покоління – це лише частина того, чим живе академія сьогодні і з чим вирушає у завтра. А завтра своє слово скажуть юнаки і дівчата, які навчаються на трьох факультетах академії (медичному, медсестринському, післядипломній освіти). 2 тисячі студентів, 500 інтернів і понад 600 лікарів курсантів вивчають медичну науку на 33 кафедрах, обладнаних сучасною навчальною, діагностичною і лікувальною апаратурою. Активно працює і студентське наукове товариство, а отже, можна сподіватися, що майбутнє вузу – в надійних руках. Саме тому й зичимо поважному ювілярові:

Славу, котра здобута, – примножити.

Досвід, що прийшов за 40 років, – збагатити.

Юність, котра не дає зупинятися, – не втратити.

Редакція газети "Ваше здоров'я".

Бачите, маємо і римовані поздоровлення. Вони справдіють більш глибинне враження, аніж проза. Мені особливо подобається поезія Тернопільського художника Михайла Левицького. Людини надзвичайно скромної, м'якої і талановитої. Ось з яким гумором він наводить "Монолог невдоволеного галичанина":

На франца я купив кашне

І шальок той, як вар'ят, ношу.

Мої панове, то страшно –

Немає снігу. Я не можу!

*Ні на землі, ні на скалі
Ніхто вам снігу не покажи,
Бігме, то роблять москалі,
А хлоп дурний – і ніц не кажи.*

*А вчора хтось ми вкрав кашне
І двадцять рублів, бігме боже.
Мої панове, то страшне –
По плечі снігу. Я не можу!
І на землі, і на скалі,
І кожний сніг вам той покажи.
Бігме, то роблять москалі,
А хлоп дурний – і ніц не кажи.*

*Тепер життє якесь смішне:
За три рублі горівки кварта,
Мої панове, то страшне –
Тепер копійка ніц не варта.
Та я замало не зомлів:
Продов корову – ніц не важи,
Бігме, то роблять москалі,
А хлоп дурний – і ніц не кажи.*

*Я за корову взев кашне,
А шальок той хтось нинька носит...
Мої панове, то страшне,
На тому крапка. З мене досить!!!*

Господи, немає меж різноманіттю життя! А книга має початок і кінець, має обмеження кількістю сторінок, які залежать від автора. Мене втішає: “Із всіх гарних книг, розповсюджених у світі, більше ніж дев’ятнадцять двадцятих були випущені в світ уже після досягнення їх авторами сорокарічного віку” (Т. Маколей). Мені навіть більше сподобалося, якщо б Маколей написав – після сімдесятирічного. Пожартував. Після такого віку дуже добре, якщо людина володіє своїм тілом і розумом, здатна до якоїсь творчої праці. То вже часткова перемога людини над “природою”. Правда “Білль про права (PASA/ USA 1988-1989)” не вказує вік людини.

BOOK

100

[illegible]

ЗАКОННИ БУВ
ЗАКОННИЙ В ДЕРЖАВІ

20 віршів
про
коханя

[illegible]

“Кожна людина має право:

- інколи ставити себе на перше місце;
- просити допомоги й емоційної підтримки;
- протестувати проти несправедливого звернення і критики;
- на свою власну думку і переконання;
- надавати людям можливість самостійно вирішувати свої проблеми;
- чинити помилки, доки не знайде вірний шлях;
- говорити “дякую”, “ні” і “пробачте, ні”;
- не звертати уваги на поради оточення і прямувати за своїми переконанням;
- побути одному, навіть якщо інші бажають вашого товариства;
- на свої власні почуття, незалежно від того, чи розуміє їх оточення;
- змінювати свої рішення або вибирати характер дій;
- добиватися змін домовленості, яка Вас не влаштовує.

Людина ніколи не зобов’язана:

- бути бездоганною на 100 %;
- направлятися за юрбою;
- любити людей, які приносять Вам шкоду;
- робити приємне неприємним людям;
- вибачатися за те, що Ви були самі собою;
- почувати себе винуватою за свої бажання;
- вибиватися із сил заради інших;
- миритися з неприємною ситуацією;
- жертвувати своїм внутрішнім світом заради кого б то не було;
- зберігати стосунки, які стали образливими;
- робити більше, ніж дозволяє Вам час;
- робити щось, що Ви дійсно не можете зробити;
- виконувати нерозумні вимоги;
- віддавати щось, чого Ви дійсно не бажаєте віддавати;
- нести на собі тягар неправильної поведінки іншого;
- відмовлятися від свого “Я” заради кого б то не було або чого б то не було.

Умійте поважати особисті права інших так само, як ви бажаєте, щоб поважали Ваші!”

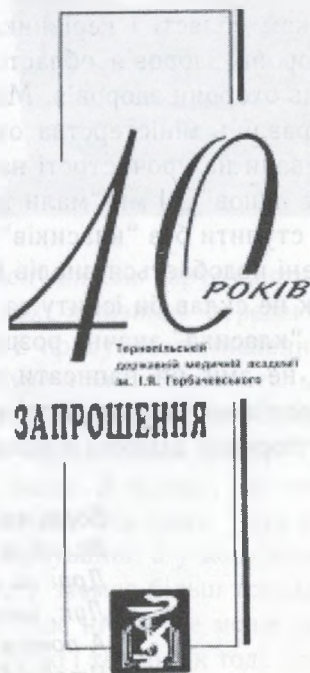
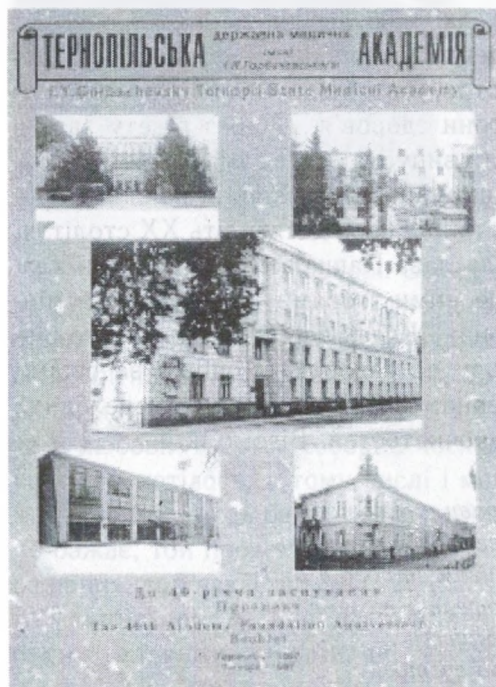
На превеликий жаль, я не знаю жодної людини, яка б дотримувалася всіх наведених СВОЇХ прав. Інстинкт виживання зму-

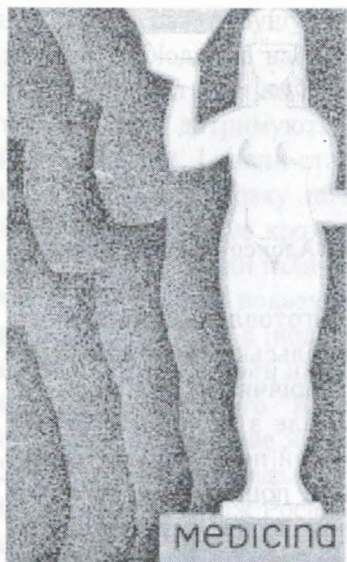
шує раз у раз порушувати чесноти притаманні людині з народження, періодично наступати на свою власну горлянку. Я помилився, є винятки — це новонароджені і діти перших місяців життя. Так, вони дотримуються “Білля про права” в стовідсотковому його діапазоні. І такий стан продовжується до того часу, коли дія кори головного мозку починає переважати над діями підкірки. Коли розум змушує крокувати в напрямку: відай щось — отримаєш дещо. Ми тільки галасуємо про те, що ми занадто чесні, світлі, чисті... Але життя показує зворотнє: повсякчасно людина на атом, на молекулу, на..., а іноді і повністю руйнує своє “Я” відмовою від СВОЇХ ПРАВ. Навіть найчудовіший компроміс є вираженням відмежування від свого “Я”, а отже, і від своїх прав. І тут виникає питання: чи можливе життя без компромісу? Я б відповів, що ні. Уявіть собі, що не вдалось знайти компромісу (вимушеного взаєморозуміння) між Росією та Україною у конфлікті (сьогодні його ще немає) з приводу статусу Керченської протоки. Який наслідок? Численні людські жертви, голод, холод... Ось чому я перекоаний, що в даному випадку, розум *homo sapiens* переможе чудовий витвір також *homo sapiens* — “Біль про права” людини. Парадокс. Парадокси — це рушій нашого життя. І частіше — позитивний. І друге питання: чи можливе продовження роду людського без компромісу? Думаю, що також ні. Життя сім’ї — це постійний компроміс. Останнє свідчить про те, що в сім’ї неможливе автономне “плавання” чоловіка і його дружини. Але можна навести і протилежні приклади. Представник Народного Руху у Верховній Раді переплигує у партію соціал-демократів (о) або ще вище (таке ми з вами спостерігаємо)... Що такий вчинок можливо пояснити гуманними, духовними поривами? Ні. Матеріальними. Виживанням? Знову ні. Потяг до розкоші! Це також парадокс, це також рух. Але це рух деградації особистості, рух у пекло. Дійсно: “Часом і у найвідважніших не вистачає відваги на те, що їм відомо...” (Ф. Ніцше). На підставі наведеного необхідно визнати для себе, що відсутня істина істин; необхідно визнати для себе, що немає таких трактатів, які необхідно сприймати механічно без роздумів у день, ввечері і в ранці. При цьому важливо переконатися: “Що користі людині, якщо вона завоює увесь світ, але втратить власну душу?” (Євангеліє від Матфея).

Подобны мысли крыльям для души,
 И если дать им волю, мчатся далеко.
 И если мысли хороши, то принесут добро,
 И будет мне и вам приятно и легко.
 Итак, нам надо радостно творит..
 Такие мысли, что назначены судьбой,
 И говорить о братстве и добре,
 Чтобы не стыдно было нам с тобой (Алонсо Ньютон Бенн).

Але час повернутися і до справ. Виготовлені запрошення, проспект до 40-річчя заснування Тернопільської державної медичної академії, спеціальний конверт. 25-річчя проводилося також зі значним емоційним піднесенням, але з меншим шумом і розмахом. Про це свідчить і більш скромний проспект тих років.

Запрошення з проспектом відправили поштою або вручили усім ректорам медичних і Тернопільських вузів, першим керів-

ТЕРНОПОЛЬСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ

никам області і керівникам, які мають відношення до освіти і охорони здоров'я області, деяким керівникам обласних управлінь охорони здоров'я, Міністру, його замісникам і начальникам управлінь міністерства охорони здоров'я... Через газету запрошували на урочистості наших випускників і симпатиків... "Процес пішов"... І ми "мали те, що мали"... Ну ніяк неможливо кроку ступити без "класиків" останніх двох десятиліть ХХ століття. Мені подобається вислів Болеслава Пашковського: "Жоден класик не склав би іспиту за власними творами". Я б таке розуміння "класика" значно розширив: "Жоден керівник будь-якого рівня не зміг би написати твору на задовільну оцінку за своїми доповідями (навіть надрукованим в ЗМІ)". Але час переходити до порядку денного наших урочистостей. Відомо ж:

*Борщ по правилам готов:
Вслед за свеклою – морковь.
Друг за другом строго в ряд –
Лук, картофель и томат,
А потом капусту,
Чтобы было густо.*

*Перец, соль, лаврушка –
Вот и все, подружка.*

Так і у нас. 10 квітня (все це дійство проходило в 1997 році) зустріч ветеранів, гостей і випускників інституту. Екскурсія містом. О 16.00 Святочна Літургія з нагоди ювілею академії у Катедральному Соборі Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці. Завершення останньої події відображено на фотографії.

У Катедральному Соборі. Священнослужитель дарує Святошні Книги, які я розглядаю, дякую за них, а пізніше передаю в бібліотеку академії. Все це відбувалося в присутності численних співробітників нашого вузу. "... Нехай буде з вами благодать, милість, мир від Бога Отця та Ісуса Христа, Сина Отцевого, у правді та в любові!" (Друге соборне послання св. апостола Івана). Так усім нам хотілося, в тому числі і мені, Івану. А відомо, що того, хто занадто чогось бажає, воно здійснюється. Ось чому: "Хто вічно бажає, той проводить своє життя в очікуванні, а у кого немає бажання, той чекає на смерть" (П. Буаст). Немає більш тривалого і стабільного вчення від релігійного: "Час нічого не може зробити з великими думками, які так само свіжі і тепер, як тоді, коли

першого разу, багато століть тому, зародилися в мозку своїх авторів. Що було колись продумано і сказано, те тепер так само живо говориться нам друкованою сторінкою” (С. Смайлс).

11 квітня. 9.00-11. 30. Екскурсії по кафедрах і ознайомлення з музеєм академії. Кожний вуз має свої досягнення, кожний вуз має свої особливості, кожний вуз постійно перебуває в динаміці. Неможливо працювати творчо (а педагогічна і наукова праця це завжди творчий процес) і тупцювати на одному місці. Але одному колективу, людині вдається більше одне, іншому – інше. У нашому вузі найкраще налагоджена підготовка науково-педагогічних працівників, думаю, найвища відповідальність у випускників щодо професійних обов'язків... По своєму наочністю, естетичним оформленням, різноманіттям і глибиною змісту кафедра нормальної анатомії (професори В.Г. Ковешніков, Я.І. Федонюк...) була “попереду всієї планети”. “Попереду всієї планети”, тому що коли я ознайомлював з роботою цієї кафедри фахівців зі США, Канади..., вони в один голос заявляли, що подібної досконалості на кафедрі не спостерігали за все своє життя. Або таке. Наявність електронного мікроскопа у вузі не була дивиною. Але те, що він працював постійно (!), то було дивовиною. В той час, практично не виконувалася жодна дисертаційна праця, в якій не були б використані ультрамікроскопічні дослідження. І таке досягнення пояснювалося надзвичайною цілеспрямованістю і високою працездатністю колективу кафедри гістології (завідувач – лауреат державної премії професор С.А. Сморщок). Я не знав і не знаю кафедри, де б її завідувач, як професор Ю.Т. Коморовський, досягнув такої висоти гуманної і професійної досконалості. Я переконаний і сьогодні, що Юрій Теофілович – один із кращих хірургів-гастроентерологів не тільки України, а і всього минулого Союзу. Іде час, але, коли аналізую багаторічний період ректорства, то найбільшою своєю помилкою вважаю те, що цей професор не отримав звання заслуженого діяча науки і техніки. Чому? Не можу відповісти. Ю.Т. надзвичайно скромна людина і ніколи не зробив мені натяку на це, а мене ніби щось оповило туманом, який став перепорою для згадки про необхідність клопотання про таке заслуженого ним звання. На жаль, мені ніхто із моїх помічників не зробив спроби навіть натякнути на таку необхідність (своя рука киває...). Моє переконання сьогодні: Ю.Т. більше “заслужений”,

аніж кожний із восьми вчених (в тому числі і я), які мають такі звання у нашому вузі. Якщо хто-небудь із “заслужених” побажає подискутувати з цього питання, я до його послуг. Юрій Теофілович підготував найбільшу кількість докторів і кандидатів медичних наук. А доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри нервових хвороб М.М. Іщенко, у якого Ю.Т. був науковим консультантом докторської, якось сказав мені, що професор Коморовський здатний бути керівником дисертації будь-якого медичного напрямку. Так вважало і більшість із тих, хто добре знав Ю.Т. Останнього справді вважали ерудитом, в найкращому розумінні цього слова. Але пройшов час, і якось він мені в довірливій розмові повідомив, що більш глибоке пізнання своїх учнів дозволяє йому відмовитись від подальшої активної підготовки кандидатів і докторів наук. Для мене в той час було незрозумілим таке рішення Ю.Т. Сьогодні, коли в мене достатньо часу для роздумів, я з ним солідарний. Тільки така думка опанувала професором в 60 років, а я його зрозумів після 70. Про це я буду з різних точок зору говорити в одній із майбутніх книг. А тепер тільки скажу: не на кожній людині можна поставити “знак якості”.

11 квітня о 12. 00 урочисте засідання (палац культури ім. Л. Курбаса). Це вже багатогодинна (більше п'яти годин) і масова “дефіляда”. Все проходило, як в кращих домах Парижа. Були і Гіппократ, і Телесфор, і Махаон, і...

Тут тобі не Академія наук, тут думати треба (народна приказка).

І, як водиться, моя промова. Остання була надзвичайно лаконічною і короткою, з надією, що її слухали до кінця:

— Шановні друзі! 40 років — це багато чи мало? З точки зору історії, з точки зору тисячоліть — 40 років дуже і дуже мало. З точки зору педіатра, коли кожний день, тиждень несе новий подих в душевний і фізичний розвиток дитини, людини — 40 років надзвичайно багато. Весь цей час наш інститут знаходиться в русі, змінюється, розвивається. Завтра він вже не той, що вчора, кожен рік змінює його зовнішність, інтер'єр, зміст, але несучі конструкції інституту постійні і їх

не сплутаєш ні з якими іншими. Наша АКАДЕМІЯ не втратить висоти і не похитнеться тому, що побудована не на тряському болоті, а на міцному фундаменті творчості і людяності. Небо над нею ясне, і чудові шляхи розходяться у всі боки від неї. Академія багата на знання, і всі, хто долучився до неї, отримують стільки знань, скільки зможуть винести.

Історія інституту — це історія про нас, про всіх, хто був, хто є, хто буде потім. Що може бути важливіше

за освіти для суспільства і для окремої людини? Що може бути важливіше для особистості і суспільства, ніж здоров'я? Чи можуть бути помітні досягнення в галузях освіти й охорони здоров'я без постійного удосконалення культури окремої людини і суспільства? Ми значно більше досягли, якщо б студент, незалежно в якому вузі навчається, одночасно засвоював "ази" у вузах культури і мистецтва. Розвиток і тривалість життя на планеті Земля залежать в першу чергу від культури окремої людини, її освіченості і стану здоров'я. Таке моє переконання. Ми з вами, колеги, йдемо по стежках життя і нам відродно і відповідально усвідомлювати свою напутню причетність до всіх трьох основних каталізаторів розвитку суспільства.

Наше життя – це, насамперед, творчість в покращанні здоров'я здорової і хворої людини, творчість на освітянській ниві, творчість дослідницьких вишукувань. Це рух вперед, а той, хто рухається вперед, осилює свій шлях. Така вже властивість шляхів – вони бажають бути стоптаними.

Я бажаю вам сьогодні творчої удачі, здоров'я, щастя! Щоб всім вашим близьким, рідним було коло вас затишно і тепло. Щоб ви не хиталися під вітрами настрою, не схилялися під натиском обставин, а міцно стояли і впевнено йшли по власному шляху! UIUAT AKADEMIA! Дякую за увагу.

А в цей час. ГІППОКРАТ: "Вельмишановний академіку! Боги Олімпу посвячують вас у сан першого ректора Тернопільської медичної академії та передають символи академічної належності". Гіппократу передають шапочку, мантию, він надягає їх на ректора. Ректор, тобто я: "Я хочу, щоб символи мудрості примножувалися у стінах нашої академії. Ось в руках я тримаю клубок. Він не простий, це чарівний клубок мудрості з ниток Аріадни. Хай в подальшому нитка Аріадни вказує вам правильну дорогу на тернистому шляху вашої майбутньої професійної діяльності" (вручаю клубок студенту).

Ректора проводжають у зал помічники Гіппократа. Піднімається завіса. Хор співає "Gaudeamus".

Моя коротка промова дала можливість висловити свої думки більшій кількості бажаючих спілкуватися з аудиторією.

Жалкую, що відсутні фотографії ведучих цього історичного для нашої академії урочистого вечора: доцентів Людмили Вален-

тинівни Зорі і Сергія Івановича Климнюка (тепер професора, про-ректора). Вони володіли мистецтвом кращих артистів у цьому жанрі, були привабливими і красивими, молодими і веселими, рухливими і спокійними, щасливими... Таке враження, що дух святкування концентрувався в їх діях, рухах, словах... Вони мовби знаходилися на декілька сантиметрів вище підлоги сцени, хоча і не літали. І вся ця легкість з вдячністю сприймалася більш ніж тисячним колективом, колективом тільки на один день, колективом людей з різних районів, областей; різних уподобань, різних вікових груп, різних фахівців у медицині і не тільки в ній. І я, як лікар, думаю: чи є більш сприятлива лікувальна процедура за емоційні враження від бажаного культурно-освітнього дійства? Щось часто я згоджуюсь з Фр. Ніцше: "Найбільш зрозумілим в мові буває не саме с л о в о, а тон, наголос, модуляція, темп, з якими вимовляється ряд слів, — коротко кажучи, музика, прихо-

вана за словами, при-
страсть, захована в
музиці, особистість, за-
хована в пристрасі,
таким чином, все те,
що не може бути на-
писане". Ось яким чи-
ном ми діємо один на
одного, ось яким чином
діє на нас "жива" сце-
на, а не телевізор, ра-
діо... Ось чому я найбі-
льше люблю народно-
го артиста Коцюлима,
а не народного артис-
та... Ось чому я завжди

любив вечори відпочинку в нашій академії, коли ведучими були Людмила Зоря і Сергій Климнюк... Я звернувся із запитанням до Сергія Івановича: чи має він фотографію з Людмилою Валентинівною у той чудовий вечір? І він знайшов таку фотографію. Дивіться. Чи можете сказати, що я не так про них написав?

Передаючи фотографії, С.І. сказав, що він у той час відчував надзвичайну легкість, піднесення, докладав усіх зусиль, щоб святкування відбулося, як свято назавжди. А ще він додав, що його розкутість, неабияка творчість обумовлені і самостійністю вирішення режисерських та сценарних проблем. "І причиною всього цього було надання нам з Л.В. можливості повною мірою реалізувати себе", – додав він. Справді, на запитання до мене "Як би ви, Іване Семеновичу, бажали б бачити нашу роль в проведенні цього вечора?" Я відповів: "Кращого варіанту, аніж надати вам повну самостійність, я не бачу". Таким чином художнє оформлення святкування було і для мене "вперше". Безумовно, Л.В. і С.І. допомагала вся академія, особливо проректор з патріотично-національного виховання доцент Пришляк. Друга особливість цього дійства було в тому, що на сцені не було президії, а ректор був на сцені тільки тоді, коли виступав з короткою промовою. Навіть сувеніри від гостей я приймав у залі.

Більше того, ми не виділяли в залі місця для “іменитих” гостей і для себе. Розміщався кожен так, як йому заманеться. Можна сказати, що це не зовсім організовано, а можна сказати і по-іншому: вища форма прояву демократії. Як би там не було, я не чув слів невдоволення від жодної людини.

У зв'язку з тим, що мова йде про професора С.І. Климнюка, я наводжу фотографію його і доцента Михайла Степановича Творка, який був (думаю, що і є) для С.І. добрим наставником протягом десятиліть. М.С. навіть на фотографії говорить щось повчальне.

Для мене відпочинок і роздуми – єдине дійство:

*Жизнь была и сладкой и соленой,
А порою и горькою была.
Раненый и трижды исцеленный,
Говорю я:
Жизнь, тебе хвала!*

*Ты дарила тишиной мгновенной
И бросала в полымя огня.
Убивала черною изменой,
Воскрешала верностью меня.*

*Обращалась с материнской лаской
И преподносила мне урок (Микола Старшинов).*

Час іде. Ведучі надають слово Богдану Бойку, губернатору, людині, яка і до сьогодні не знайшла себе. Але шукає...

Богдан Бойко в одній із ролей – губернатора.

Він перебрав численні посади: викладач кафедри суспільних наук педагогічного інституту, активний діяч Народного Руху, голова обласної ради депутатів, голова обласної державної адміністрації, неодноразовий депутат Верховної Ради України, замісник голови Народного Руху України В'ячеслава Чорновола..., а останній час утворює то один, то інший Рух України, то декларує свої наміри висунути себе у Президенти України... Одним словом, спускатися з "гори" не має на-

мірів. І таке моє враження, людини, далекої від політики, яка економить час на ЗМІ, що він себе ще не знайшов. Я пам'ятаю, як в кінці 80-х років він гасав по Тернополю з довгими, хвилястими локонами волосся, яке куйовдив вітер, зі зграйкою молодих хлопців. Виглядало привабливо. Коли "пішов у начальники", то з не відомих мені міркувань значно обрізав... волосся. І став звичайним громадянином. Останні роки в Тернополі, в місті, мешканці якого так високо підняли "Бодю", буває рідко, якщо буває взагалі. Місцеву пресу також не балує своєю увагою. Я не пам'ятаю, коли читав або слухав його політичні або економічні (за освітою він економіст) міркування, виступи... Таке враження, що першо-прохідцем в царині організації Народного Руху на Тернопіллі Бойку, Куземко, Бойчуку... зовсім не погано живеться в столиці нашої улюбленої Батьківщини. Для більшості девіз Станіслава Єжи Леца: "В столиці і собака гавкає центральніше" є привабливим. Чим керувався наш губернатор (в минулому) – не відомо, у всякому разі – мені. Може, як пише в своїх "Нецензурних думках" О. Макаренко (професор нашої академії), висуванці не були завжди задоволені наданими (може, взятими штурмом) в дуже короткий термін матеріальними благами в провінції (Тернополі): "На-

родна хвиля винесла в Тернополі на вищі щаблі влади професора (проф. Гром'яка з педінституту – прим. автора). Професор почав соціальні зрушення в місті з того, що переселив себе в квартиру з двома туалетами, чим викликав незадоволення міської громадськості. Пояснюючи по радіо тернополянам своє рішення, професор висловив здивування, чому це вони не знають, що в Європі, куди ми тепер прямуємо (правильніше – пхаємося – автор), квартири з двома туалетами – річ буденна. Невдовзі тернополяни поїхали на заробітки в Європу (прибирати туалети) і переконалися: професор був правий”. А про столицю Микола Олексійович Некрасов писав ще в 1843 році:

*Столица наша чудная
Богата через край,
Житье в ней нищим трудное,
Миллионерам – рай.
Здесь всюду наслаждения
Для сердца и очей,
Здесь всё, без исключения,
Возможно для людей:
При деньгах вдвое вырасти,
Чертовски разжиреть,
От голода и сырости
Без денег умереть...*

У мене склалося враження, що тільки Георгій Петрук-Попик, ініціатор організації першого в Україні обласного осередку Народного Руху, не змінився за останні 15 років: він був і є клубком оголених нервів, гостро і жорстко реагує на всі відхилення і неподобства (зрозуміло на його думку), які він спостерігав у борні за незалежність України і спостерігає при розбудові уже незалежної України. Я можу стверджувати, що матеріального покращання ні він, ні його близькі за роки незалежності України не отримали. Він зазнає у свему житті таких же незгод, як і більшість людей нашої держави. Мені здається, що держава могла б забезпечити видання його творів; як і колись, так і сьогодні він у постійних пошуках спонсорів. І ніхто на Тернопіллі не зазнав стільки утисків у другій половині 80-х ро-

126

**ДУРА
СЛОВА И БОРНИ
(1984-1991)**

[illegible]

До речі, це підтверджується і його віршем, який він присвятив “Побратимам-рухівцям, демократам блоку 1989-1991 років”:

*Згадаймо, браття, наш у РУСІ рух:
Під марш козацький мітингові січі,
В єднанні душ і помислів ланцюг,
І голос Волі на Великім вічі...*

Довкруз – собачі тирла у гризні,
Червоні ЗМОПи, стукачі-агенти...
А ми – ішли... Вели нас у борні
Свої поети й мужні дисиденти –

*Отой незчакхий український цвіт,
Що розпелюстивсь у Народній Раді,
Яка з'єднавшись у моноліт, – у світ
Змогла дихнути, вирватися з чаду...*

*...Ішли... Змогла... А нині, як гравців
Недбалих, нас ми бачимо в цейтноті.
Один – в Канаді ловить окунців,
Гасає другий на чужій тойоті.*

Тут би я додав прозою (І.С.): “Страус зовсім не ховає голову в пісок – він показує нам задницю” (Мечислав Шарган).
Продовжую вірш.

*На владну іниий спокусившись ману.
А той втомився чи терпіння трісло...
А хтось під співи лисячі заснув
Та й провалився у глибоке крісло.*

*А вже гетьманів скільки та вождів!..
...І навіть ті, хто перейшов крізь муки,
Хто з кимось разом між дротів сидів –
Шаблі схрестили у ганьбі розлуки.*

*А Змій спокійно відростив хвоста
І їдь зберіг під чорним піднебінням.
І прагне знову спопелить Христа,
Свободи древа вирвати з корінням.*

*Не час амбіцій, суєти і чвар.
Не час хандрити чи шукати лаврів.
Зі сходу чути голоси примар,
Щоб воскресити еру динозаврів.*

*Тож прапорів ховати не пора,
Серця гасити в спалахах емоцій.
Щоб не згубила нас підступна гра,
Зову: Рятуйте Україну, хлопці! (25 березня 1993).*

І в такому напрямку, переважно, написані всі його численні твори. І ви після цього запитуете, чому він з великими труднощами друкується?

Професор Юрій Коморовський з напутнім словом

Від професорсько-викладацького складу академії до слова запрошується завідувач кафедри госпітальної хірургії професор Юрій Теофілович Коморовський. Старожил академії, в ній він працює з перших днів заснування вузу. Про нього я вже неодноразово писав, але знову додам – це найбільш освічений професор Тернопілля, лікар від Бога, рідкісний сім'янин, у якого глибина любові і поваги до своїх близьких не мали меж. Академічна, скромна, переконлива, проникнута пошаною і повагою до студентів, викладачів і гостей,

його промова *sine ira et studio* (без гніву і пристрасті, об'єктивно) була схвально сприйнята присутніми. Його стан на цій фотографії можна охарактеризувати словами Бальмонта: "Є дивне напруження стану розуму, коли людина сильніша, розумніша, красивіша за саму себе... Такі стани, які наближають нас до світів позамежних, бувають у кожного, наче на підтвердження великого принципу остаточної рівноправності всіх душ. Але одних вони відвідують, мабуть, тільки раз у житті, над іншими, то сильніше, то слабіше, вони спрямовують майже безперервний вплив, і є обранці, яким дано кожної півночі бачити привидів і з кожним світанком чути биття нових життів". Не так давно Юрію Теофіловичу виповнилося 80 років. З цього приводу була проведена позачергова Вчена рада, на якій його вітали з чудово прожитими роками, бажали доброго здоров'я... Перша і основна промова була виголошена його улюбленим учнем, тепер уже професо-

ром Ігорем Дзюбановським. Ю.Т. душі не чув у ньому... Співробітники клініки раз у раз чули ніжне "Ігорчику, принеси те, подай се, ставай за операційний стіл, перев'яжи рану хворому..." Тому не випадково Ігор Якович Дзюбановський став класним фахівцем, який ні вдень, ні вночі не виходить з палати хворих, з операційною... Хочу навести такий приклад. Два роки тому у мене у службовому кабінеті в лікарні виник гострий больовий синдром. Мої лаборантки одночасно зателефонували завідувачу хірургічного відділення нашої обласної клінічної дитячої лікарні і професору Дзюбановському, який знаходився в другій міській лікарні. І що ви думаєте, хто з них швидше прибув до мене? Правильно подумали, Ігор Якович. І в цьому весь Дзюбановський. Такі учні надихають свого ВЧИТЕЛЯ. Такі учні в майбутньому будуть добрими Вчителями. Ось чому:

*Сажая деревцо, и тем я веселюсь,
Что если от него сам тени
не дождусь,
То внук мой некогда сей
тенью насладится
И это для меня уж плод (И.А. Крылов).*

Як бачите, Ігор Якович не тільки чудовий лікар, науковець, педагог, а ще й неперевершений аматор естрадного мистецтва. У нього виходило не гірше, ніж у тріо Мареничів. Він сам підбирав собі партнерів (двох дівчаток-студенток), репертуар (пісні), був керівником і співаком. Його вихід на сцену завжди для мене був великим святом. Характер підбраної пісні, її мелодійність і душевне виконання, м'які, заспокій-

Професор Ігор Дзюбановський розважає колег

ливі і плавні рухи виконавців впливали на мене не тільки гіпнотерапевтично, але й викликали емоційну піднесеність. Більше того:

*Во всем мне хочется дойти
До самой сути.
В работе, в поисках пути,
В сердечной смуте.*

*До сущности протекших дней,
До их причины,
До оснований, до корней,
До сердцевины.*

*Все время схватывая нить
Судеб, событий,
Жить, думать, чувствовать, любить,
Свершать открытья.*

*О, если бы я только мог
Хотя отчасти,
Я написал бы восемь строк
О свойствах страсти.*

*О беззаконьях, о грехах,
Бегах, погонях,
Нечаянностях впоыхах,
Локтях, ладонях.*

*Я вывел бы ее закон,
Ее начало,
И повторял ее имен
Инициалы.*

*Я б разбивал стихи, как сад.
Всей дрожью жилок
Цвели бы липы в них подряд,
Гуськом в затылок.*

*В стихи б я внес дыханье роз,
Дыханье мяты,*

*Луга, осоки, сенокос,
Грозы раскаты.*

*Так некогда Шопен вложил
Живое чудо
Фольварков, парков, роц, могил
В свои этюды.*

*Достигнутого торжества
Игра и мука –
Натянутая тетива
Тугого лука (Борис Пастернак).*

Хотілось би, щоб так було завжди. У такому випадку і ВЧИТЕЛЬ, і учень знаходять стійку рівновагу в житті, в життєвих радощах і смутку, під час праці і під час відпочинку, під час бадьорості і сну... А це вже основа добробуту і сімейного затишку, творчості і тривалої працездатності.

Начальник Тернопільського обласного управління охорони здоров'я, кандидат медичних наук Василь Михайлович Князевич в радісному настрої і з піднесенням вітає своїх колег у найбільшому палаці в Тернополі – палаці культури ім. Л. Курбаса.

В.М. вирізнявся толерантним характером, був спостережливою та схильною до аналізу людей і подій особистістю. Багаторічне спілкування з ним дозволило мені переконатися в його об'єктивності, доброзичливості і бажанні покращити лікувально-профілактичну

Василь Михайлович Князевич

допомогу населенню області. Коли йому запропонували зайняти це крісло, то одним із “важливих” завдань, яке поставили перед ним, було зміщення з посади ректора професора Сміяна. Він не кинувся у вирву, а розпочав вивчення досягнень і недоліків інституту, колективу і його керівника, тобто мене. Він достатньо довго придивлявся, прислуховувався, принохувався... Мені не відомі його дії, які були спрямовані проти інституту або проти мене. Більше того, з часом у нас склалися дружні стосунки, які проявлялися в погодженні всіх принципових рішень щодо покращання профілактично-лікувальної роботи в області та удосконалення підготовки лікарів у нашому вузі і поліпшення наукових розробок. На колегіях МОЗ України наш інститут і управління охорони здоров'я відзначали як зразок творчого, дружнього і синергічного вирішення всіх питань охорони здоров'я населення області. І не тільки. Ми могли зустрітися в неофіційній обстановці, випити по ... грам, пожартувати, поспівати (я співав гірше, але співав, і неодноразово; В.М. навіть одного разу сказав, що я добре співаю. Думаю, що таким чином він мені бажав зробити приємність). Завжди разом брали участь у республіканських форумах охорони здоров'я, узгоджували свої виступи. Тільки один раз (ба, який я злопам'ятний) В.М. написав у МОЗ листа, зміст якого суперечив інтересам нашого вузу. Але після дружньої розмови В.М. свій службовий лист відклика з МОЗ України. Деякі мої помічники навіть дорікали мені, що я в занадто добрих стосунках з начальником обласного управління охорони здоров'я. Після декількох дорікань я змушений був на ректораті сказати: доки дружні взаємини між нами з В.М. збережуться, колективи клінічних кафедр будуть дружно працювати з працівниками клінічних лікарень. Так воно і було. Я керувався словами Коельо Пауло: “Воїн світла знає, скільки що коштує. Він приймає рішення чинити так, а не інакше, керуючись натхненням і вірою. Але іноді він зустрічає людей, які зовуть його взяти участь у боротьбі за те, до чого він не причетний, вийти на поле битви, не відоме йому або не цікаве. Ці люди намагаються зробити так, щоб воїн прийняв виклик, важливий для них – але не для нього. І часто це – люди, близькі воїну, люблять його, вірять в його силу, і тому вимагають, щоб він прийшов до них на допомогу.

Коли таке трапляється, воїн посміхається, намагається довести їм, що любить їх, — але не відповідає на їх виклик. Істинний воїн світла завжди сам вибирає собі поле битви”.

Я із задоволенням споминаю роки нашої сумісної роботи. Може, в цьому є і нашарування суб'єктивного: В.М. був ровесником мого сина, і я його нерідко називав синком, сином. Він не заперечував. Таким чином: “Не все, що трапляється, трапляється від долі. Дещо знаходиться і в нашій владі” (Карнеад Киренський).

Дійсний член Академії медичних наук СРСР, дійсний член Національної академії України, дійсний член Академії медичних наук України, дійсний член Академії педагогічних наук, професор, доктор медичних наук, гігієніст за фахом Євген Гнатович Гончарук; він же ректор Київського Національного медичного університету і завідувач кафедри гігієни цього ж вузу. Жартуючи, я йому говорю, що за “нагородами” він би був першим на планеті аби не перешкождали Леонід Ілліч та Микита Сергійович... Але між ними є суттєва різниця: вожді самі собі вішали зірки, а Євгену Гнатовичу звання надавали зібрання вчених. Мабуть, має рацію Еріх Менде, коли говорить, що “ордени допомагають відрізнити політиків від офіціантів”. Чи можемо ми уявити життя без орденів, звань, лампасів, кокард...? Ні в якому разі! Я також не виняток. Коли побачив міністра внутрішніх справ в парадній формі (море цяцьок на одязі від тім'ячка до п'яток), то подумав, що ми крокуємо не тільки попереду папуасів, а і всієї планети. Ці та інші прикраси є свідченням нашої з вами близькості до первісного суспільства. Порівняйте первісне суспільство (наскільки у вас вистачить фантазії) з теперішнім, яке зоветься цивілізованим, і ви зі здивуванням знайдете немало переваг першого. Можна погодитися:

*Все что в мире не встречается,
Тлеет, вянет, разрушается,
Слава, пышность, сочинения
Сокрушатся, позабудутся;
Мимо идут небо и земля...
Что же не исчезнет в век веков?
Добрые дела душевные!*

Євген Гончарук

Чотири рази академік Євген Гончарук пригадує минулі дні. Виявляється Є.Г. розпочинав свій трудовий шлях з Тернополя, з Тернопільського медичного інституту, з посади асистента кафедри гігієни. Тернопілля виявилось для нього вдалим стартовим майданчиком, а тому залишилися спомини тільки емоційно піднесені. Ось чому Є.Г. приїхав на наші урочини разом зі своєю дружиною Галиною, ось чому його не покидав ані на секунду чудовий настрій, ось чому всі знайомі і незнайомі колеги

на святкуванні були для нього близькими і навіть рідними. Молодість — це весна, молодість — це весела посмішка, молодість — це найглибші і найгостріші почуття, молодість — це любов, молодість завжди залишається в тобі, молодість... І не дивно, що Євген Гончарук може розповідати про своє нетривале тернопільське життя довго, захоплено, з бурхливим гормонально-емоційним викидом добра усім організмом. І я його добре розумію. Про коротку трудову діяльність на посаді фельдшером я з великим задоволенням, з подробицями можу розповідати годинами й годинами, а про 17 років ректорства — скупو, коротко і помірковано. Це все ознаки молодості, ознаки підвищеного сприйняття подразнень зовнішнього світу. Із сумом і жалем говорю: а молодість не повернеться, не повернеться вона... І коли хтось із нас говорить, що можна завжди залишатися молодим... душею, то щирість такої думки більш ніж сумнівна. Якби то так! Але, як говорив мій тато: “задиришка є, а мочишки немає”. І є всі підстави, щоб з цим погодитися.

Молодість то не повернеться, але ж наші урочини своїми позитивними подразниками сприяють стимуляції усіх процесів в

організм, які додають нам сили фізичного, духовного і морального спрямування. У цей час приходять на пам'ять забуті вірші, афоризми, власний гумор, появляється "гостре" слівце, тягне до пісні, танцю і до... протилежної статі... І багато дечого непередбаченого. І хоча молодість назавжди не повернеться, але на деякий нетривалий час вона все-таки повертається. Як в даному випадку. А Расул Гамзатов налаштований ще більш оптимістичніше:

*...но, завершая четвертый десяток,
Взрослым не стал я, хоть стал я седым.
Я, как мальчишка, на радости падох,
Так же доверчив и так же раним.
Раньше я думал, что детство – лишь долька
Жизни людской.
Но клянусь головой,
Жизнь человека – детство, и только,
С первого дня до черты роковой.*

Правда, щоб молодість на якийсь час повернулась, необхідно цього бажати, налаштовуватись на такий стан. Можу стверджувати, що наявність зла за пазухою, нехай і в незначній кількості, ніколи не дозволить пережити заново і неодноразово миттєвості молодості. Немає більш важливого завдання, яке все життя стоїть перед homo sapiens, як видалення зі свого внутрішнього "Я" недобррозичливості, зла, неповаги до свого ближнього. А ще краще профілактика, ніж лікування: не допустити сприйняття нічого, що має чорний колір як символ диявольського впливу.

Значна більшість в палаці молодь і більша частина старших людей в стані молодості. А отже:

*Огні горять, музика грає,
Музика плаче, завиває;
Алмазом добрим, дорогим
Сіють очі молодії;
Витає радість і надія
В очах веселих; любо їм,
Очам негрішним, молодим.
І всі регочуться, сміються.*

*І всі танцюють. Тільки я,
Неначе заклятий, дивлюся
І нишком плачу, плачу я.
Чого ж я плачу? Мабуть, шкода,
Що без пригоди, мов негода,
Минула молодість моя (Тарас Шевченко).*

На вулиці, може, й негода, в суспільстві немало негараздів, не все було добре у кожного із нас ще вчора, але сьогодні всім нам весело і ми готові з легкістю “переступити” (подолати) будь-які перепони, які заважають бути нам молодими і радісними. Так і хочеться кожному із присутніх крикнути на весь голос: життя – це чудові миттєвості. Миттєвості, які визначають доцільність життя. Миттєвості, які посилюють тепло, добро, красу... в наших душах. “Смійся – і увесь світ буде сміятися з тобою; плач – і ти будеш плакати один” (Елла Уїлер Уїлкокс).

Всі, кого ви бачите на цих фотографіях, – це “ми” – колектив Тернопільської медичної академії!

Я вважаю доречним такий підпис під цією фотографією: “Дитина народжує батьків” (Станіслав Єжи Лец). Це тільки три “дитини” із багатьох тисяч випускників нашого вузу: член-кореспондент Національної Академії наук, член-кореспондент Академії медичних наук України, заслужений діяч науки і техніки, професор, доктор медичних наук, завідувач кафедри фармакології Київського національного медичного університету Іван Сергійович Чекман (він вітає студентів і працівників нашого вузу); член-кореспондент Академії медичних наук, заслужений діяч науки і

техніки, лауреат премій, заступник з наукової роботи директора НДІ нейрохірургії АМН, завідувач кафедри нейрохірургії Київського національного медичного університету, професор, доктор медичних наук Віталій Іванович Цимбалюк (перший справа) та професор, доктор медичних наук, завідувач відділу амосовського НДІ серцево-судинної хірургії АМН України Леонід Лукич Ситар. Безумовно, в першу чергу наші учні підносять авторитет своєї Alma mater, а відповідно, і всіх нас. Чи міг би відбутися Київський медичний університет без Євгена Гончарука, який отримав перший і ґрунтовний заряд науковця і педагога в Тернопільському медичному інституті, без Чекмана, Цимбалюка..., випускників нашого вузу? Це подібне до жарту, але в кожному жарті є своя частка правди.

Ось нинішній Іван Сергійович Чекман. А це його враження про свою alma mater:

“Alma mater — ці слова для мене завжди асоціюються з Тернопільським медичним інститутом (на сьогодні — медична академія), який закінчив з відзнакою в 1961 році і був направлений на роботу в Ланковецьку дільничну лікарню Волочиського району, Хмельницької області. Після двох років роботи в дільничній лікарні в 1963 році склав успішно іспити і був зарахований

до аспірантури на кафедру фармакології Київського медичного інституту (на сьогодні — Національний медичний університет), яку очолював усесвітньо відомий вчений-фармаколог, академік Академії медичних наук СРСР, професор Олександр Ілліч Черкес. Навчання в аспірантурі збагатило мене знаннями

не тільки з фармакології, але й з біохімії, тому що за рекомендацією мого вчителя О.І.Черкеса в Національному державному університеті ім. Т.Г. Шевченка прослухав курс лекцій із цієї дисципліни. За порадою мого вчителя прослухав також курс лекцій в цьому вузі з фізичної хімії і фізіології. Ця теоретична підготовка сприяла швидшому проведенню дослідження за темою кандидатської дисертації, яку захистив у листопаді 1966 року і докторської дисертації, яку захистив у травні 1973 року. З 1966 року по 1969 рік асистент, з 1969 по 1972 рік – доцент, а з 1972 року завідую кафедрою фармакології з курсом клінічної фармакології Національного медичного університету. Серед моїх 40 монографій, підручників, посібників, довідників, словників є книги, видані з викладачами Тернопільської медичної академії, зокрема професорами М.П. Скакуном, К.А. Посоховою, М.А. Андрейчиним, І.А. Яшаном. За цей період весь час спостерігав за розвитком своєї alma mater, радів її успіхам, переживав невдачі. Якщо бував у Тернополі, заходив у теоретичний корпус, на кафедру фармакології, де під керівництвом професора М.П. Скакуна виконав дві наукові студентські роботи, за які нагороджений грамотами Міністерства освіти України. Запам'ятався мені період керівництва Тернопільською медичною академією професором І.С. Сміяном і те позитивне, що зробив професор І.С. Сміян для розвитку вузу. По-перше, розпочав більш активно залучати викладачів до науково-дослідної роботи з обов'язковим друкуванням не тільки наукових статей в журналах, але й монографій, довідників, підручників, посібників. Із задоволенням читав у республіканській бібліотеці монографії професора І.С. Сміяна “Гіпотрофія” (1989), “Бронхіальна астма дитячого віку” (1995), “Алкогольний синдром плода” (1995), “Актуальні питання вакцинопрофілактики інфекційних хвороб у дітей” (2001) та інші. Приємно ознайомитися було з підручниками проф. І.С. Сміяна “Госпітальна педіатрія” (1997), “Педіатрія. Цикл лекцій” (1999). По-друге, Тернопільський медінститут стає своєрідним центром проведення з'їздів, конференцій, симпозіумів із різних дисциплін, і в першу чергу з педіатрії. В цьому, без сумніву, заслуга проф. І.С. Сміяна. По-третє, за ініціативою проф. І.С. Сміяна цей вуз розпочав активно розвивати міжнародне співробітництво як

в науковому, так і педагогічному напрямку, що сприяло визнанню Тернопільської медичної академії в світі. По четверте, професор І.С. Сміян застосовує для лікування дітей природні фактори і метаболічні препарати, що збігається з напрямком наукової діяльності працівників кафедри фармакології Національного медичного університету, яку маю честь очолювати 32 роки. З приходом до керівництва Тернопільської медичної академії нового ректора проф. Л.Я. Ковальчука ця робота значно розширилася, але започатковувалась проф. І.С. Сміяном.

Коли в 1994 році проводились вибори до Академії медичних наук України, то на вакансію по педіатрії балотувалось декілька відомих вчених-педіатрів, в тому числі проф. І.С. Сміян. Члени Академії медичних наук України по достоїнству оцінили внесок професора І.С. Сміяна в педіатричну науку, і він був обраний членом-кореспондентом АМН України. На цій сесії членом-кореспондентом АМН України по спеціальності "Нейрохірургія" обрали відомого вченого проф. В.І. Цимбалюка – випускника Тернопільської медичної академії. Мені було надзвичайно приємно вітати їх з обранням членами-кореспондентами АМН України, як своїх одновузівців.

Тернопільська медична академія в останні роки стрімко розвивається, будуються нові корпуси, випускаються нові монографії, підручники, посібники, друкуються наукові статті, активно працює видавництво "Укрмедкнига". На базі академії проводяться не тільки українські, але і міжнародні конгреси, з'їзди, конференції.

Нам, випускникам Тернопільської медичної академії, приємно приїздити до своєї alma mater, виступати з науковими доповідями і разом з нашими вчителями та студентами радіти за її успіхи та вітати з досягненнями.

Чекман І.С., член-кореспондент Національної Академії наук і Академії медичних наук, заслужений діяч науки і техніки, лауреат Державної премії, доктор медичних наук, професор".

Я з великим задоволенням наводжу текст листа талановитої і симпатичної мені людини професора Віталія Цимбалюка: *"Для мене спілкування із членом-кореспондентом АМН України, заслуженим працівником вищої школи України, професором Сміяном*

Іваном Семеновичем – це спілкування з *Alma mater* – Тернопільським медичним інститутом. Так склалося, що після закінчення інституту в 1970 році я не мав можливості бути в Тернополі, в якому за цей час змінилося два ректори: П.О. Огій та І.І. Гетьман. Перший ректор, з яким я спілкувався після закінчення вузу, був Іван Семенович Сміян. З першої хвилини він викликав симпатію як розумна, виважена, інтелігентна людина. Про те, що він прекрасний фахівець-педіатр, я знав із відгуків хворих та інших моїх колег, які працювали в Тернополі. Всі подальші спілкування з Іваном Семеновичем не тільки підтвердили моє перше враження, але дали можливість побачити професора І.С. Сміяна як чудового організатора, керівника високого рангу. Його рішення завжди були дійсно виваженими. Я не пам'ятаю ні одного випадку, коли б він прийняв яке-небудь імпульсивне рішення. Можливо, вони і були, але я даю власну оцінку за ті епізодичні хвилини спілкування з Іваном Семеновичем. Пам'ятаю період, коли Іван Семенович розпитував мене про мого однокурсника професора Ярослава Ярославовича Боднара, якого він хотів взяти проректором. Тільки після того, як він переконався у високій порядності Ярослава Ярославовича, останній став проректором з навчальної роботи. І думаю, що Іван Семенович не помилився у своєму виборі. Ярослав Ярославович працював чесно, добросовісно весь період свого проректорства. Згадую чудове свято, яке організував Іван Семенович зі своєю командою у 1997 році на честь святкування 40 років заснування Тернопільського державного медичного інституту. Це була велика подія, в якій брали участь не тільки тернополяни, але й велика кількість випускників та гостей із усієї України. Нас, трьох випускників, які працювали в Києві запросили на сцену одночасно: професор Іван Сергійович Чекман, завідувач кафедри фармакології Київського медичного університету – легенда Тернопільського медичного інституту (перший кандидат меднаук, перший доктор меднаук, перший професор-фармаколог, перший член-кореспондент АН та АМН України), професор Л.Л. Ситар – керівник відділу інституту серцево-судинної хірургії, прекрасний кардіохірург, який не виходить із операційної (уже тоді він мав у своєму арсеналі 5000

операцій на серці) і я – тоді ще молодий професор кафедри нейрохірургії Київського медичного університету. Всі ми мали можливість привітати свій рідний інститут з ювілеєм. Хочу сказати, що сам Іван Семенович тоді мало з'являвся на сцені, але я бачив, як він із залу керує всім процесом як досвідчений диригент, який помахом невеличкої диригентської палички включає цілу армію музичних інструментів. Вже тоді інститут суттєво відрізнявся від того, який я пам'ятаю за період 1964-1970 років. І це була велика заслуга ректора – Івана Семеновича Сміяна. І зараз Тернопільська медична академія продовжує розвиватися і є однією із кращих в Україні. Іван Семенович дав можливість вирости в стінах Тернопільського медичного інституту багатьом моїм однокурсникам, які стали докторами медичних наук, професорами: професор-хірург Віктор Олександрович Шідловський, професор-хірург Михайло Олександрович Ляпіс, професор-патологоанатом Ярослав Ярославович Боднар, професор-фармаколог Людмила Андріївна Порохняк, професор-терапевт Фелікс Андрійович Звершхановський, професор-терапевт Сюзанна Антонівна Локай, які очолювали і зараз очолюють ключові кафедри Тернопільської медичної академії. Знаю ще Івана Семеновича як гарного сім'янина, не один раз бачив його любов і піклування відносно дружини, дітей, внуків. Я особисто був дуже щасливий, коли на місце члена-кореспондента АМН України з педіатрії в 1994 році із всіх претендентів був обраний відомий в Україні педіатр-професор Іван Семенович Сміян. Знайомство із книгами-спогадами Івана Семеновича показало, що він не тільки володіє науковою мовою, а є прекрасним літератором, знавцем поезії.

Хай доля усміхається Вам, Іване Семеновичу!!!

В.І.Цимбалюк”.

Безумовно, нам хотілося, щоб на святкуванні було якомога більше випускників, але, але... Не змогли приїхати доктори медичних наук, професори С.Я. Якименко (Одеса), Д.А. Сеймівський (Київ), В.Ф. Антонів (Москва), С.М. Дроговоз (Харків)...

У цей святковий вечір перед початком урочистостей у фойє палацу культури були організовані різноманітні цікаві ігри, “вгадай”... з метою заповнити вільний час студентів, працівників,

гостей... Серед всього іншого було і таке: Автаділ (студент, майстер спорту із боротьби) сидів за столиком і пропонував помірятися силою шляхом виведення із вертикального положення зігнутої в ліктьовому суглобі руки в горизонтальне. Бажаючих було багато. Всіх перемагав Автаділ (сьогодні він бізнесмен). Дивлюсь, як в цей час навколо цієї гри кружляє професор Віталій Цимбалюк. Думаю, що це йому не подобається статичне спостереження і чому він вибрав рух навколо столика? Виявилось, що він творчо (вчений!) виявляв слабкі сторони Автаділа. Потім сідає і пропонує поборотися. Знайшовся ще один майстер спорту! Сам же вважаю, що Автаділ “не по зубах” професору. Але я помилився. Помилка була приємною. Віталій Іванович дуже скоро подолав свого суперника. Знай наших!

На цьому фото професор В.І. Цимбалюк (в центрі) у фойє палацу культури “Березіль” з приємністю знайомиться “що до чого”, поряд з ним справа професор Михайло Олександрович Ляпіс, зліва старший викладач кафедри хімії Трендовацький. Настрій у всіх чудовий. Незважаючи на те, що “молодість вже не вернеться”, всі вони молоді, життєрадісні, веселі. Такими будьте завжди!

А це на фото зліва мій безпосередній керівник, начальник головного Управління вищими і спеціальними середніми навчальними закладами МОЗ України, професор Юрій Васильович Вороненко. Людина високої культури, знавець справи, який завжди вирізнявся коректністю і доброзичливістю (тепер він ректор Київської медичної академії післядипломної освіти). Я тримаюся за свого керівника, а Тамара Воронцова (кандидат медичних наук, асистент кафедри педіатрії, яку я очолюю) за мене. Одним словом, видно, що я “розриваюся”. Але всі ми бачимо попереду щось цікаве.

Щось подібне, як і з професором В.І. Цимбалюком, було зі мною. Їду на малу батьківщину, на Сумщину. В Харкові мене зустрічає мій друг, однокурсник Віктор Філатов, професор, завідувач кафедри Харківського медичного університету. На Воркслі (найбільш чиста річка в Україні) Віктор організовує “сабантуй”, де присутні і його нові друзі. Прийшов час, коли гості розпочали боротьбу, про яку писав вище. Всіх перемагає молодий сільськогосподарський начальник. Після кожної перемоги на весь ліс від нього розлягаються самозадоволені звуки первісної людини. Пропоную йому поборотися зі мною. Він сприйняв

мою пропозицію як жарт, адже я був у 2 рази старший за нього. З поблажливою посмішкою він згодився боротися. Я був налаштований на перемогу. Вклав усю силу, на яку був здатний, і переміг. Правда, декілька місяців мої суглоби задіяної руки давали про себе знати. Ці два приклади переконують нас, що “той великий цар, хто цар над самим собою” (Демокріт Абдерський).

У мене таке враження, що не тільки професор І.С. Чекман, а й професори В.І. Цимбалюк, Л.Л. Ситар і багато інших наших випускників врахували застереження Росса Байрона: “Запишіть на папері свою життєву мету. Коли вона написана чорним по білому, ми можемо куди-небудь рухатися. Дуже мало хто може визначити свою мету, не говорячи вже про те, щоб її записати. Ви не досягнете щастя, поки не поставити перед собою ясну мету”.

Ми часто переоцінюємо свою роль вчителя...; ми його вивчили, ми його направили на правильний шлях, ми його переконували, ми за ним спостерігали, ми... А як просто на цю проблему дивиться Віктор Гюго:

*Мои учителя... В кудрявом детстве, помню,
Их было трое: мать, священник, сад укромный,*

*Тенистый старый сад! За каменной стеной
Он тихо прятался, таинственный, густой;
Лучистые цветы глядели там в глаза мне,
Букашки и жучки там бегали по камню;
Сад, полный отзвуков... Там был лужок и лог,
А дальше словно лес! Священник-старичек
Был в Грецию влюблен, в священный град Приама
И в Тацита... А мать была... ну, прости мама!*

Які теплі, близькі, довірливі, сприйнятні слова для кожного із нас; вони огортають нас, як тепла, ніжна паленка малу дитину.

Думаю, що в більш старшому віці на організм подразники впливають не стільки комплексно, як в ранньому дитинстві, а вибірково, диференційовано. Але відношення УЧИТЕЛЬ – УЧЕНЬ (часто просто учень) – надзвичайно складна проблема. Учитель завжди бажає більшого, ніж може дати йому учень. Пізніше ми до цього питання ще повернемося.

Але час і заспівати.

З надзвичайно високим почуттям відповідальності, пунктуальна і дисциплінована на робочому місці, Людмила Миколаївна знаходила час і для свого "хобі" – музика, театр, естрада... До речі Л.М. свого часу закінчила музичне училище. От і не дивно, що чудовою піснею вона вітає свій колектив. Л.М. працювала секретарем у мого попередника доцента І.І. Гетьмана, близько 17 років – у мене. І я можу сказати від себе і від І.І.: "Офіс може працювати без шефа,

але не без секретаря" (Джейн Фонда). Я не пам'ятаю, щоб хто-

небудь поскаржився на неувважність Л.М. Іноді мені здавалось, що вона нерідко могла вирішити те чи інше питання не гірше моїх помічників. Її привітність, бажання допомогти порадами всім, хто мав намір звернутися до ректора, здобували Л.М. любов і повагу членів колективу Тернопільської медичної академії. У стосунках зі мною Л. М. завжди прагнула попередити мої дії, зробити мені приємність (квіти, ідеальна чистота в кабінеті, на столі...), завжди була привітною, навіть при власних побутових негараз-

дах. І справді: “Необхідно володіти залізними нервами, щоб бути привітним кожного дня з однією і тією ж людиною” (Бенджамін Дізраелі). Незважаючи на те, що “легше пізнати людей взагалі, аніж одну людину зокрема” (Ларошфуко), хотів би стверджувати про Людмилу Миколівну, як про кращу свою помічницю протягом майже двох десятиліть. Це її стосується:

*Уж лучше совершить тяжелых сто грехов,
Принять сто тяжких мук, сто обрести врагов,
Чем, став ослушником, родителя обидеть,
Чем не прийти к нему в тяжелый час на зов (Бабур).*

Л.М. була надзвичайно уважна до своїх тата, мами, сина... Вона постійно робила для них скільки добра, скільки дозволяла їй фізичні і духовні можливості. Я і сьогодні з приємністю згадую сумісну роботу з нею.

Але палац культури “Березіль” не збирається відпочивати.

Начальник обласного управління охорони здоров'я Житомирської області Зиновій Михайлович Парамонов разом зі своїми колегами вітає колектив академії, виголошує подяку за від-

мінних випускників, які працюють на Житомирщині, за дієву допомогу в підвищенні кваліфікації лікарів, за безпосередню лікувально-профілактичну роботу в забруднених районах, за... Я любив і люблю цю неординарну, енергійну, симпатичну, привітну і гостинну людину. Житомир на шляху до Києва, і я неодноразово відвідував у цьому чудовому місті лікувально-профілактичні заклади, і не тільки... У Тернополі З.М. бував рідше. Його шлях до тата і мами полягав через Тернопіль (Івано-Франківськ). Я з ним не зустрічався більше 6 років, але бажання побачитися в мене не проходить. На це я сподіваюсь. Тому процитую М.Ю. Лермонтова "К друзям":

*Я рожден с душою пылкой,
Я люблю с друзьями быть,
А подчас и за бутылкой
Быстро время проводит.*

*Я не склонен к славе громкой,
Сердце греет лишь любовь;
Лиры звук дрожащий, звонкой
Мне волнует также кровь.*

*Но нередко средь веселья
Дух мой страждет и грустит,
В шуме буйного похмелья
Дума на сердце лежит.*

Але піднесений і радісний стан не тільки у співробітників медичної академії, а й у моїх колег із Тернопільських вузів.

Зверніть увагу на вираз обличчя ректора Тернопільської академії народного господарства професора Олександра Андрійовича Устенка, який, поздоровляючи наш колектив, міцно тисне мені руку. Привітна посмішка, загальна розкутість, випромінюють задоволення і урочинами, і життям. Хотів би відзначити і його постійну доброзичливість у звичайних життєвих "хвилях" і в побуті. В післяректорський період із ректорів, яких ви бачите на цих фотографіях, мене відвідував (в день народження) тільки він.

Олександр Андрійович. Як і у всіх нас, у нього немало було труднощів (у кожного свої). На посаду ректора цього поважного вузу (сьогодні кількість студентів у ньому перевершує таку у всіх інших вузах Тернополя разом взятих) бажали “перестрибнути” то губернатор, то голова обласної ради депутатів (обидва доктори економічних наук; бачите, нинішній голова уряду від них не відставав, чи навпаки?), то... Одним словом, на моє стандартне до нього запитання “Як рухається ваше молоде життя?” він відповів: “У постійній боротьбі!” Я міг тільки констатувати динаміку його боротьби словами Коельо Пауло: “Воїн знає, що час від часу битва переривається. І тоді він не докладає зусиль до того, щоб обов’язково відновити її; він знає, що необхідно запастися терпінням і дочекатися поки не прибудуть сили. Коли на полі битви настане спокій, воїн відчуває стук свого серця. Він розуміє, що перебуває в стані напруги. Він усвідомлює, що почуває страх. Воїн досягає рівноваги в своєму житті – необхідно, щоб клинок був відточений, серце – задоволене, а віра запалювала душу. Він знає, що це – не менш важливо, ніж дія. Завжди чого-небудь не вистачає. І ті хвилини, коли час зупиняє свій рух, воїн використовує для того, щоб відновити нестачу і найкраще спорядитися для майбутньої битви”. Не знаю, які методи використовував О.А., але завжди “перемагав” (залишався ректором). У теперішній час він депутат Верховної Ради і голова наглядової ради академії народного господарства. Я знав і другого ректора, якого майже кожний міністр охорони здоров’я (вони змінювалися з калейдоскопічною швидкістю; я навіть не можу сказати, скільки їх було за роки незалежної України – чи 8 чи 10) чомусь намагався “змістити”. Це – академік Євген Гнатович Гончарук, багаторічний ректор Київського національного медичного університету. Я не можу сказати, що він найкращий ректор з ректорського корпусу, так само, як не можу сказати, що він найгірший. Серед нас у нього була одна перевага – він був столичним ректором, а ви вже знаєте, що в столиці і собаки гавкають краще. І зрозуміло, що у нього були як надзвичайно високі захисники, так і не менш “високі” недоброзичливці. Іншими словами, ректорам відомо, що таке бути між молотом і ковадлом. Так ось один із епізодів. Міністр призначає авторитетну комісію (голова – ректор Запорізького медичного ін-

ституту академік Анатолій Візир; замісник – Валентин Черних, професори, ректор Харківського фармацевтичного інституту; члени – професори, в тому числі і наш М. Андрейчин, проректор з наукової роботи). Неоголошене завдання перед комісією: показати невідповідність займаній посаді академіка Євгена Гончарука. Мабуть, і правду базикають, що і до, і після “оксамитової революції” у нас все можливо, а в Одесі навіть атомну бомбу можна купити. Одним словом, довідка комісії закінчувалася висновком, що Є.Г. за своїми діловими якостями не відповідає займаній посаді. Я цю довідку читав (працівники МОЗ мене з її змістом неофіційно ознайомили). Зміст довідки (зрозуміло, з моєї “кочки” зору) не давав підстави робити такі “хірургічні” висновки. Це по-перше. По-друге, моє переконання зводиться до того, що колега(и) про своїх колег не можуть робити висновки щодо відповідності зайнятій посаді. Вони можуть “нагребти” море недоліків, відобразити їх в довідці, а організаційні висновки мусять робити МОЗ. Терези спрацювали на користь Є.Г. Міністр нещодавно в Києві, а Є.Г. давно. Може й не зовсім доречний анекдот з “народу”, але він мені подобається. Євгеній Євтушенко написав Євгену Долматовському: ти поет і я поет, ти не геній і я не геній, ти г...о і я г...о, я недавно ти давно. Так мало ми один від одного відрізняємося! Тільки в часі. Пройшов деякий час після наведених подій. Колегія МОЗ. Ми з Анатолієм Дмитровичем під час перерви направляємося до столика з кавою і чаєм, а з протилежного кінця до цього ж столика направляється Євген Гончарук. А.Д. мені говорить: як же мені незручно зустрічатися з Є.Г.! Що я скажу в своє виправдання? І дійсно, його обличчя виражало жаль і страждання. Під час чаювання не було сказано жодного слова про “комісування”. Але всім нам був зрозумілим status communis (загальний стан). Як свідок цих подій, що я можу сказати крім:

*О нет, не мне, мой ангел милый,
Молиться за других людей,
За тех, чей дух ослаб унылый,
За тех, кто холодной взята могилой –
Опорой многих алтарей!*

*Не мене, в ком веры слишком мало,
О человечестве скорбя,
За всех молиться! Пусть сначала
Хотя бы рвения достало
Мне помолиться за себя* (Віктор Гюго).

Між мною і професором О.А. Устенком ще один професор, ще один ректор, але вже педагогічного інституту (тепер університету), спочатку інституту ім. Галана, а пізніше ім. Гнатюка. Бачите, і покійників ми тасуємо, як колоду старих карт. Імені, імені, імені... Але й про живих не забуваємо. Нещодавно (18 червня, "Сільські вісті") Дмитро Табачник так висловився: "І хоча це сприймається сьогодні як підлабузництво чиновника, я навіть можу... сказати, що мине... 10-15 років – і ми будемо ходити (хто буде ходити, а хто ні – І.С.) і по вулиці Кучми, і по проспекту Кучми і бачити його, скажімо так, пам'ятні знаки, і це нормально. Це не є моєю позицією як чиновника. Я переконаний, що в Києві обов'язково буде і площа Леоніда Кравчука". Ось як треба любити своїх живих вождів! Правда, такі переконання суперечать думці Володимира Набокова: "Бажання мої дуже скромні. Портрети глави держави не мусять перевищувати розмірів поштової марки". Все це суєта суєт. Ми вдивляємося в радісне обличчя Володимира Петровича Кравця, багаторічного ректора. Настільки він розкутий, настільки задоволений, що, здається, він не говорить, а співає; більше того, таке враження, що він завітав на сцену не до фуршету, а після нього. Професор Кравець – надзвичайно активна людина. Він не тільки гідно проніс "прапор" свого вузу у важкі для нього роки, але й домігся перших позицій серед однойменних вузів України у забезпеченні науковим і навчальним обладнанням, підготовці науково-педагогічних кадрів, у... Що особливо мені в ньому подобається, так це його особистий приклад в науковій і педагогічній роботі. Тому недаремно його обрано членом-кореспондентом Академії педагогічних наук. Йому вдавалося бути на "ти" з феноменом "адекватності": "Щоби ситуація була у згоді з вами, розмовляйте з нею її мовою". Зліва (в житті він більше справа) на фотографії ректор політехнічного інституту (тепер технічного універси-

тету) професор Олег Шаблій. Його посмішка стримана, але доброзичлива. Він тихо, але впевнено тягне свій плуг:

*Взрезая землю, борозду ведет
Усталый бык своим тяжелым плугом.
До ночи, облетая луг за лугом,
Пчела из солнца золото прядет.
С каким усильям соловых вьет
Искусное гнездо своим пичугам.
Овца покорная в руне упругом
Накапливает пряжу круглый год.
Лень за работой их следит ретиво,
То, что для добрых пот, для злых пожива,
Рыданья лебедю, а сойке – смех.
Один лкует, обобрав другого,
Так мир устроен – разве это ново? –
Кто больше сделал, счастлив меньше всех
(Бартоломе Леонардо).*

Після такого колективного вітання непогано б і відволіктися.

Не тільки ми, працівники академії, але й студенти, які приносять нам велике задоволення, відчувають велике піднесення, радість і надію на чудове майбутнє. Я переконаний, що участь студента в різних видах художньої самодіяльності приносить не тільки

сьогоденне піднесення, відчуття “ліктя”, потреби, а й залишає на все життя збагачене в студентські роки своє “я”. Уже більше 40 років, а точніше близько 50 років, як я закінчив медичний інститут, але й сьогодні добре пам’ятаю багато подробиць із підготовки і проведення концертів на курсі. Добре пам’ятаю Олега, який був незмінним моїм помічником з організаційних питань і одноосібним режисером і сценаристом. Більш музичальної особи, ніж він, у нас на курсі не було. Молоді мої колеги! Шукайте постійно себе в собі і ви зі здивуванням будете знаходити все нові й нові відтінки своїх здібностей і доброти, бажання самовдосконалення! (неможливо без гасла). “Самих себе досліджуйте” (Сентенції з послань апостола Павла). Досліджуйте, щоб здійснилося побажання Г. Сапгіра:

*Там, где гуляют
Дикие звери,
В чаще дремучей,
В темной пещере
Старый разбойник
Учил сорванца:
— Слушай, о сын мой,
Слово отца.
— Если ты волком вырастешь сдуру,
Охотник придет и сдерет с тебя шкуру.
Если же станешь овцою, тупица,
Свяжут из шерсти твоей рукавицы.
А если ты станешь бездомной собакой,
Палкою будет лупить тебя всякий.
— Кем же мне быть,
Объясни, наконец! —
Просит разбойника
Сын-сорванец.
Тот наградил
Подзатыльником сына:
Будь человеком,
Понял, дубина?*

Більше 80 % лікарів на Тернопіллі закінчували Тернопільський медичний інститут, більшість головних лікарів у Тернополі і в районах також наші випускники. Тож зрозуміло, що останні разом

з начальниками обласного і міського відділів охорони здоров'я з'явилися на сцені, щоб "показати себе і людей в залі привітати".

Минуло майже 7 років, як ця історична подія для нашої академії відбулася, і я задумався: які б недоліки знайти хоча б в 1-2-3 головних? Дивлюся і дивуюся – всі вони різні, але не пам'ятаю

жодного випадку, який дозволив би мені дорікати комусь із них за “вороже” ставлення до гордості нашого краю – Тернопільської медичної академії. Якись несуттєві непорозуміння, безумовно, були, але їх неможливо порівняти навіть з непорозуміннями, які періодично виникають в найідеальніших сім'ях. Ну, наприклад, найбільш виразне. Начальник обласного управління охорони здоров'я Олександр Романович Данилків (в той час Данілков; мій земляк на прізвиське Сміян також в радянські часи став Сміяновим) у минулому написав (у період відпусток) статтю у “Вільне життя”, де стверджував про значну кількість впроваджених лікарями нових методів діагностики і лікування. На моє зауваження як він міг “забути”, що, як правило, нові методи діагностики і лікування розроблялися науковцями інституту, а впроваджувалися в життя разом з лікарями, відповів не зовсім щиро: “То моя помилка. Мені написали, а я уважно не прочитав перед друкуванням у газеті”. На цьому і закінчилася ця “запаморочка”, яка не мала ніякого впливу на подальшу нашу сумісну роботу. Зустрічі з головними лікарями і в області, і в районах залишили в моїй пам'яті тільки добрі, приємні спомини при вирішенні різноманітних питань. І сьогодні, коли я уже понад шість років екс-ректор, мені жоден головний не відмовив у якомусь проханні. Коли згадую про свої добрі стосунки з колегами, у мене:

*Затремтіли струни у душі моїй...
Ніжна, ніжна пісня задзвеніла в ній...
Що ж то їх торкнулось? Чи проміння дня,
Чи журба, і радість, і любов моя?! (О. Олесь)*

Дивлюсь на ці фотографії, і серце моє огортається теплом... Як би мені хотілося, щоб наші душі в ці буремні і бізнесові часи не зачерствіли, як би мені хотілося:

*Если ты примиришься с шипами готов,
Встретишь ты множество роз и цветущих садов,
Терний страшиться не надо. Неделя промчится:
Вместо колючек увидишь ты сто лепестков
(Фар'ябі Захіраддін Тахір ібі Мухаммад).*

Час настав і для пісні. Леся Романчук, чудовий поет, чудовий виконавець своїх власних пісень, чудова людина, привітна і красива жіночка, член спілки письменників України, кандидат медичних наук, доцент кафедри акушерства і гінекології нашої академії. До речі, членами спілки письменників України є і такі наші випускники: Г.М. Петрук-Попик (перший голова обласної спілки письменників), Г.М. Костів-Гуска, С.А. Бабій... Але не хлібом єдиним... обходилися наші вихованці: начальниками обласних управлінь охорони здоров'я були О.Р. Данилків (Тернопіль), А.В. Стадніченко (Миколаїв), Шевчук (Луцьк), замісником міністра і міністром охорони здоров'я – В.І. Мальцев, замісником губернатора, державним секретарем міністерства охорони здоров'я, депутатом Верховної Ради, головою комітету Верховної Ради – Шевчук... Знай наших... І після всього того, що написано в цій книзі, виникає здивування: чому Київський, Вінницький, Львівський медичні і Харківський фармацевтичний університети національні, а ми ні? Не впевнений, що людина, яка глибоко поважає себе може пояснити такий стан не *nudis verbis* (голослівно). Сьогодні стверджувати, що *scietia potentia est* (знання – сила), м'яко кажучи, ризиковано. Але це один із проявів знайомого всім нам дійства – суєта суєт, або – щось творимо, щоб нічого не робити. А може ви, читачу, зможете мені пояснити, що таке національний університет, академія, інститут, театр, хор...? Якщо зможете, я вислухаю вас уважно і поставлю наступне запитання: виходить, що всі установи в Україні, які не мають визначення “національний”, є не національними, а отже, не українськими! Якесь марення, та й годі! Ось послухайте, що пишеться про нього в законі України “Про вищу освіту”. “Стаття 26. Національний вищий навчальний заклад. Державному вищому навчальному закладу четвертого рівня акредитації відповідно до законодавства може бути надано статус національного. Національному вищому навчальному закладу за рішенням Кабінету Міністрів України може бути надано повноваження (а може, і не бути надано – І.С.): укладати державні контракти з виконавцями державного замовлення для потреб вищого навчального закладу (можна подумати, що не національним подібне дійство заборонено – І.С.); приймати рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію підприємств, установ, організа-

цій, структурних підрозділів вищого навчального закладу (щоб не повторюватись, скажу: все, що дозволяється національному цією 26 статтею, дозволяється і не національному – І.С.); вносити пропозиції щодо передачі об'єктів вищого навчального закладу до сфери управління інших органів, уповноважених управляти державним майном, у комунальну власність та передачі об'єктів комунальної власності у державну власність і віднесення їх до майна вищого навчального закладу (це ж писали освітяни: в одному реченні три рази повторюється одне і те ж слово – власність. Чи можуть філологи поставити задовільну оцінку тим, хто писав цей закон? – І.С.); виступати орендодавцем нерухомого майна, що належить вищому навчальному закладу; встановлювати (раніше тільки присвоювали звання, а тепер ще й встановлювати будуть. Цікаво, як? – І.С.) і присвоювати звання доцента чи професора вищого навчального закладу; визначати та встановлювати власні форми морального та матеріального заохочення працівників вищого навчального закладу; у своїй діяльності національний вищий навчальний заклад керується цим Законом". І ні єдиного слова про те, що воно таке національний вищий навчальний заклад. Скільки кабінетів, чиновників обійшло керівництво вузу, і не тільки обійшло, скільки затрачено часу, а для чого? Я назвав цю книжку "Парад академій, університетів", наступну можна називати "Парад національних..." Моя особиста думка занадто проста: колись були палиця і пряник, сьогодні національний (а) і не національний (а)... Яка б влада не була, вона успішно використовує принцип палиці і пряника, але на сучасному етапі у витонченій формі. Ну, скажіть, будь ласка, чи вбачаєте ви логічні дії в тому, що музей Миколи Пирогова національний, а Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки... не національні? Вінничани "вибили" такий статус, а – Черкашани, Львів'яни... – ні. І тут немає ніякої політики. Точніше є – політика "вибивання". А якщо діє політика "вибивання", то природно буде, якщо діятиме і політика "добивання". Або. Концерт буде проходити під патронатом Президента... Мабуть, ті, хто оголошує про це, мають на увазі особливо витончене мистецтво такого концерту, а ті, хто без "патронату", – "слабаки". Скільки ж необхідно обійти кабінетів, щоб отримати "патронат"? А кому це потрібно? Я на це запитання відповіді

не можу дати. Не можу дати тому, що все добре і недобре в державі проходить під “патронатом” Президента. Якщо це не так, то навіщо тоді “гарант”. Оце наш з вами менталітет! Слова то які “вчені” — менталітет, патронат..! Хто в цьому винен: філологи, енциклопедисти чи політики? Моя відповідь: ми всі винні, а ступінь вини визначається рівнем посади. Отакої: говориш про бузину на городі, а потрапляєш до дядька в Київ. Причиною всієї цієї

“бузини” є те, що я задивився на фотографію Лесі Романчук.

Може, цю свою пісню вона й співає?

*Коли на небо зорі ніч покличе,
І все знеможе непоборний сон,
Лечу над містом юна, вічна, віща
І заглядаю людям у обличчя
Крізь непрозору темінь їх вікон.*

*Тоді я мавка, німфа, Лорелея,
Цвітуть мені болотяні квітки.
Холодні ненюфари і лілеї
Над ранок зронять білі пелюстки.*

*Знайду тебе і вип'ю кров гарячу
Усю, до краплі, п'ю, і п'ю, і п'ю.
Я не краду, а лиш за зло віддачу —
Ти ж до останку висотав мою.*

Зі всіх письменників, наших вихованців, тільки Леся Романчук працює в Тернопільській державній медичній академії, працює плідно, творчо, з піднесенням. Настільки творчо, що з поезії перейшла на прозу і видала роман у 8 книгах. Останні користуються надзвичайним попитом в Україні, правда, вона збирається видати їх і в Москві ("Добра думка звучить розумно на всіх мовах" — Джон Драйден). Нехай щастить вам, Лесю, у всьому. Моє завдання "максимум" — наздогнати вас у прозі (ця книга тільки п'ята). "Бережіться", можу й перегнати!

А це вже випромінює вітання також наш випускник, в минулому директор Лесі Романчук у Чортківському медичному коледжі, кандидат медичних наук, заслужений лікар України Любомир Степанович Білик.

Людина надзвичайно комунікабельна, енергійна, співуча, чотири рази депутат обласної ради, з великим колом друзів. Білик не був би Біликом, якщо б не придумав чогось оригінального. На цей раз після його короткого вітання показала себе група дівчат з медичного коледжу. Вони виконали власну пісню, яка викликала сльози на моїх немолодих очах. Ось її зміст:

Вас Чортків вітає,
Щастя всім бажає,
Успіхів, здоров'я,
Жити із любов'ю.

Наших старших друзів
Хвалять по заслугі,
Їхня творча праця,
Кожному придасться.

Ой, Сміяне Іваночку,
Прийміть нашу співаночку,
Академію вітаємо
І танцюємо, і співаємо. .

Ой, Сміяне Іваночку,
Прийміть нашу співаночку,
Академію вітаємо
І танцюємо, і співаємо.

Діти в alma mater
На святом весіллі,
Всі душею разом,
Всі помолоділи.

Слухайте смерічки
В наших медоборах,
Скажуть Сміянові
Теж сьогодні сорок.

Ой, Сміяне Іваночку,
Прийміть нашу співаночку,
Академію вітаємо
І танцюємо, і співаємо.

Ой, Сміяне Іваночку,
Прийміть нашу співаночку,
Академію вітаємо
І танцюємо, і співаємо.

*Кланяємося в пояс,
Просимо в гості до нас,
Маємо, що сказати,
А ще й показати.*

*Не периферія,
Ваша ми надія,
Нас навчає Білик,
Щоб ми все уміли.*

*Ой, Сміяне Іваночку,
Прийміть нашу співаночку,
Академію вітаємо
І танцюємо, і співаємо (три рази).*

Хотілося так само, як на сцені, всі три рази повторити приспів у тексті, але читачу, мабуть, не так цікаво, як мені. Зрозуміти всю зворушливість, душевність всякої пісні, а цієї особливо, можливо тільки прослухавши її. Таке ніжне, близьке і тепле звернення до себе ("Іваночку"), я чув дуже давно – 55 років тому. І також на Тернопіллі. За ці довгі роки нікому не вдалося перетяти пуповину: Сумщина – Тернопілля. Так і живу з непошкодженою пуповиною. І добре живу. Чого і вам бажаю. Зрозуміло, що я попросив запис цієї пісні у виконавців, наслідком чого і є її поява в цій книзі. Коли моя сестра послухала цю мелодійну пісню, яка лунає від щирого серця, вона плакала радісними сльозами. Попросила переписати і їй. Все це я зробив та ще купив для неї магнітофончик (у неї не було). Вона слухала її десятки раз (та й тепер слухає), запрошувала для прослуховування близьких та сусідів. Ця платівка – її гордість і радість. Ось бачите, мої молоді колеги з Чортківського медичного коледжу, яку ви велику справу робите – піднімаєте настрій людям, підвищуєте комфортність життя, залишаєте за собою добрий слід.

Зверніть увагу, як уважно і з якими доброзичливими посмішками слухають цю пісню в залі.

На цих фрагментах фотографій ви бачите головних лікарів, ректора академії народного господарства, головного редактора

республіканської газети “Ваше здоров’я”, голову асоціації композиторів, видатного політика України, губернатора... У цей вечір хотілося крикнути: “В міцній дружбі наша сила, дружбі слава і хвала!” (Роберт Бернс). Як бачите, гаслами користувалися ще у XVIII столітті.

В’ячеслав Максимович Чорновіл був не просто публічним політиком, а був першим із перших за кількістю зустрічей і виступів у різних регіонах України, перед молоддю, пенсіонерами, селянами, робітниками, інтелектуальною елітою... Неодноразово він виступав перед студентами і викладачами Тернопільської медичної академії. Не міг він пропустити і таку знаменну дату для нашого вузу. Безумовно, не тільки колектив нашої академії, а і всі присутні на урочинах з великою увагою і задоволенням вислухали його вітання. Із всіх запрошених депутатів Верховної Ради від Тернопільської області, на превеликий жаль, знайшов час тільки В.М. Я надзвичайно жалкував, що не приїхав Богдан Горинь. Я йому особливо був вдячний, оскільки він брав безпосередню участь у “митарствах” щодо зміни статусу нашого вузу. Та й особисті зустрічі залишили добрі спомины про цю надзвичайно скромну і інтелігентну людину. Мені дуже хотілося подя-

кувати йому, але безпосередньо. Думаю, що немає більш значної подяки, ніж тривала пам'ять про добрі вчинки людини. І це мене заспокоює.

Може, це про В'ячеслава Максимовича написав Василь Стус:

*Господи, гніву пречистого
прошу – не май за зле.
Де не стоятиму – вистою.
Спасибі за те, що мале
людське життя, хоч надією
довжу його в віки.
Думою тугу розвіюю,
щоб був я завжди такий,
яким мене мати вродила
і благословила в світи,
і добре, що не зуміла
мене од біди вберегти.*

Охорона здоров'я людини не має регіональних обмежень. А тому не дивно, що привітати колектив нашої медичної академії

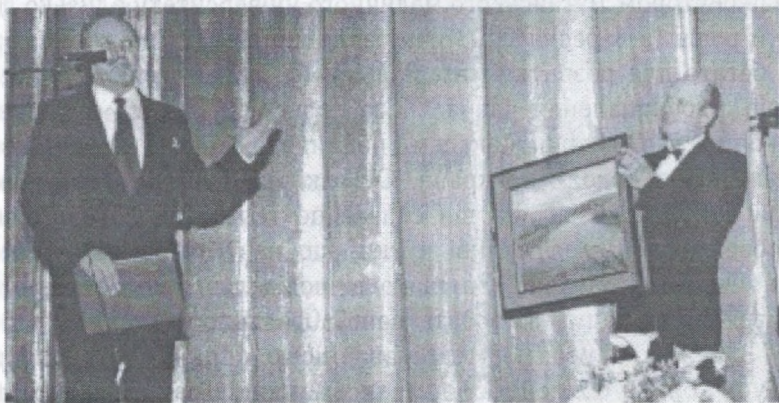
приїхав і начальник Кіровоградського обласного управління пан Бондаренко зі своїми колегами. У нас була взаємна симпатія, що пояснюється нашою однопрофільною направленістю (ми обидва педіатри) і одностайним бажанням забезпечити цей регіон висококваліфікованими лікарями. До нього на цій посаді був надзвичайно енергійний і знаючий п. Кисельов, який, на превеликий жаль, залишив нас назавжди. Кіровоградці неодноразово були у нашому вузі, цікавились характером навчання, виявляли бажання брати наших випускників у необмеженій кількості.

Я і сьогодні з великою приємністю згадую наші зустрічі, як в Тернополі, так і в Кіровограді, Олександрії... Педіатрам області я читав цикл лекцій з педіатрії, консультував хворих в обласній дитячій лікарні, розповідав про Тернопілля, про свій вуз... Люди цього краю відкриті, щирі, працелюбні. І я задоволений тим, що сприяв покращанню медичного забезпечення в цьому регіоні. І:

Чи є що краще, лучче в світі,
 Як укупі жити.
 З братом добрим добро певне
 Познать, не ділити?
 Яко миро добровонне
 З голови честної
 На бороду Аароню
 Спадає росю
 І на шитії омети
 Ризи дорогії;
 Або роси ермонській
 На святії гори
 Високії сїонській
 Спадають і творять
 Добро тварям земнородним,
 І землі, і людям, —
 Отак братів благих своїх
 Господь не забуде,
 Воцариться в дому тихім,
 В сім'ї тій великій,
 І пошле їм добру долю
 Од віка до віка (Тарас Шевченко)

А це вже Луганськ. Ректор медичного університету, заслужений діяч науки і техніки, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри нормальної анатомії, кавалер орденів, і ще чогось, Володимир Георгійович Ковешніков.

Зверніть увагу на його струнку постать, молодецький вигляд. І це незважаючи, на те що йому ближче до 70, ніж до 60. У Тернопільському медичному вузі він працював асистентом, доцентом, завідувачем кафедри, проректором з навчальної роботи. Чому він вчора і сьогодні виглядає значно молодшим за свої роки? Все життя дружив зі спортом, вів поміркований спосіб життя... У Тернополі він був незмінним чемпіоном міста з настільного тенісу. Якось він запросив і мене на тренувальні заняття, які В.Г. проводив у нашому спортивному залі. Пішов. Прийшов. З великою напругою витримав темп гри близько години, а потім був близько двох годин спостерігачем і “відходив” від надзвичайного для мене фізичного навантаження. Що мене особливо здивувало, так це гра професора Івана Артемовича Яшана, який був достойним противником професора Ковешнікова. А він старший за мене на 6 років! А ми говоримо, що добре знаємо тих, з ким часто спілкуємося. Для мене цей вечір був вечором відкриття і пізнання нових якісних показників двох професорів, яких я “добре” знав і з якими багато років спілкувався в офіційній і неофіційній обстановці. Вік живеш – і вік навчаєшся. З’їсти пуд солі мало, щоб пізнати людину. У мене переконання: людина людину до кінця пізнати не може за все життя, яке б воно тривале не було. І коли ти (я) говориш, що когось знаєш більше, ніж себе, то це бажане приймається за дійсне. І це не лукавство. У більшості випадків людина виголошує свої суб’єктивні враження, в правдивості і повноті яких вона переконана. Але до справи. Володимир Георгійович пропрацював ректором Луганського медичного університету близько двадцяти років (з вересня 2003 року залишив посаду ректора) і зробив багато для розвитку матеріальної бази, підготовки наукових кадрів, удосконалення навчального процесу... І знову вихованця Тернопільської медичної академії покликала “труба” до керма зміцнення вищої школи в Україні. Ось які ми. І нас не стосуються слова Л.І. Брежнєва, які він сказав по телевізору: “По Москві розповсюджуються брехливі чутки, що начебто замість мене в машині возять опудало. Заявляю відповідально: це брехня. Насправді замість опудала возять мене” (фольклор).

З великою увагою і зацікавленістю сприйняла аудиторія виступи голови обласної спілки письменників пана Тимочка, го-

лови обласної спілки композиторів пана Климчука, начальника обласного управління культури, і його колег. Всі вони говорили про авторитетність нашого вузу, про високу фахову допомогу професорів, доцентів, асистентів людям нашого регіону, про наукові здобутки...

Нам приємно було відчувати неприховану зацікавленість і доброзичливість до нашої академії визнаних в області і Україні діячів культури, мистецтва... Директору музичного училища сподобалися твердження з

мого виступу про першочергову роль культури в розвитку нашого суспільства, про що вона сказала зі сцени. З приводу цього мені подобається думка Жоржа Брака: "Наука заспокоює, мистецтво ж існує для того, щоб не дати заспокоїтися". А ми нерідко думаємо навпаки.

Завжди спокійний, розсудливий, умілий господар, приємний співрозмовник Анатолій Йосипович Щербатий, начальник обласного управління охорони здоров'я Рівненщини, вітає колектив Тернопільської медичної академії зі святом.

Він завжди ставився до нашої академії з великою повагою. І не випадково. Найчисленнішу когорту абітурієнтів ми приймали

з цієї області (не рахуючи Тернопілля); найбільша кількість лікарів на Рівненщині – з нашої академії; найвища організованість і фахові знання – у наших вихованців... Рівненська область – це регіон нашого впливу. Впливу забезпечення кадрами, впливу підвищення кваліфікації лікарями, впливу вдосконалення лікувально-діагностичного процесу, впливу... Ось чому ми часто зустрічалися з А.Й., ось чому ми подобались один одному, ось чому наші зустрічі завжди були бажаними. Багато років ми вже не спілкуємося з А.Й. І це сумно. І сумно це тому,

що “немає людини, яка була б, як Острів, сама по собі, кожна людина є частиною Материка, частиною Суші; і якщо Хвилею знесе в море берегову Скелю, меншою стане Європа, і також, якщо змие край Мису і зруйнує Замок твій і Друга твого; смерть кожної Людини принижує і мене, оскільки я єдиний зі всім Людством, а тому не запитуй ніколи, по кому дзвенить Дзвін: він дзвенить по Тобі” (Джон Донн).

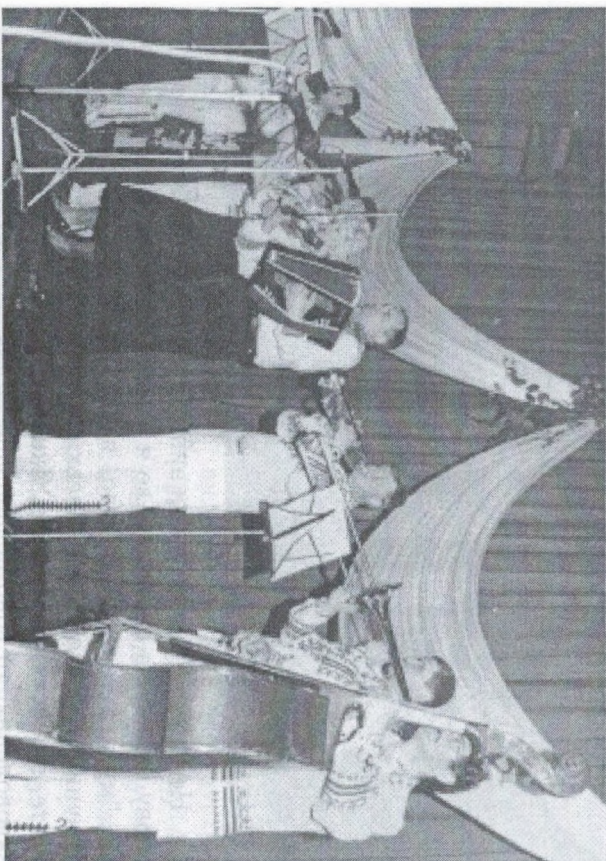
Настав час і відволіктися від поздоровлень. Що не кажіть, а пісня, танці, гумор, сатира... спроможні змінити стан людини на 180 градусів, градусів тепла, доброти, активної творчості... і навіть до любові.

Не завжди у мене є бажання сідати за комп'ютер і братися знову і знову за спогади. Але я включаю музику і переконуюсь, що “музика – це мистецтво, яке приносить сум і радість без причини” (Тадеуш Котарбінський). І ми разом з музикою творимо те, що ви тепер читаете. Якщо ви від прочитаного отримujete задоволення, то воно подароване вам мною і музикою.

Музыкальный ансамбль — 1964

Музыкальный ансамбль — 1964

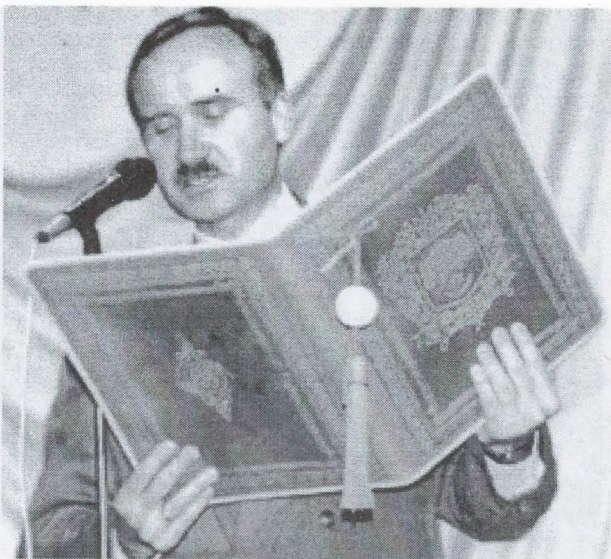

*Натхнення час – то час святий!
В той час душа моя літає
Вгорі в блаженному розмаї
І слуха голос неземний.
І чує те, чого другий
В той час душею не вчуває.*

*В той час стиха моя печаль
І власне все в загальнім гине,
В той час прощаю я людині,
В той час мені й рослини жаль
І дух мій чистий, як кришталь,
По небу з янголами лине (Олександр Олесь).*

Години, які ми разом з музикою проводимо за комп'ютером, приносять мені задоволення, і в мене таке враження, що я молодію тілом і душею. І як тут не погодишся з Фрідріхом Ніцше: “Без музики життя було б помилкою”. І тому не дивно, що діти і молодь інстинктивно тягнуться до всього, що пов'язане з музикою. В зв'язку з цим можна стверджувати про нашу (дорослих, особливо тих, хто відповідає за виховання дітей на державному рівні) недолугість у використанні талановитих витворів літераторів, художників, композиторів... У нас є міністр культури, “гуманітарний” віце-прем'єр, управління, відділи молодіжного виховання... Все є – крім гідних людини наслідків. Мій уже склерозуючий мозок уявляє “гуманітарного” віце-прем'єра у вигляді “дядька” з торбиною за плечима, з якої він роздає сухарі знедоленим людям. І ніяк не можу уявити його зі скрипкою, за роялем... перед аудиторією веселих молодих людей або дітей. Бачив, як він (вона) піднімає бокал з загальнолюдською отрутою (ніколи ні туберкульоз, ні СНІД, ні..., разом взяті, не зможуть перевершити ту шкоду людині, яку завдає алкоголь), дарує щось, комусь за гроші, ним не зароблені, влаштовує щось під патронатом... А Мет'ю Арнолд ще в ХІХ столітті писав: “Якщо я в щось і вірю, то тільки в культуру. Культура, якщо задуматися, обгрунтовується зовсім не цікавістю, а любов'ю до удосконаленості; культура – це пізнання удосконаленості. Люди культури – істинні апостоли рівності”.

Але час закінчувати численні вітання. Нехай скажуть ще своє слово заступник мера (мери у нас завжди дуже заклопотані – невідомо чим, правда), директор Кременецького медичного училища, посланці Полтави (полковник також наш вихо-

ванець – і знову, що робила б вища школа без Тернопільської медичної академії?), Львова...

П'ять годин урочистостей промайнули як одна хвилина. Розслабленість, позитивне сприйняття дійства, зустріч з друзями, які приїхали з різних кінців країни, відчуття причетності кожного до зростання рівня своєї alma mater сприяли піднесенню духу присутніх у цьому чудовому палаці "Березіль". І хто зможе стверджувати, що такі хвилини, години не потрібні людині? Хвилини, які

Але
кінуват
ленні ві
Нехай с
ше своє
заступи
(мерз у
жми дже
потані -
мо ним,
директор
неякого
ного уні
послани
вм (по
таким на
власн

концентрують все добре в кожного із присутніх, а все добре, яке впливає із затаєних акумуляторів організму, випромінюється ще тривалий час на оточення, на довкілля. Проаналізуйте свої добрі вчинки у житті і ви переконаєтесь, що вони, як правило, народжувались у стані піднесеного настрою, оптимістичних поглядів на життєві різновиди, коли кожна людина для вас була приемним співрозмовником, коли кожна рослина випромінювала красу і досконалість, коли кожна тварина проявляла неабиякі розумові здібності, коли навіть гора:

*...Та гора была как грудь
Рекрута, снарядом сваленного.
Та гора хотела губ
Девственных, обряда свадебного*

*Требовала та гора.
Океан в ушную раковину
Вдруг ворвавшимся ура! –
Та гора гнала и ратовала.*

*Та гора была – миры!
Бог за мир взывает дорого!
Горе началось с горы.
Та гора была над городом.*

*Как на ладони поданный
Рай – не берись, коль жгуч!
Гора бросалась под ноги
Колдобинами круч.*

*Как бы титана лапами
Кустарников и хвой –
Гора хватала за полы,
Приказывала: стой!*

*О, далеко не азбучный
Рай: сквозняком сквозняк!
Гора валила навзничь нас,
Притягивала: ляг!*

*Оторопел перед натиском, –
Как? Не понять и днесь!
Гора, как сводня – святости,
Указывала: здесь.*

*О когда б, здраво и попросту:
Просто холм, просто бугор,
(Говорят – тягою к пропасти
Измеряют уровень гор).*

*В ворохах вереска бурого,
В островах страждущих хвой...
(Высота бреда – над уровнем
Жизни).
– На же меня! Твой...*

*Но семьи тихие милости,
Но птенцов лепет – увы!
Оттого, что в сей мир явились мы –
Небожителями любви!*

*Гора горевала (а горы глиной
Горькой горюют в часы разлук),
Гора горевала о голубиной
Нежности наших безвестных утр...
(Марина Цветаева).*

Бачите, навіть гора журилася... Бачите, як людина взаємопов'язана з навколишнім світом. Чи переконалися ви в тому, що кожний із нас – частка цілого ОРГАНІЗМУ ПРИРОДИ? Чи переконалися ви, що наше життя неможливе та і не варте без навколишнього світу, без ПРИРОДИ? Тож нас надихає до життя природа, а ми – її. Я все це веду до того, що все навколо нас заслуговує на повагу і трепетне ставлення.

Але час і закінчувати офіційну частину. Всі уважно слухають гімн України, а декотрі і приспівують.

Початок неофіційної частини. І знову вітання, тост за тостом, пісня за піснею, танець за танцем... Кожний проявляє себе в невимушеній обстановці сповна і за своїм бажанням. Декілька со-

тень професорів, доцентів, кандидатів наук, викладачів, працівників допоміжної служби академії, гостей з різних куточків країни були єдиним колективом “веселих і кмітливих, сміливих і тільки молодих, красивих і симпатичних, енергійних і привабливих...”. І разом з тим кожний був індивідуальністю. ОСОБОЮ, ПОЕТОМ, АРТИСТОМ, ПЕДАГОГОМ, ВЧЕНИМ, ФІЛОСОФОМ...

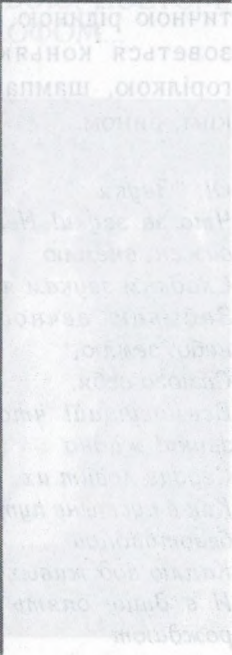
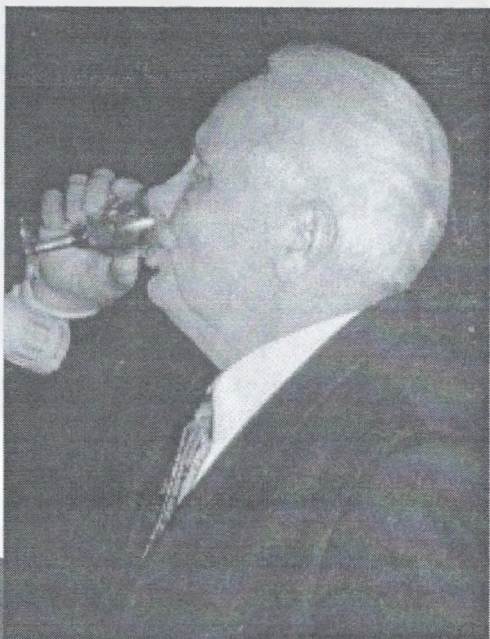

Моє коротке вітальне слово, І “до дону”. Мало мені нахнення, так я стимулюю його ще наркотичною рідиною, яка зветься коньяком, горілкою, шампанським, вином...

О!: “Звуки
Что за звуки! Неподвижен, внемлю
Сладким звукам я;
Забываю вечность,
небо, землю,
Самого себя.
Всемогущий! что за
звуки! жадно
Сердце ловит их,
Как в пустыне путник
безотрадной
Каплю вод живых!
И в душе опять они
рождают

Сны веселых лет
И в одежду жизни одевают
Все, чего уж нет.
Принимают образ эти звуки,
Образ милый мне;
Мнится, слышу тихий плач
разлуки,
И душа в огне.
И опять безумно упиваюсь
Ядом прежних дней,
И опять я в мыслях полагаюсь
На слова людей" (М. Лермонтов).

З цієї фотографії видно, що не тільки доцент Людмила Зоря окрашає Василя Князевича (начальника обласного управління охорони здоров'я) та пана Мотюка (начальника управління справами МОЗ України, депутата Верховної Ради від Чортківського округу в минулому, нашого вихованця), а і навпаки. Піднесений настрій "хлопців" відображаються на обличчі "дівчини" радісним відлунням. З цієї фотографії на нас дивляться люди, красиві не тільки тілом, а й душею: "Краса душі надає привабливості навіть непоказному тілу, точно так само, як бридкість душі накладає на саме найчудовіше створіння і на пречудові частини тіла якийсь особливий відбиток, що збуджує у нас не пояснену образу" (В. Лессінг). Багаторічний завідувач кафедри вуха, горла й носа професор Іван Артемович Яшан (в центрі) зі своїми колегами по роботі.

Дійсно, що заважає близьким людям стати ще ближчими? Що заважає веселим людям стати ще веселішими? Нічого. Навпаки. Обставини сприяють поглибленню порозуміння та відкриттю добрих якісних сторін у кожного співрозмовника. Мені хочеться сказати ще декілька слів про Івана Артемовича. Його фахові знання були найвищими у нашому регіоні, і тому МОЗ України утво-

рив центр відновлювальних операцій слуху, керівником і основним виконавцем якого був І.А. До всіх і завжди професор Яшан був і є доброзичливим, доступним для колег і хворих лікарем. Перекоаний, що, хто б не спілкувався з І.А., отримував задоволення і заряд до активної творчої роботи. Крім усього сказаного, Іван Артемович багаторічний “морж”. Він міг би сказати:

*Я слышу, я слышу,
Как листья и травы
Во мне продолжают прохладный свой путь
и влажно
и нежно врастают в суставы;
и памяти корни
врастают мне в грудь.
И этим подобьем
уравнен с вселенной
растая совсем
и исчезну я пусть,
но всем я оставлю свой отпечаток мгновенный,
на всех отзовусь
и для всех повторюсь... (В.Д. Цибін).*

Професор О.А. Устенко разом зі своєю симпатичною дружиною Тамарою готові не тільки поспілкуватися зі мною, а й закріпити своє добре ставлення до академії, до її ректора тим, чим наповнені чарчини.

Про те, що неофіційна частина святкування 40-річчя академії проходила весело та з великим позитивним емоційним спалахом, засвідчує ректор Луганського медичного університету професор Володимир Георгійович разом з дружиною професора М.А. Андрейчина Людмилою

Григорівною (моя колега – педіатр). Придивіться до їх радісного сміху, придивіться до їх облич – невже бувають у людини хвилини, які б відображали більш виражені почуття щастя і безтурботності. Навіть заради таких миттєвостей життя заслуговує на вічну повагу:

*Несовместимых мы всегда полны желаний:
В одной руке бокал, другая на Коране.
И так вот мы живем под сводом голубым –
Полубезбожники и полумусульмане (Омар Хайям).*

Скільки я обґрунтовував шкідливість алкогольних напоїв, а тепер пропагую їх наочними прикладами. Ось які ми суперечливі, ось як хибно стверджувати що б там не було, ось чому сумніву необхідно надавати перевагу над незаперечним твердженням. Перший зліва Віктор Миколайович Поліщук (на жаль, він назажди залишив нас. Царство йому небесне), головний лікар Рівненського лікувально-діагностичного центру, завідувач кафедри

медичної інформатики нашої академії, доктор медичних наук, професор, вихованець нашого вузу; поряд з ним Зіновій Михайлович, завідувач обласного Житомирського управління охорони здоров'я, друг нашої академії; потім я, а перший справа (хотів написати – останній. Але ж це мій начальник і він не може бути останнім) професор Юрій Васильович Вороненко, Київ). Ну хто може сказати, що нам не комфортно, ну хто може сказати, що такі хвилини забуваються, ну хто може сказати, що це зустріч не друзів, а випадкових людей? Впевнений, що ніхто. Ось чому: "Ніхто не надає такої неосязності земній кулі, як друзі, яких ми маємо в різних її точках; вони слугують для нас істинними градусами географічної широти і довготи" (Г. Торо).

І знову наші най-най... випускники, члени-кореспонденти АМН, заслужені діячі науки, доктори медичних наук, професори Іван Сергійович Чекман та Віталій Іванович Цимбалюк разом зі мною. Вшановуємо минуле, відзначаємо сьогоднішнє та надіємося на "світле" майбутнє: будьмо! Будьмо добрими, шанованими, морально спрямованими, активно творчими на радість близьким і не зовсім близьким! Старші люди занадто люблять поводити молодших, що і видно з цієї фотографії. А може і навпаки:

“Багато чого я навчився у своїх наставників, ще більше у своїх товаришів, але більше всього у своїх учнів” (Талмуд).

Обговорюється питання про розширення Тернопільської області за рахунок Рівненської. Професор Л.Я. Ковальчук “за”, а професор В. Поліщук та головний лікар обласної Рівненської лікарні (тепер начальник обласного управління в Рівному) Ярослав Маслій пропонують зворотний варіант. Мирна суперечка була подібна до першої частини вислову Вольтера: “Суперечка була про все відоме і зовсім не відоме. Але суперечки прадавніх філософів були постійно мирними, а суперечки богословів були часто кровопролитними і завжди бурхливими”.

Голова обласної спілки художників пан Ткачик не тільки подарував свою картину академії, а й висловлює найкращі побажання на фуршеті (перший справа). Це він робить на фоні голови обласної спілки письменників pana Тимочка, члена цієї спілки, нашої випускниці Ганни Костів-Гуски та головного редактора республіканської газети “Ваше здоров’я” Миколи Петровича Берника (Київ). Ми маємо різну інтелектуальну спрямованість але нас об’єднує творче прагнення бачити свій регіон квітучим, красивим, завжди із сонячним випромінюванням кожної люди-

ни. Ми бажали більше, аніж: "Обов'язковим правилом у житті ми зобов'язані були б поставити застосування наших бажань до наших умов і, якими б не були наші сподівання, жити відповідно до того, що в нас є в цей час" (Дж. Аддісон).

Генерали, генерали, ну як без генералів на таких урочистостях? Неможливо. Спілкування з генералами не підтверджує думку Пітера Устинова: "Генерали разючий випадок затримки в

розвитку. Хто із нас в п'ять років не мріяв бути генералом?”. Подивіться, як генерал армії і депутат Верховної Ради в минулому Василишин (в центрі) розважає проректора з навчальної роботи, завідувача кафедри патологічної анатомії, професора Я.Я. Боднара і полковника, начальника обласної ДАІ. Всім добре, навіть генералам армії і патологоанатомам! А на наступній фотографії генерал-майор, командир Тернопільської дивізії, розмовляє зі своїм заступником, полковником. Якимсь генерал запросив мене на Яворівський полігон, на літні навчання. Бачив, як стріляють з великих гармат, був у сауні, вечеряв і обідав по-військовому. Потім він запропонував мені і іншим гостям постріляти з різних видів зброї по мішенях. Я відмовився, оскільки в своєму житті ні з якої зброї ніколи не стріляв. Потім мене таки умовили і я стріляв з автомата. І правду кажуть: новачкам везе. У мене були найкращі результати. Стріляні “горобці” запропонували мені повторити свій успіх, але я сказав, що тут дурних немає. Випадковість не повторюється. Якимсь я виграв партію в кандидата в майстри спорту з шахів і також, незважаючи на його благання, зіграти ще одну партію не погодився. Одна і та ж випадковість не повторюється. А так я можу похвалитися, який я влучний стрілець і який шахіст! “Що значить зручний випадок для люди-

ни, яка не вміє ним скористатися? Неродюче яйце, яке хвиля часу знесе в безодню небуття” (Дж. Еліот). Поряд з генералом на цій фотографії ректор технічного університету професор Шаблій; головний художник області; головний письменник області... Що ж, добра, оптимізму, посмішок вам бажаю завжди!

Настав час і для танцю. “Великий” у мене недолік: люблю танцювати. Як далеко був від істини А. Рікар, йому не пощастило в житті, якщо він так думав: “У п’ятнадцять років танці – задоволення, в двадцять – привід, у сорок – тягар”. Я йому можу тільки поспівчувати. Для мене танець і в 75 років вели-

ке задоволення. Бачите, які ми всі різні. Міряти людей одним метром – значить мати справу не з живими істотами. І не тільки. Хіба можуть зрозуміти волошки, що вони дрібнота порівняно з дубом? Ніколи! Я вже не говорю про троянду, жоржини...

А це вже свої серед своїх. Фрагменти зі співробітниками своєї кафедри. Вони (у всякому разі більшість) завжди знаходили різні варіанти підтримувати мій високий творчий потенціал. Навіть на цьому святкуванні мої дорогі "дівчатка" сказали багато добрих слів і

вручили мені квіти. Думаю, більше часу відведу “своєму” колективу в наступній книзі. Треба поспішати!..

Останні сторінки – це музика і поезія. Але на все свій час. Буду переходити на прозу.

“Що день прийдешній нам готує?” Такою статтею розпочинається медична газета України від 6 серпня 1997 року. Це вже “похмілля”. Ось що я в ній пишу:

“Відгрімili фанфари на честь 40-річчя академії. Але сьогодні і прийдешні турботи не дають нам часу для відпочинку. Необхідно привести до 1 вересня в належний стан 11 корпусів і гуртожитків, підготувати їх до оптимальної життєдіяльності в умовах зими, забезпечити студентів і викладачів новою навчальною, науковою і періодичною літературою, комп’ютерною технікою, обладнанням, реактивами, знайти для кожного підрозділу, працюючого мотивацію до творчої праці. У ці дні вирішувалася доля сотень абітурієнтів. Ми задоволені потягом молоді до знань. Так, конкурс у наш вуз склав 3,29, при цьому ми мали 2 медалісти на одне місце. Так що було з кого вибирати. Також радує той факт, що географія абітурієнтів широка – Тернопільська, Рівненська, Житомирська, Хмельницька, Київська, Запорізька області і навіть один абітурієнт із Севастополя. У 1997-1998 навчальному році зараховано на медичний факультет 160 студентів на навчання за державним замовленням і понад 200 студентів за контрактною формою та 130 студентів – на медсестринський факультет (контрактна форма навчання). 29 серпня ц. р. відбудеться розширена Вчена рада академії, де будуть підбиті підсумки минулого навчального року і обговорені завдання на майбутнє, а 31 серпня у палаці “Березіль” – урочини з приводу посвячення абітурієнтів у студенти. Запрошуємо бути з нами в ці дні”. А далі на 2-х сторінках цієї газети під рубрикою: “Тернопільська медична академія: впевненість у завтрашньому дні” своїми думками щодо подальшого вдосконалення сумісної роботи практичної охорони здоров’я і академії поділилися начальник управління охорони здоров’я облдержадміністрації Василь Князевич та начальник управління охорони здоров’я м. Тернополя Іван Бурдик. Голова товариства молодих вчених, старший науковий співробітник (сьогодні професор) Арсен Гудима, проректор з наукової роботи професор Михайло Андрейчин, проректор з навчальної роботи, професор Ярослав Боднар, проректор з наці-

202

онально-патріотичного виховання, доцент Антоніна Пришляк, проректор з адміністративно-господарських робіт Едуард Рубін висловили своє бачення подальшого покращання відповідних ланок діяльності вуза. Писати можна, говорити можна, виступати у всіх ЗМІ також можна, але нас чекають будні, та не тільки чекають – вони нас не покидають подай на мить. Будні праці, будні побутові, сімейні, будні бажаного, не дуже бажаного і зовсім не бажаного спілкування. Така “селявуха”!

А:

*Чи не покинуть нам, небого,
Моя сусідонько убога,
Вірші нікчемні віршувать
Та заходиться риштувать
Вози в далеку дорогу,
На той світ, друже мій, до Бога,
Почимчикуєм спочивать.
Втомилися, і підтоптались,
І розуму таки набрались,
То й буде з нас! Ходімо спать,
Ходімо в хату спочивать...
Весела хата, щоб ти знала!..
Ой не йдімо, не ходімо,
Рано, друже, рано –
Походимо, посидимо –
На сей світ поглянем...
Поглянемо, моя доле...
Бач, який широкий,
Та високий, та веселий,
Ясний та глибокий...
Походимо ж, моя зоре...
Зійдемо на гору,
Спочинемо, а тим часом
Твої сестри-зорі,
Безвічні, попід небом
Попливуть, засяють,
Підождемо ж, моя сестро,
Дружино святая!
Та нескверними устами*

*Помолимось Богу,
Та й рушимо тихесенько
В далеку дорогу –
Над Летою бездонною
Та каламутною,
Благослови мене, друже,
Славою святою (Тарас Шевченко).*

Сумнувате закінчення книги. Але сум з радістю – рідні брат з сестрою. “Не сумуй, о серце! Радість народжується із журби; сходу сонця передує ранкова злива” (Фр. Рюккерт). Або: “Якщо б ранок не будив нас для нових радощів, якщо б вечір не залишав нам ніякої надії, чи варто було б одягатися і роздягатися?” (І. Гете). Можна і значно простіше: якщо б постійно була радість або постійно людина сумувала, то як би вона змогла відрізнити радість від журби? Отже, ці два стани є рушійною силою поступу вперед, рушійною силою самого життя.

Але настало й 12 квітня, день знайомства гостей з навчальними і науковими базами академії, день тривалої і зовсім короткої розлуки, день...

А там в “Новые просторы” Фрідріха Ніцше:

*Беспечально вдаль по водам
И пучинам бытия
Заскользит под небосводом
Генуэзская ладья.*

*Будет плаванье такое
Восхитительно, как стих.
Но чудовище покоя
Омерзительней других!*

Літературно-художнє видання

Сміян Іван Семенович

ПАРАД АКАДЕМІЙ, УНІВЕРСИТЕТІВ

(частина п'ята)

Літературний редактор	<i>Лілія Гайда</i>
Технічний редактор	<i>Світлана Демчишин</i>
Оформлення обкладинки	<i>Павло Кушик</i>
Комп'ютерна верстка	<i>Ірина Петрикович</i>

Підписано до друку 10.08.2004. Формат 60х84/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура Antiqua. Друк офсетний.
Ум. др. арк. 11,86. Обл.-вид. арк. 12,12.
Наклад 500. Зам. № 167.

Оригінал-макет підготовлено у відділі комп'ютерної верстки
видавництва "Укрмедкнига" Тернопільської державної медичної академії
ім. І.Я. Горбачевського.
Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Надруковано у друкарні видавництва "Укрмедкнига" Тернопільської
державної медичної академії ім. І.Я. Горбачевського.
Майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна.

Свідоцтво про внесення до державного
реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 348 від 02.03.2001 р.